

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ
ÖĞRETMENLERİNE GÖRE SEÇMELİ DİN
DERSLERİNİN İMKÂNLARI VE SORUNLARI: İZMİR
ÖRNEĞİ

BÜŞRA ERSOY

DANIŞMAN

Doç. Dr. Şükrü KEYİFLİ

İZMİR - 2021

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ
ÖĞRETMENLERİNE GÖRE SEÇMELİ DİN
DERSLERİNİN İMKÂNLARI VE SORUNLARI: İZMİR
ÖRNEĞİ

BÜŞRA ERSOY

DANIŞMAN

Doç. Dr. Şükrü KEYİFLİ

İZMİR – 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerine Göre Seçmeli Din Derslerinin İmkânları ve Sorunları: İzmir Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2021

BÜŞRA ERSOY

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerine Göre Seçmeli Din
Derslerinin İmkânları ve Sorunları: İzmir Örneği
Büşra ERSOY

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Bu araştırmanın amacı, 2012 yılında 6287 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte seçmeli derslere eklenen Kur' an- ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı, Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II) derslerinin imkânlarını, sorunlarını derslerin uygulayıcısı, öğreticisi konumunda bulunan, sahada aktif görev alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Veriler nitel araştırma yönteminde yapılandırılmış, böylelikle daha detaylı bilgi elde edilmesi sağlanmıştır.

Araştırmamızda İzmir ili, Bayraklı, Buca, Gazimir, Karabağlar, Karşıyaka, Menemen ve Ödemiş ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan, seçmeli din derslerini okutan 25 gönüllü DKAB öğretmeni seçkisiz olarak belirlenmiştir.

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmeler, öğretmenlerin görev yaptıkları okulları ziyaret ederek yüz yüze planlanmış olsa da küresel bir salgın haline gelen ve dünyayı etkileyen Covid-19 sebebiyle çevrim içi ortamlarda ve yarı yapılandırılmış form aracılığı ile sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları analiz edildiğinde araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: öğretmenler; seçmeli din dersinin amaçları gerçekleşirken, kazanımlarının ise kısmen gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Katılımcılara derslerin uygulanma ve seçilme sürecinde

karşılaşılan problemler sorulmuştur. Öğretmen, öğrenci, veli ve okul yönetiminden kaynaklı problemleri dile getirmişlerdir. Öğrencilerin derslere karşı ilgisiz ve isteksiz olduğu, dersleri zaman zaman kendi istekleri ile seçmediği; velilerin, öğrencileri desteklemediği, ders seçim sürecinde bazen baskı uyguladıkları ifade edilmiştir. Ders kitaplarının bazı öğretmenler tarafından beğenilirken, bazı öğretmenler tarafından geliştirilmeye ve etkinliklerin artırılmaya ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılardan seçmeli derslerin verimliliğine dair görüş belirtmeleri istenmiş, öğrencinin kendi isteği ile bu dersleri seçip katıldığı takdirde dersin verimli geçtiği tespit edilmiştir. Kur' an-ı Kerim dersine dair birkaç sorun tespit edilmiştir. Bunlar; sınıfların kalabalık olması, öğrenci seviyelerinin farklı olması ve bire bir ilgilenmek için yeterli vaktin bulunmaması, kitaplarda elif-ba cüzünün olmamasıdır. Son olarak katılımcı öğretmenlere seçmeli din dersleri için önerilerinin neler olduğu sorulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seçmeli Din Dersleri, Seçmeli Dersler, Din Eğitimi.

ABSTRACT

Master Thesis

Pros and Cons of Elective Religion Courses from the Perspective of Religious Culture and Ethics Course Teachers: The Example of İzmir

Büşra ERSOY

Dokuz Eylül University

Institute of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Sciences

Philosophy and Religious Sciences Program

The study examines the pros and cons of the Qur'an course, the Life of the Prophet and the Basic Religious Studies (İslam I and II) courses, which were added to the elective courses with the Law No. 6287 in 2012. It is aimed to examine the opinions of the Religious Culture and Ethics teachers, who are the practitioners and instructors of the courses. The data were structured in the qualitative research method, so that more detailed information was obtained.

In the research, 25 volunteer Religious Culture and Ethics teachers who teach elective religion courses and work in secondary schools in İzmir province, Bayraklı, Buca, Gazimir, Karabağlar, Karşıyaka, Menemen and Ödemiş districts were randomly determined.

In the research, the data were collected with a semi-structured interview form which consists of open-ended questions prepared by the researcher. Although the interviews were planned face-to-face by visiting the schools where the teachers work, they were provided an online semi-structured form due to Covid-19, which has become a global epidemic and affected the world.

According to the semi-structured interview forms analysis, the teachers stated that the elective religion course fulfilled the objectives, but they partially fulfilled the acquirements. The participants were asked about the problems about the implementation and selection process of the courses. They expressed problems which were caused by teachers, students, parents and school management. It was seen that the students were uninterested and unwilling to

the lessons, they did not choose the lessons on their own accord from time to time; It was stated that parents did not support students and sometimes caused stress during the course selection process. While the textbooks were fine according to some teachers, it was emphasized that some teachers thought that the books were needed to be developed and activities should have been increased. They were asked to express their opinions on the efficiency of the elective courses, and it was determined that the course was effective if the student chose and attended these courses voluntarily. A few problems have been identified related to the Qur'an lesson. For example, classes are crowded, student levels are different, there is not enough time for one-to-one attention, there is no Arabic Guide for Beginners to Read Quran in the books. Finally, the participant teachers were asked what their suggestions were for elective religion courses.

Keywords: Elective Religion Courses, Elective Courses, Religious Education.

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETMENLERİNE
GÖRE SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN İMKÂNLARI VE SORUNLARI:
İZMİR ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
A. PROBLEM DURUMU	1
B. AMAÇ	3
C. ÖNEM	3
D. VARSAYIMLAR	4
E. SINIRLILIKLAR	4
F. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5

**BİRİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE**

1.1. SEÇMELİ DERS KAVRAMI	9
1.2. SEÇMELİ DİN DERSLERİN TARİHÇESİ	10
1.3. GÜNÜMÜZDE SEÇMELİ DERSLER	20
1.4. ARAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ SEÇMELİ DİN DERSLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	24
1.4.1. Kur’ an-1 Kerim Dersi	24

1.4.2. Temel Dini Bilgiler (İslam I-II) Dersi	30
1.4.3. Peygamberimizin Hayatı Dersi	34

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	42
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	42
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	43
2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ANALİZİ	43
2.5. KATILIMCILARA AİT BİLGİLER	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN SEÇİLME SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN KAYNAĞINA DAİR GÖRÜŞLER	46
3.1.1. Öğretmenlerden Kaynaklanan Problemler	46
3.1.2. Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler	47
3.1.3. Velilerden Kaynaklanan Problemler	49
3.1.4. Okul Yönetiminden Kaynaklanan Problemler	51
3.2. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN BELİRLENME ÖLÇÜTLERİ	53
3.2.1. Öğrenci İsteklerinin Dikkate Alınması	53
3.2.2. Veli İsteklerinin Dikkate Alınması	54
3.2.3. Zümre Öğretmenlerin Görüşlerinin Dikkate Alınması	56
3.2.4. Derslerin Belirlenmesinden Derslere Girebilecek Öğretmenin Olup Olmama Etkisi	57
3.3. SEÇMELİ DİN DERSLERİ AMAÇ VE KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞMESİNE DAİR GÖRÜŞLER	59
3.4. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN İÇERİĞİNE DAİR GÖRÜŞLER	63
3.4.1. Seçmeli Din Derslerinin Gerekli ve Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşler	63

3.4.2. Konu Seçimlerinin Dikkat Çekiciliğine Dair Görüşler	65
3.4.3. Seçmeli Din Dersleri ve Zorunlu DKAB Dersinin Konularının Çakışmasına Dair Görüşler	67
3.4.4. Seçmeli Din Dersleri Kitaplarına Dair Görüşler	69
3.5. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN UYGULANMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN KAYNAĞINA DAİR GÖRÜŞLER	71
3.5.1. Öğretmenlerden Kaynaklanan Problemler	71
3.5.2. Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler	74
3.5.3. Velilerden Kaynaklanan Problemler	77
3.5.4. Okul Yönetiminden Kaynaklanan Problemler	80
3.6. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN VERİMLİLİĞİNE DAİR GÖRÜŞLER	82
3.7. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİ OKUTAN ÖĞRETMENLERİN ÖNERİLERİ	87
SONUÇ VE ÖNERİLER	91
KAYNAKÇA	99
EKLER	104

KISALTMALAR

AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
DYK	Destekleme ve Yetiştirme Kursları
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
EARGED	Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
Hz.	Hazreti
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDB	Temel Dini Bilgiler
TDK	Türk Dil Kurumu
TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 6287 Sayılı Kanun Öncesindeki Seçmeli Derslerin Dağılımı	s. 21
Tablo 2: Günümüzde Seçmeli Dersler Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi	s. 22
Tablo 3: Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Ünitelere Göre Kazanım Sayıları	s. 25
Tablo 4: Kur'an-ı Kerim Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve konuları (I)	s. 26
Tablo 5: Kur'an-ı Kerim Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve konuları (II)	s. 27
Tablo 6: Kur'an-ı Kerim Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve konuları (III)	s. 28
Tablo 7: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler Dersinin Ünitelere Göre Kazanım Sayıları	s. 31
Tablo 8: 2012 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler Dersinin Ünitelere Göre Kazanım Sayıları	s. 32
Tablo 9: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler (İslam I) Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 33
Tablo 10: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler (İslam II) Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 33
Tablo 11: 2018 Öğretim Programına Göre Peygamberimizin Hayatı Dersi 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Üniteleri, Kazanım Sayıları	s. 36
Tablo 12: 2012 Yılı Öğretim Programına Göre Peygamberimizin Hayatı Dersi 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Üniteleri, Kazanım Sayıları	s. 37
Tablo 13: 5.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 38
Tablo 14: 6.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 39
Tablo 15: 7.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 39
Tablo 16: 8.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları	s. 40
Tablo 17: Araştırmaya Katılan DKAB Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri	s. 44

EKLER LİSTESİ

EK 1: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul İzni	s. 104
EK 2: İzmir İl Milli Eğitim Komisyon Araştırma Onayı	s. 105
EK 3: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu	s. 106
EK 4: Katılımcı Öğretmen Onam Formu	s. 107
EK 5: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Uygulama İzni	s. 108

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve ilgili araştırmalar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

A. PROBLEM DURUMU

Din dersleri Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren farklı tecrübeler yaşamıştır. Bu tecrübelerin yaşanmasının sebebi elbette ki devletin siyasi tutumu olmuştur (Yürük, 2017: 114). Yönetime gelen siyasi düşünceler, partiler kendi düşünce yapıları veya halkın isteklerine göre eğitimi de şekillendirmişlerdir. Bazı kesimler dinin Cumhuriyet ile birlikte gelen yeni düzene ters düştüğünü belirtmiş, bazı kesimler ise inançlarının gereği olarak din derslerinin devlete ait kurumlarda okutulmasını talep etmiştir (Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz, & Telli, 2013: 5). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tek parti yönetimde söz sahibi olmuş ve laiklik anlayışı ile din derslerinin okullarda okutulmaması gerektiğini savunmuştur. Böylece 1938-1949 yıllarında din dersini talep eden kesimin istekleri görmezden gelinmiş, hiçbir eğitim kurumunda din dersleri okutulmamış ve halk kendi imkânları ile din dersi arayışına girmiştir (Ayhan, 2014: 85).

Çok Partili Dönem'e geçilmesi ile birlikte yönetimde yeni sesler, fikirler olmuş ve halkın da istekleri göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır. 1949 yılından itibaren din dersleri seçmeli olarak yerini almış, 1950li yıllarda eğitim kurumlarında isteğe bağlı olarak okutulmaya başlanmıştır. İlerleyen yıllarda gençlerin yaşadıkları buhranlar, toplumun ahlaki değerlerinde yaşanan bozulmalar dikkate alınarak din dersleri mecliste, resmi kurumlarda gündeme gelmiştir (Ayhan, 2014: 175).

İlk olarak 1961 Anayasası'nda din dersleri isteğe bağlı şekilde okutulabilecek ders kapsamına girmiş, daha sonra 1982 Anayasası'nın 24. maddesi ile din dersleri zorunlu olarak okutulması gereken dersler arasına girmiştir. Anayasa ile koruma altına alınmış tek ders olmasına rağmen uzun süre meşruiyeti tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir.

Bununla birlikte ilerleyen süreçte toplumun bir kesimi okulda 2 saat okutulmakta olan zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini yetersiz bularak

isteğe bağılı din eğitimi derslerinin de okutulmasını talep etmişlerdir. Bu taleplerini anayasanın 24. maddesi ve bazı uluslararası antlaşmalara dayandırmışlardır (Kaymakcan, 2013: 5).

18. Milli Eğitim Şûrasında alınan kararın ardından siyasi iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 20 Şubat 2012 tarihinde TBMM Başkanlığına “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” teklifi sunmuştur. Bu kanun teklifi TBMM Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonunda 11 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 25. maddesinde değişikliğe gidilmiş, 28261 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanmış ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir.

Yürürlüğe giren kanun ile birlikte 4+4+4 eğitim sistemine geçilmiştir. Din, ahlak ve değerler alanı başlığı altında Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II), Kur’ an-ı Kerim ve Peygamberimizin Hayatı seçmeli dersleri konulmuştur. Uzun yıllar okutulup okutulmaması tartışılmış olan bu dersler kabul edilerek programlara dâhil edilmiştir. Bu kanun ile birlikte derslerin başlayacak olan eğitim-öğretim yılına yetiştirilmeye çalışılması amaçlanmıştır.

Bununla ilgili ilk çalışmaları yürüten araştırmacılar, seçmeli din derslerine hazırlıksız yakalandığını dile getirmişlerdir. Kaymakcan; konuların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile benzerlik taşıdığını, programın sadece bilişsel alana yönelik ve yetersiz olduğunu ifade etmiştir (Kaymakcan, 2013: 12). Bahçekapılı ise; ders kitaplarının öğretmenler tarafından beğenilmediğini, öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını, toplumun ihtiyaçları göz önünde tutulmadan hazırlandığına dikkat çekmiştir (Bahçekapılı, 2013: 238-239).

Seçmeli derslerin programa dâhil olduğu eğitim-öğretim yılından itibaren üzerine çalışmalar yapılmış ve halen yapılmaktadır. Topluma bakıldığında öğretmen, öğrenci ve velilerin seçmeli dersler adına birçok olumlu ve olumsuz eleştiriler yaptığı kanaati oluşmaktadır. Bu çalışma ile sahada seçmeli derslerin uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlerin görüşleri üzerinde durulmuş ve okutulan seçmeli dersin öğretmenlere göre imkânları ve sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlere derste karşılaştıkları sorunların neler olduğu, bu sorunların kimlerden

kaynaklandığı, dersin içeriğinin yeterli olup olmadığı gibi sorular yöneltilerek cevaplandırmaları istenmiştir.

B. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, 2012 yılında 6287 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte seçmeli derslere eklenen Kur'ân-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı, Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II) derslerinin imkânlarını, sorunlarını derslerin uygulayıcısı, öğreticisi konumunda bulunan, sahada aktif görev alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okulunuzdaki seçmeli din derslerinin uygulanması konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce seçmeli din derslerinin amaçları ve kazanımları gerçekleşiyor mu?
2. Seçmeli din derslerinin uygulanma sürecinde öğretmen, öğrenci, veli ve okul yönetiminden kaynaklanan problemler hakkında neler söylemek istersiniz?
3. Seçmeli derslerinin seçilme süreci ile ilgili öğretmen, öğrenci, veli ve okul yönetiminden kaynaklanan problemler hakkında neler söylemek istersiniz?
4. Seçmeli derslerin içeriğini nasıl buluyorsunuz?
5. Okulunuzda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde hangi ölçütler göz önünde bulunduruluyor?
6. Okulunuzdaki seçmeli derslerin verimliliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi nedenleri ile açıklayınız?

C. ÖNEM

Öğretim kurumlarında zorunlu derslerin yanında seçmeli derslerin okutulması, öğrenciye ders seçim hakkının sunulması demokratik bir yaklaşım olup okula, derslere karşı olumlu bir tutum sergilemesini sağlayacaktır (EARGED, 2008: 13). Her geçen gün seçmeli derslere yenileri eklenmekte, alternatif dersler çoğalmaktadır. Bununla birlikte bu dersler oluşturulurken altyapı eksikliği, öğretmen

ve derslik yetersizliği, materyal sağlanamaması gibi aksaklıklar da göz önünde bulundurulmalı ve bu aksaklıklar giderilmelidir.

2012 yılında seçmeli derslerde önemli bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim ile birlikte ilk defa din dersleri seçmeli derslere eklenmiştir. Bu ani değişim ile birlikte başlayacak olan yeni eğitim-öğretim yılına bu dersler yetiştirilmeye çalışılmış ve hazırlanan program ile okutulmaya başlanmıştır. Din seçmeli dersleri ile ilgili çalışmalara 2013 yılında başlanmış, çeşitli raporlar, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine dair çalışmalar gerçekleştirilmiş ve hâlâ devam etmektedir. Din seçmeli derslerinin okutulmaya başlandığı andan bu yana uzun bir zaman geçmiştir. Bu noktada ilerleyen süreçte nasıl bir değişim ve gelişim olduğu da araştırmamız ile tespit edilmiş olacaktır. Karşılaşılan sorunlara çözümler getirilip getirilmediği, eksikliklerin giderilip giderilmediği, öğretmenler tarafından bildirilmiş olacaktır.

Araştırmamızda İzmir ili Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda okutulan seçmeli din derslerinin imkân ve sorunlarının dersi sahada okutan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'nin büyük şehirlerinden biri olan İzmir ilinde daha önce böyle bir çalışma olmadığı için alanyazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

D. VARSAYIMLAR

1. Katılımcılara uygulanan veri inceleme aracının amaca hizmet ettiği düşünölmüştür.
2. Katılımcıların yöneltilen soruları samimi, tarafsız ve baskı altında kalmadan cevaplandırdığı varsayılmıştır.

E. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma İzmir ilinde, Bayraklı, Buca, Gaziemir, Karabağlar, Karşıyaka ve Ödemiş ilçelerinde ortaokullarda görev yapan, seçmeli Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve İslam (I ve II) derslerini okutmakta olan, araştırmaya gönüllü olarak katılan 25 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin görüşlerini içermektedir.

2. Araştırma katılımcılara yöneltilmiş olan veri inceleme aracı ile sınırlıdır.

F. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2012 yılında 6287 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle 12 yıllık kesintisiz eğitim sona ermiş ve 4+4+4 sistemiyle birlikte seçmeli din dersleri okutulmaya başlanmıştır. Okutulmaya başlanılan din dersleri ile ilgili çalışmalar, araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bazıları aşağıda belirtilmiştir:

Bahçekapılı (2013) tarafından “Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri; İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmadır. Çalışmada öğrenci, öğretmen ve velilerin beklentileri, ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Ailelerin devlet eliyle daha sistematik bir şekilde din eğitimi verilmesinden memnun olduğu gibi seçilmemesinde de ailenin dini, siyasi ideoloji yapısının etkili oluşu, öğretmenlerin kitapları yetersiz, basit veya öğrencilerin seviyelerine uygun bulmadığı belirtilmiştir.

Kaymakcan ve diğerleri (2013) “Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu” adlı çalışmalarında kazanımların daha çok bilişsel alana hitap ettiği, konu başlıklarının içselleştirilmediği, konuların öğretmenler tarafından materyallerle detaylandırmasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Peygamberimizin Hayatı dersinin isminin değiştirilmesinin uygun olacağı, konu başlıklarında daha çok Hz. Muhammed ifadesine daha çok yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kur’an-ı Kerim derslerinde harflerin birden değil tedricen verilmesinin, öğrencilerin tüm organlarına hitap etmek için yazı çalışmalarının konulmasının, elifba düzeni ile değil, Kur’an’ da en çok geçen harflerden başlatılarak öğretilmesinin daha uygun olacağının belirtildiği gözlenmektedir.

Meydan (2013) “Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)” çalışması ile bu dersleri seçen öğrencilerin memnuniyetleri ve seçme nedenlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Öğrencilerden çok azının ilerde din alanında meslek sahibi olmak istedikleri, dersleri kendi istekleri ve merakları doğrultusunda seçtikleri, bu dersleri seçmekteki amaçlarının ahlaklı insan olmak ve dinini daha iyi öğrenmek olduğu,

dersi seçtikleri için pişmanlık duymadıkları, tekrar seçmek istedikleri ve derste huzur buldukları araştırma sonucunda elde edilmiştir.

Meydan (2015) tarafından gerçekleştirilmiş olan “Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma) adlı çalışma ile öğretilen konuların gündelik hayatla ilişkilendirilmediği, öğrencilerin ilgi, ihtiyaçlarını karşılamadığı, Kur’ an-ı Kerim derslerinde farklı seviyelerde olan öğrencilerin aynı sınıfta okutulmasının problem olduğu, kitap kalitesinin düşük olduğu, konuların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile çakışarak tekrara düştüğü tespit edilmiştir.

Görer (2015) “Ortaokul Düzeyinde Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi (Denizli Yatılı Bölge Ortaokulları Örneği)” adlı çalışmada derslerin daha çok okul idaresi tarafından seçildiği, öğrencilerin bir sonraki yıl seçmeli dersleri seçmek istemediği, derslerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin devamı niteliğinde olduğu ve farklı bir şey öğrenmediklerini düşündükleri, puan ile değerlendirilmek istemedikleri sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin derste herhangi bir sorun yaşamadığı ve tamamının hizmet içi eğitime ihtiyaç duymadıkları görülmüştür.

Kotan (2015) “Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi (Antalya İli Örneği)” adlı tezinde öğrencilerin eksik bilgilerini tamamlamak, not ortalamalarını yükseltmek için ve diğer seçmeli derslere göre bu derslerin daha rahat, kolay olması gibi sebeplerle bu dersleri seçtiği, bu dersi seçmekte en önemli faktörün ilk olarak aile daha sonra kendi isteklerinin olduğu, derslerin öğrencilerin sabırlı, saygılı olmalarına katkı sağladığı anlaşılmıştır. Öğretmenlerin sınıf mevcudunu fazla, içerik ve materyalleri az bulunduğunu belirtmiştir.

Gürer ve Keskiner (2016) “Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme” adlı çalışmalarında öğrencilerin bu dersi seçmelerinde ve seçmemelerinde en önemli etkenin aile olduğu, en fazla seçilen dersin Kur’ an-ı Kerim olduğu ve Kur’ an-ı Kerim okumayı öğrenme isteği ile seçildiği, genel olarak içeriğin yetersiz bulunduğu, konuların güncel olmadığına dair bilgilere ulaşılmıştır.

Çiftçi (2017) “Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi” isimli tez çalışması ile seçmeli dersleri öğrencilerden daha çok velilerin istediği, okulda din derslerinin olmaması gerektiği veya karşı olunduğu gibi bir durumla karşılaşılmadığı, velilerin öğrencilerde bu dersi aldıktan sonra herhangi bir davranış değişikliği gerçekleştirdiklerini görmediği, devlet eliyle bu dersin verilmesinin olumlu görüldüğü, en çok değer verilen dersin Kur’ an-ı Kerim olduğu, davranış bozukluğu olan öğrencilerin bu derse yönlendirildiği, akademik kaygılardan dolayı sınava katkı sağlayacak dersleri tercih ederek bu derslerin ilgi görmediği anlaşılmaktadır.

Yazıbaşı (2018) “Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği” çalışmasında öğrencilerin, İslam dini hakkında doğru bilgileri öğrenmek istediği, konuların ilgilerini çektiği, dini yaşamak için katkı sağlayacağını düşündüğü, kendilerini huzurlu hissettiği bilgilerine ulaşılmıştır. Öğrencilerin ders seçiminde aile ve öğretmen tutumlarının etkili olduğu, öğretmenlerin akademik anlamda yeterli olduğu, derslerin DKAB dersinin tekrarı gibi olduğu, sınıfların kalabalık olduğu için Kur’ an-ı Kerim dersinde her birine yeterince vakit ayıramadığı anlaşılmaktadır.

Yücel (2019) “Öğrencilere Göre Ortaöğretim Seçmeli Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi (İzmir İli Örneği)” adlı çalışmasında öğrencilerin seçmeli din derslerini sevdiği, ders zamanı geldiğinde sevindiği, ders saatini yeterli bulduğu, dersin hayatlarına olumlu etkisi olduğu, Hz. Muhammed’i tanımaya katkı sağladığı, öğrencilerin dersi tekrar seçmeye istekli olduğu, dersi sıkıcı bulmadığı tespit edilmiştir.

Gök (2019) “Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde öğretmenlerin din derslerinin programa dahi edilmesini olumlu bulduğu, ders seçimlerinin idare ve idare-öğretmen ortak kararı ile belirlendiği, öğrencilerin derse karşı ilgilerinin düşük olduğu, Kur’ an-ı Kerim dersinde farklı seviyelerde olduğu, idarenin seçmeli derslerde norm kaygısı taşıdığı, velilerin ilgisiz olduğu ve öğrenciyi desteklemediği, sınav kaygısı ile öğrencilerin sınavda çıkan derslere katkı sağlayacak dersleri seçmelerini istediği, akademik alanda başarısız öğrencilerin din derslerine yönlendirildiği, kitapların basit ve sıkıcı olduğu, materyal

ve kaynakların yetersiz olduğu, hizmet içi eğitimlerin yetersiz ve faydasız bulunduğu belirtilmiştir.

Mamak (2019) “Ortaöğretim Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşüyle Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)” çalışmasında öğrencilerin dersi seçmedeki en önemli etkenin idare daha sonra ise aile ve kendi isteğinin olduğu, dersi seçmekteki amaçlarının dini daha iyi tanıma ve daha ahlaklı, daha iyi bir insan olma isteği olduğu, sene başında ders hakkında bilgilendirmenin yapılmadığı, seçmeli derslere karşı olumlu bir tutum sergilendiği, ders saatlerinin yeterli bulunduğu, seçmeli derslerin sevildiği, öğrencilerin öğretmenlerini akademik olarak yeterli bulduğu, öğretmenlerini sevdiği, ders kitaplarına olumlu tavırlar sergilediği bilgilerine ulaşılmıştır.

Turgut (2019) “Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)” adlı yüksek lisans tez çalışmasında yöneticilere göre; en çok tercih edilen seçmeli din dersinin Kur’ an-ı Kerim olduğu, dersi seçmelerinde en büyük etkenin aile ve öğretmen etkisinin olduğu, din derslerinin davranışlara olumlu katkı sağladığı tespit edilmiş ve yöneticilerin öğretmenlere birçok önerilerinin olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlere göre; derslerin bir sonraki yılda seçildiği, yeni müfredatın beğenildiği ancak Kur’an-ı Kerim müfredatının beğenilmediği, genel olarak ders kitaplarının beğenilmediği, yeterli materyalin bulunmadığı, derslerin öğrenci davranışlarına olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere göre; en çok tercih edilen dersin Kur’ an-ı Kerim olduğu, dersi seçme nedeni Kuran-ı Kerim Kerim’i ve Hz. Muhammed’in hayatının öğrenme isteği olduğu, seçimlerde ilk etkenin kendi isteği, daha sonra aile isteği olduğu, derslerin daha ilgi çekici hale getirilmesi ve etkinliklerin çoğaltılmasının talep edildiği sonucuna varılmış ve öğrencilerin önerilerine yer verilmiştir. Son olarak velilere göre; ders seçimini daha çok öğrencilerin belirlediği, bazı velilerin ise birlikte belirlediği, çocuklarının davranışlarına olumlu etkisinin olduğu, kitaplarda elif-ba cüzünün eksik olduğu, derslerde genel anlamda bir sorun bulunmadığı görüşleri çalışmaya yansıyan bilgileri oluşturmaktadır.

2013 yılından itibaren seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan araştırmaların büyük bir kısmı çalışmamızda yol gösterici olması amacıyla incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. SEÇMELİ DERS KAVRAMI

Dünyada her şey değişirken değişmeyen tek şey eğitime olan ihtiyaçtır. Eğitime olan ihtiyaç değişmezken, eğitim değişimlerden etkilenerek bulunduğu döneme göre şekillenmiştir. Çağın getirdiği farklılıklar, ihtiyaç, ilgi ve hedeflerin değişmesi ile birlikte yeni sistemler, farklı yaklaşımlar oluşturulmuş ve denenmiştir. Günümüzde ise çok yönlü düşünen, bireysel farklılıklara önem veren, kişilerin ilgi ve yeteneklerine göre şekillenen bir eğitim sistemi gündeme gelmekte ve uygulanmaya çalışılmaktadır. Resmî Gazete’ de yayımlanan 14574 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 3. maddesinde: “Öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.” denilmektedir.

Bu maddede vurgulandığı üzere öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerini geliştiren, bilgi ve becerilerine göre eğitim almalarına fırsat sağlayan yerlerden biri seçmeli derslerdir.

Seçmeli kavramına baktığımızda “seçilebilen”, “zorunlu olmayan” anlamına gelmektedir (TDK). Seçmeli dersler, devlet tarafından belirlenmiş programda okutulan dersler dışında kalan, zorunlu olmayan ve öğrencilerin yetenek ve ilgisine göre isteğe bağlı olarak tercih edilen derslerdir (Uysal, 2015: 6).

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Yönetmeliği’nin 10. maddesinde ise seçmeli dersler; öğrencilerin hedefledikleri ve benimsedikleri alanda gelişmelerine veya ilgi, istek ve becerileri yönünde çeşitli programlarda ilerlemelerine, bilgi sahibi olmalarına, kabiliyetlerini geliştirmelerine imkân sağlayan dersler olarak tanımlanmıştır.

Seçmeli dersler oluşturulurken farklı yaklaşımlar benimsenmektedir. Bazı seçmeli dersler zorunlu derslerin devamı biçiminde oluşturulmakta ve böylece derse ilgisi olan öğrencilerin farklı kazanımlar elde ederek o alan hakkında daha fazla bilgi

sahibi olması beklenmektedir. Bazı seçmeli dersler ise çağın gereksinimleri vb. dikkate alınarak konulmaktadır (Güven, 2013: 11).

Öğrenciye; okuma, bilgi sahibi olma, kendini geliştirme fırsatı sunacak dersleri seçme imkânı vermek günümüz demokratik anlayışına uygun bir tutumdur. Öğrenciye farklı alternatifler sunmak öğrencinin okula karşı olumlu yaklaşımlar geliştirmesine de yardımcı olacaktır (EARGED, 2008: 2).

Öğrenciler kendi ilgi alanlarına göre seçmeli dersleri seçmekte olup gelişimleri eğitim sürecinde de devam etmektedir. İlgi ve isteğinin değişebileceği dikkate alınarak her sene seçim yapabilme hakkı tanınmalıdır. 2004 yılında yayınlanan Tebliğler Dergisi'nde bu konuya vurgu yapılarak öğrencilerin; ilgi, istek ve hedefleri doğrultusunda okulun imkânları ve çevrenin ihtiyaç ve özelliklerine göre çizelgede yayınlanmış olan ders saatlerini aşmamak şartı ile seçmeli derslerden istediklerini seçebileceklerini, bir önceki sınıfta seçmiş olduğu dersin tamamlayıcısı olan dersi veya diğer derslerden herhangi birini seçip okuyabileceklerini belirtmiştir (MEB, 2004: 360-361). Böylelikle öğrencilere seçmiş oldukları dersten bağımsız bir dersi bir sonraki yıl seçebilme hakkı verilmiş ve hedeflenen seçmeli ders imkânı sunulmuştur.

Seçmeli ders programlarına konulan farklı alanlardaki dersler öğrencinin tekdüzelikten çıkarak çağın getirdiği çeşitliliğe ayak uydurmasını sağlamakta, yetenek, hedef ve becerilerine göre seçimler yapması eğitiminde söz hakkına sahip olduğunu göstermekte, kendisini duyuşsal, bilişsel ve sosyal alanda geliştirecek imkâna olanak sağlamaktadır.

1.2. SEÇMELİ DİN DERSLERİN TARİHÇESİ

Osmanlı döneminde eğitim faaliyetlerini sürdüren kurumlar medreseler olmuş ve medreseler de din dersleri programının kendisini oluşturmuştur. Medreselerde okutulan dersler ise İlmihal, Kıraat, Kur' an-ı Kerim ve Tecvid, Ahlak, Ulûm-ı Diniye, Elif-Bâ'dır (Meydan, 2013: 220).

Medreselerin yanında modern tarzda açılan mekteplerde ise din dersleri dışında dersler okutulmuş ve bir dönem bu şekilde devam edilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte toplumda modernleşme faaliyetleri etkisini artırmıştır. Azınlık

okulları, medreseler ve mektepleri tek çatı altında toplanmaya çalışılmış ve 3 Mart 1924 tarihinde “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” kabul edilmiştir. Tüm okullar Maarif Vekâletine bağlanmış ve medreseler kapatılarak mektep ve medreseler arasındaki ikiliğe son verilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile din eğitime son verilmemiş, din ve diğer derslerin daha modern olan mekteplerde, bakanlık çatısı altında okutulmasına karar verilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. maddesi gereğince din görevlisi ve din uzmanı yetiştirmek üzere İlahiyat Fakülteleri ve İmam-Hatip Okulları açılmasına karar verilmiş ve açılmıştır. Din dersleri de mekteplerde okutulmaya devam etmiştir (Bahçekapılı' dan aktaran Kotan, 2015: 23-24).

Medrese ve mekteplerin tek çatı altında toplanmasından sonra din ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

1924 İlkokul Programında din derslerinin “Kur’ an-ı Kerim ve Din Dersleri” haftada ikişer saat 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda okutulması, derslerde Kur’ an-ı Kerim öğretilmesi, sure ezberletilmesi, yeri geldiğinde Hz. Peygamber’den bahsedilmesi, iman ve İslam’ın şartlarının öğretilmesi kararı alınmıştır (İlk Mekteplerin Müfredat Programı, 1924: 13-14).

1926 İlkokul Programında din dersleri haftada birer saat 3, 4 ve 5. sınıflarda okutulması kararı alınmıştır (İlk Mekteplerin Müfredat Programı, 1926: 5).

30.11.1929 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Heyeti tarafından “Şehir ilkokullarında din dersleri okutulacak fakat öğrenciler imtihana tabi tutulmayacaktır.” kararı alınmıştır.

28.10.1930 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı isteyen 5. sınıf öğrencilerinin programda yer alan din derslerini velinin isteğine bağlı olarak yarım saat okuyabileceklerini karara bağlamıştır (Akyüz, 2018: 349).

Kademeli olarak azaltılan din dersleri 1931 yılından itibaren şehir ilkokullarında okutulan programdan tamamen çıkartılmıştır (Yürük, 2017: 114).

Köy ilkokullarında yapılan düzenlemeler ise 1927 yılında din dersi program içine dâhil edilmiştir.

1930 yılında müfredattan kaldırılmış olan din derslerinin, 3.sınıfta okuyan öğrencilere perşembe günü öğleden sonra yarım saat okutulmasına karar verilmiştir (Yürük, 2017: 114).

Köy ilkokullarında 1938 yılında kadar durum bu şekilde devam etmiştir. 1939 yılında yapılmış olan yeni düzenleme ile din dersleri şehir ilkokullarında olduğu gibi köy ilkokullarının programından da tamamen çıkartılmıştır (Doğan, 2003: 616).

Tevhid-i Tedrisat ile açılması kararlaştırılan İlahiyat Fakültelerinin öğrenimi durdurulmuş ve öğrenci olmadığı için 1933 yılında kapatılmıştır. İlahiyat Fakülteleri yerine Edebiyat Fakülteleri altında açılan İslami İlimler Enstitüleri de öğretim görevlilerinin dağılması ile 1936 yılında kapatılmıştır (Cebeci, 1999: 164).

Şehir ilkokullarından ve köy ilkokullarından din derslerinin kaldırılması ve İlahiyat Fakültelerinin kapatılması ile ülkede din derslerinin okutulacağı hiçbir kurum kalmamıştır. Bu durum 1949 yılına kadar devam etmiştir.

Din derslerinin eğitim kurumlarında okutulmasının istenmemesindeki en büyük neden: laiklik ilkesiyle ters düştüğü düşüncesi olmuştur. Yeni bir din anlayışı oluşturmak istenmiş, bu anlayış ile dinin vicdani bir mesele olduğu vurgulanmıştır. Eğitim kurumlarında din derslerinin okutulması ile vicdanlara müdahale edileceği düşünülmüş, din eğitiminin okullardan değil aileden ve çevreden alınması gerektiği, din derslerine gerek olmadığı savunulmuştur (Yürük, 2017: 115). Böylece din dersleri hükümet tarafından laiklik esasına dayandırılarak okullardan kaldırılmıştır. Din derslerinin kaldırılarak yerine hiçbir şeyin konulmaması gençlerin ahlaki sarsıntılar yaşamasına sebebiyet vermiş ve ülkede sıkıntılar yaşanmıştır (Ergin, 1977: 1702).

Okullarda sadece batı tarzı modern eğitime yer verilip, din ve ahlak derslerine yer verilmemesi toplum tarafından olumsuz karşılanmış ve insanlar dinî ihtiyaçlarını gizli olarak işin ehli olmayan din adamlarından karşılamaya çalışmışlardır. Böylece ülkemizde din eğitimi düzensiz bir şekilde çoğunlukla da yalan yanlış bilgilerle öğretilmeye başlanmıştır. Toplumun ihtiyaçları göz ardı edilmiş, Tevhid-i Tedrisat ile açılmış olan 29 okulda 1930 yılında kapatılmıştır (Parmaksızoğlu, 1966: 3-4). Din derslerinin eğitim kurumlarından kaldırılması ve yerine alternatif hiçbir eğitimin konulmaması ülkedeki gençlerin ahlâkî sıkıntılar yaşamasına sebebiyet vermiştir. Meclis kürsüsünde bir eğitimci tarafından asıl meselenin ahlak meselesi olduğu belirtilmiş ve bu durum tartışılmıştır (Ayhan, 2014: 86).

Din eğitiminin devlet tarafından yapılmaması ile ortaya çıkan, belirtilen problemler halk ve toplumdaki bazı aydın kişiler tarafından dile getirilmiş ve din

eğitiminin devlet tarafından yapılması gerektiği düşüncesi ortaya atılmıştır. Böylece 15-21 Şubat 1943 tarihinde II. Milli Eğitim Şûrasında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile güvence altına alınmış olan din eğitiminin devlet eliyle gerçekleştirilmesi gerektiği fikri dile getirilmiştir. Fakat bu fikir pratiğe yansıtılamamıştır (Cebeci, 1999: 229).

II. Milli Eğitim Şûrasının ilk gündem maddesi “Okullarda ahlak terbiyesinin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. Şûrada alınan 7. kararda “Ahlâk eğitiminin amacını, ideal Türk çocuğunu, Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkelerini, ahlâk eğitimi için her dereceli okullarımızda ve dışında alınması gereken tedbirleri” belirten bir rapor hazırlanarak Şûrada incelenip kabul edilmiştir (MEB, 1943: 2).

1946 yılında Demokrat Parti’nin kurulmasıyla birlikte Çok Partili Dönem’ e geçilmiş olup, halk din eğitimi isteğini dile getirmiştir. 24 Aralık 1946’da din eğitimi problemi ve halkın talepleri tekrar gündeme gelmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinden bazıları da din eğitimi istediklerini belirtmişlerdir. Mecliste CHP milletvekili Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver, DP Milletvekili M. Fuat Köprülü ve Adnan Menderes’in desteğiyle toplumun ahlaki yapısının bozulması nedeniyle din eğitiminin okullarda tekrar okutulması teklif edilmiştir. Bu teklifin laikliği zedelememesi koşuluyla din ve vicdan hürriyeti gereğiyle kabul edilebileceği kararlaştırılmıştır (Yürük, 2017: 117).

1948 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde din dersleri tekrar tartışılmaya başlanmış ve din derslerin program içerisine dâhil edilmesi gerektiği savunulmuştur. Gerekçe olarak sosyolojik nedenler örnek gösterilmiştir. Gençlerin büyüklerine karşı saygı duymaması, ölenlerin arkasından Kur’ an-ı Kerim okumanın dahi bilinmiyor olması, Komünizme karşı dinin etkisinden faydalanma gibi durumlardan bahsedilmiştir (Bahçekapılı' dan aktaran Kotan, 2015: 24).

Bu tartışmaların ardından dönemin Milli Eğitim Bakanlığı 01.02.1949 tarihi 70/54-26 sayılı “İlkokullarda Din Öğretimi” başlığı ile valiliklere gönderdiği bir yazı yayınlamıştır. 7 maddelik yazı ile 15.02.1949 tarihinden itibaren ilkokullarda din derslerinin okutulacağı, anayasada kabul edilmiş vicdan özgürlüğü ile vatandaşların çocuklarına din bilgisi verme haklarını kullanabilmelerinin öngörüldüğü, din derslerinin okullarda ve kendi öğretmenleri tarafından okutulabileceği; ancak öğrenci ve öğretmenlere hiçbir zorlama yapılamayacağı, programda ders azaltma yoluna gidilmeyeceği, ülke laik bir şekilde yönetildiği için herhangi bir din ve mezhebe ait

bilgilerin zorunlu okutulamayacağı, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Talim Terbiye Kurulu'nun incelediği “Din Dersleri” kitabının okutulacağı ve bu dersleri ilkokul 4 ve 5. sınıflarına haftada iki saat ve program dışı bir zamanda okutulması ve sınıf geçmeye etkisinin olmayacağı, öğrencinin derslere devam etmesini isteyen velilerin yazılı olarak idareye bildirmeleri gerektiği kararı verilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1949: 153).

Milli Eğitim Bakanlığı Bakanlar Kurulunda belirlenen kararları 07.11.1950 tarihi 2-2064 sayılı yazı ile valiliklere göndermiştir. Buna göre köy okullarında tarım dersinin bir saatinin, şehir okullarında Türkçe dersinin bir saatinin din derslerine ayrılması kararı alınmıştır. 5 maddelik yazıda Türk çocuklarının din ihtiyacının olduğu ve bu ihtiyaçların okullarda giderilmesi gerektiği, din derslerinin diğer derslerle birlikte alınmasının uygun olduğu, 1950 yılında basılmış olan kitapların şu an için yeterli olduğu ve ek olarak öğretmenlere rehberlik edecek kitap hazırlanması gerektiği, dersleri isteyen öğretmenler tarafından okutulacağı, çocuklarının din dersini okumasını istemeyen velilerin idareye yazılı şekilde bildirmeleri gerektiği kararları alınmıştır (Tebliğler Dergisi, 1950: 116). Din dersleri program içine dâhil edilmiş gibi görünse de programda yerini alması 1956 yılında olmuş, dersin ismi de “Din Bilgisi” olarak belirlenmiştir (Yürük, 2011: 99).

Bu iki karara bakıldığında yeniliklerin olduğu görülmektedir. 1949 kararına göre din derslerinin program dışında seçmeli olarak okutulacağı, çocuğunun din dersini almasını isteyen velilerin dilekçe vermeleri gerektiği anlaşılmaktadır. 1950 kararına bakıldığında ise din derslerinin programa dâhil edildiği ve çocuğunun din dersini almasını istemeyen velilerin dilekçe vermeleri gerektiği anlaşılmaktadır (Yürük, 2017: 118).

Daha sonra ile 13.08.1956 tarihli 4-7805 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, 17.09.1956 tarihli 921 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi ile ortaokul ve dengi okullarda 1 ve 2. sınıflarda okutulmak üzere haftada birer saat isteğe bağlı olarak din dersi konulmuştur (Tebliğler Dergisi, 1956: 1). Haftalık ders çalışma saatlerinin boş olanlarından biri din dersine ayrılacak ve ders geçmede etkili olacak şekilde düzenlenmiştir (Tebliğler Dergisi, 1956: 2).

Çok Partili Dönem’ e geçişin önemli katkılarından biri 1948 yılında İmam-Hatip Kursları ve 1949 yılında Ankara Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesi açılmış

olmasıdır. 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle din alanında önemli değişimler yaşanmıştır. 1956 yılında din dersleri okul programlarına dâhil edilmiş ve ortaokullarda da din derslerinin okutulması kararlaştırılmıştır. 1951'de İmam-Hatip Okulları açılmış ve 1959'da İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü kurulmuş daha sonraki dönemlerde farklı şehirlerde de açılarak sayıları artırılmıştır (Bahçekapılı' dan aktaran Kotan, 2015: 24).

Din eğitimi 1961 Anayasası'nın "Vicdan ve Din Hürriyeti" başlığı altında 19. maddenin 4. fıkrasında geçen "Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğini ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır." İfadesi ile meşruiyet kazanmıştır (Anayasa, 1961).

İlköğretimde din derslerinin okutulmaya başlanmasından sonra sıra ortaöğretime gelmiştir. Mecliste, liselerde de din eğitimi verilmesi için önergeler sunulmuştur. Bunun üzerine Talim Terbiye Kurulunun 21.09.1967 tarihli 343 sayılı kararı valiliklere gönderilmiştir. 5 maddeden oluşan yazıda anlaşıldığı üzere 1967-1968 öğretim yılı itibari ile laiklik ve isteğe bağlılık prensibine uyulması koşulu ile lise ve dengi olan okullarda 1 ve 2. sınıflarında normal ders saatleri dışında, haftada bir saat okutulması ve sınıf geçmede etkili olacağı kararları alınmıştır (Tebliğler Dergisi, 1967: 371-372). 18.06.1969 tarihinde yayınlamış olan genelge ile çocuğunun din dersini almasını isteyen velilerin idareye yazılı olarak dilekçe vermeleri gerektiği belirtilmiştir (Doğan, 2003: 624).

Talim Terbiye Kurulunun 15 Temmuz 1974 tarihli ve 1797 sayılı Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Ahlak Dersleri Programı'na göre ilkokul 4 ve 5, ortaokul 6, 7 ve 8, lise 1 ve 2. sınıfları için zorunlu "ahlak" dersi okutulması kararlaştırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 1974: 301-308).

Talim Terbiye Kurulunun 05.09.1975 tarihli ve 391 sayılı karar ile din derslerinin ilkokul 4 ve 5. sınıflar, ortaokul 1, 2 ve 3. sınıflar ile lise ve dengi okulların da 1 ve 2. sınıflarında haftada bir saat okutulması belirlenmiştir (Yürük, 2017: 124-125). Böylece bu dersler ders dışında değil, programa dâhil edilerek okutulan dersler olmuştur.

23.09.1976'da yenilenen programlar ile ortaokul ve liselerin 3. sınıflarında da din dersleri okutulmaya başlanmıştır. Kısa bir süre sonra Talim Terbiye Kurulunun 27.09.1976 tarihli yapmış olduğu düzenleme ile Din Bilgisi dersinin, ortaöğretim ve

lise son sınıflarda da okutulması kararlaştırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 1976: 325). Bunun sonucunda din dersleri ilkokul 4. sınıftan itibaren başlayarak lise son sınıfa kadar müfredat içine girmiştir (Yürük, 2011: 126-130).

12 Eylül 1980’ deki askeri darbenin ardından ülkede oluşan değişimlerden eğitim de etkilenmiştir. Din eğitiminde de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Askeri hükümet Milli Eğitim Bakanı tarafından hazırlatılması istenilen “Din Eğitimi Çalışma Grubu Raporu” incelenmesi için Din Eğitimi Genel Müdürü Şevki Özkan Bursa, İslam Enstitüsü Müdürü Halis Ayhan’a verilmiştir. Bu raporda bazı maddelerin din eğitime zarar vereceği düşünülmüş ve o tarihte Bursa’da bulunan Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyeleri ile istişare edilerek Kenan Evren ile görüşmek üzere randevu talep edilmiştir. 7 Mayıs 1981 tarihine randevu alınmış ve yapılan görüşmede aşağıdaki konulardan bahsedilmiştir:

1. “Türkiye’de dinî durum ve din eğitiminin tarihçesi,
2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitiminin ilk ve orta öğretimde zorunlu olması,
3. İmam-hatip liselerinin hukuki statüsünün korunarak geliştirilmesi,
4. Yüksek İslam Enstitülerinin hiçbirinin kapatılmadan fakülteye dönüştürülmesi,
5. Kız öğrencilerin başörtüsü takmalarına izin verilmesi.” (Ayhan, 2014: 251-252)

Bu görüşmede Yüksek İslam Enstitüsü Temsilcileri Din Eğitimi ile ilgili istişare edilen konuları Kenan Evren’e iletmek üzere bir rapor hazırlamış ve teklifte bulunmuşlardır. Sunulan teklif şu şekildedir:

1. “Din eğitimi, okul öncesi çağdan itibaren ele alınarak, Temel Eğitimin ve Orta Öğretimin bütün sınıflarına yayılmalıdır.
2. Din Bilgisi ve Ahlâk Dersleri birleştirilmeli ve haftada en az iki saat olarak, zorunlu ortak dersler arasına alınmalıdır.” (Ayhan, 2014: 537).

Sunulan tekliflerden kısa bir süre sonra 12 Eylül darbesi ile yönetime askerin el koymasıyla Din Eğitimi Danışma Kurulu kurulmuştur. Bu kurul 28 Mayıs 1981 tarihinde iki gün süren bir toplantı yapmış ve istişarelerin sonucu Bakanlık 113 sayfa olarak hazırlanan raporu incelemiş, Din Kültürü ve Ahlak öğretiminin ilköğretim ve ortaöğretimde zorunlu olarak okutulması konusu, iki üye hariç tüm üyeler tarafından uygun bulunmuştur. Bu kurulda alınan kararlar Kenan Evren’e iletilmiş olan rapordaki görüşlerle büyük oranda uyumlu olmuştur. Ayrıca Ankara Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Atay ve Din Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Beyza Bilgin önderliğinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi I. Din Eğitimi Semineri düzenlenmiştir. 23-25 Nisan 1981 tarihinde yapılan bu seminer darbeden sonra sıkıyönetimle yönetilen bir ülkede bu alanda gerçekleştirilmiş ilk seminer olmuştur. 12 Eylül sonrası din eğitimindeki en büyük gelişme olarak değerlendirilmiştir (Ayhan, 2014: 254-256).

1982 yılına kadar zorunlu olarak okutulan ahlak derslerine devam edilmiştir. 17 Temmuz 1982 tarihinde Danışma Meclisi' ne Anayasa Tasarısı sunulmuş fakat bu tasarıda din derslerinin zorunlu olması ile ilgili bir konudan bahsedilmemiş, 1961 Anayasası'nın 19.madde 4.fıkrasında yer alan şekliyle tasarıya konulmuştur. Komisyonda bulunan 15 üyenin 13'ü bu tasarıyı kabul etmemiştir (Öztürk, 1997: 94-120). Yapılan tartışmalar sonucunda komisyon üyelerinin büyük çoğunluğu ilköğretim ve ortaöğretimde din, ahlak öğretiminin zorunlu olması gerektiğini savunmuş ve 21.09.1982 tarihinde yapılan oylama sonucunda 1982 Anayasası'nın 24. maddesi düzenlenmiş, son halini almış ve 18.10.1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Öztürk, 1997: 119). Anayasa'nın 24. maddesi şu şekildedir:

“Din ve ahlak eğitimi ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.”

Din Dersleri böylelikle devlet eliyle okutulan zorunlu dersler kapsamına girmiştir. Daha sonra Anayasa' da düzenlemeler yapılmıştır. 16.06.1983 tarihli 2842 sayılı yasa ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun maddesinde değişiklik yapılmıştır. Madde şu şekildedir:

“Türk Milli Eğitiminde laiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi, ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.” (MEB, 1973: 3) Bu madde ile din eğitiminin anayasal dayanağı belirtilmiş ve her sınıf düzeyinde zorunlu din dersleri okutulacağı ifade edilmiş olmaktadır.

29.03.1982 tarih ve 2109 sayılı Tebliğler Dergisi'nde Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı'nda din ve ahlak öğretiminin genel amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Temel eğitimde ve ortaöğretimde öğrenciye, Türk Millî Eğitim politikası doğrultusunda, genel amaçlara, ilkelere ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, din, İslâm dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürkçülüğün, millî birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dinî ve ahlaki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir.” (Tebliğler Dergisi, 1982: 155).

1982-1983 yılından başlayarak ilkokul 4 ve 5. sınıflarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri haftada ikişer saat zorunlu okutulmaya başlanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1982: 156-157). Uygulama başladığında gayrimüslim öğrencilerde bu derslere katılmak zorunda tutulmuştur (Öztürk, 1997: 101). Daha sonra yeni bir düzenleme getirilerek gayri Müslim olduğuna dair belge sunan öğrencilerin bu dersten muaf olacağı belirtilmiş, derse katılım sağlamak isteyen öğrencilerin velilerinin yazılı belge sunmalarının gerektiği belirlenmiştir (Tebliğler Dergisi, 1990: 553).

Din dersleri ilköğretim kurumları 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarında haftada iki saat, ortaöğretim kurumlarında haftada bir saat zorunlu olarak okutulurken, 2017 yılında yapılan düzenleme ile kademeli olarak geçişin yapılacağı ve din derslerinin ortaöğretim kurumlarında da haftada iki saat okutulacağı belirtilmiştir. Günümüzde durum bu şekildedir.

Günümüzde ki durumuna gelene kadar sadece din derslerinde değil, din derslerinin ismi konusunda da zaman zaman değişikliklere gidilmiştir. Talim Terbiye Kurulunun 22.05.1974 tarihli 347 sayılı kararı ile 1974-1975 öğretim yılından başlayarak ahlak derslerinin zorunlu olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu dersler daha sonra Talim Terbiye Kurulunun 18.02.1982 tarihli 30 sayılı kararı ile düzenlenmiş, Din Bilgisi dersi ile birleştirilmiş ve “Din ve Ahlak Bilgisi” dersi olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra Talim Terbiye Kurulunun 21.10.1982 tarihli 139 sayılı kararı ile yeni bir düzenlemeye gidilerek dersin ismi “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” olarak kararlaştırılmıştır (Yürük, 2017: 119). Günümüzde de halen bu isim ile programlarda yerini almaktadır.

İlerleyen süreçte zorunlu olarak okutulan din dersinin yanında isteğe bağlı olarak okutulacak seçmeli din dersleri gündeme gelmiştir. Bu konu 18.10.1982 tarihinde kabul edilen Anayasa’nın ‘Din ve Vicdan Hürriyeti’ başlıklı 24. maddesi ile şu şekilde düzenlenmiştir: “Din ve ahlak eğitimi ve öğretimi devletin gözetim ve

denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.”

İnsan Hakları Bildirgesi’nin 18. Maddesi’nde: “Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 9. Maddesi’nde ise: “Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.”

Din derslerinin eğitim kurumlarında okutulması hem anayasa hem de uluslararası sözleşmelerle teminat altına alınmış, Çocuk Hakları Bildirgesi’nin 7. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ek protokolünün 2. maddesi ile din eğitiminin anne-babaların dini ve felsefi inançlarına göre verileceği belirlenmiştir (Bahçekapılı, 2013: 48). Sözleşme maddeleri dile getirilerek Türkiye’de isteğe bağlı din eğitimi talepleri gündeme gelmiştir (Kaymakcan, 2013: 5). Zorunlu din ve ahlak öğretimi dışında isteğe bağlı din eğitimi anayasada ve birçok sözleşmede teminat altına alınmış olmasına rağmen 2012 yılında ancak hayata geçirilmiştir (Bahçekapılı, 2013: 49).

Eğitim kurumlarında isteğe bağlı din eğitimi verilip verilemeyeceği sorunu, ilk olarak 28 Şubat sürecinde ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim tartışmaları esnasında, daha sonra 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği tartışmaları çerçevesinde ve son olarak da Alevi Çalıştayı sırasında gündeme gelmiştir (Kaymakcan, 2013: 5).

Seçmeli derslerin okutulması kararı Milli Eğitim Şûralarında konuşulmuş ve karara bağlanması sağlanmıştır. 1-5 Kasım 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş 18. Milli Eğitim Şûrasında daha önce yapılmış olan toplantılardan farklı olarak seçmeli din dersleri de konuşulmuş ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu şûrada “Anayasa’nın 24. maddesinin ilgili hükmü gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarına ahlaki ve manevi değerlerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din

eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır” şeklinde bir karar alınmıştır (TTKB, 2010: 12).

1.3. GÜNÜMÜZDE SEÇMELİ DERSLER

18. Milli Eğitim şurasında alınan kararın ardından iktidarda bulunan AK Parti 20 şubat 2012 tarihinde TBMM Başkanlığı’na “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” teklifi sunmuştur. Bu kanun teklifi TBMM Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu’nda 11 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiş, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 25. maddesinde değişikliğe gidilmiş, 28261 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmış ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir.

6287 sayılı kanun yani 4+4+4 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası yürürlüğe girerek 18 Ağustos 1997 tarihinde 4306 sayılı kanun olarak kabul edilen 8 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası yrrlğten kaldırılmıştır.

8 yıllık zorunlu eğitim uygulamasının maddi ve manevi yıkımlarına karşı toplumun bazı kesimlerinin, sivil toplum kuruluşlarının tepkileri ve talepleri siyasetin din eğitimi politikalarına yer vermesine olanak sağlamıştır (Bahçekapılı, 2013: 49).

12 Yıllık Zorunlu Eğitime geçilmesi ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu 25 Haziran 2012 tarihi ve 69 sayılı kararı ile ilköğretim kurumları haftalık ders çizelgesini ve derslerin hangi alanda toplandığını yayımlamıştır. Seçmeli dersler “din, ahlak ve değerler”, “dil ve anlatım”, “yabancı dil”, “fen bilimleri ve matematik”, “sanat ve spor”, ve “sosyal bilimler” olmak üzere altı alanda toplanmıştır. Düzenlemeden önce 10 olan seçmeli derslerin sayısı 21’e yükseltilmiştir (TTKB, 2012: 3).

Haftalık ders çizelgesinde yayınlanmış olan din, ahlak ve değerler alanı çerçevesinde seçmeli olarak okutulacak Kur’ an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ve Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II) dersleri eklenmiştir. Zorunlu olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin yanında isteğe bağlı seçmeli olarak ortaokul ve liselerde okutulacak din eğitimi derslerine yer verilmesi Cumhuriyet Dönemi’nde bir ilk olmuştur (Kaymakcam, 2013: 6).

Tablo 1: 6287 Sayılı Kanun Öncesindeki Seçmeli Derslerin Dağılımı

SEÇMELİ DERSLER	SINIFLAR		
	6	7	8
	DERS SAATİ		
Yabancı Dil	1	1	1
Sanat Etkinlikleri	1	1	1
Spor Etkinlikleri	1	1	1
Düşünme Eğitimi	1	1	1
Halk Kültürü	1	1	1
Medya Okuryazarlığı	1	1	1
Bilişim Teknolojileri	1	1	1
Satranç	1	1	1
Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi	-	-	1
Tarım	1	1	1
Seçilebilecek Ders Saati	1	1	2

Kaynak: TTKB, 2010.

Tablo 1'e bakıldığında derslerin alanlara bölünmediği, 10 adet dersten oluştuğu, oluşturulan derslerin 6. sınıftan itibaren seçilebildiği, herhangi bir din dersinin seçmeli olarak programa konulmadığı görülmektedir. Yayınlanmış olan bu çizelge 2005-2010 yılları arasında okullarda okutulmuştur.

20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının aldığı kararlar şu şekildedir:

1. *“Okutulacak seçmeli dersler; ikinci dönemin başından itibaren yeni ders yılının ilk ayının sonuna kadar olan süre içinde, okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir.*
2. *Herhangi bir seçmeli dersin seçilebilmesi için o dersin bir önceki yılda seçilmiş olması şartı aranmaz.*
3. *Okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini artırabilir. Bu durumda, hazırlanan program ilgili genel müdürlüğün görüşü ve Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile uygulamaya konulur.*
4. *İlgili mevzuatında belirtilmeyen seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler ve serbest etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencinin aldığı seçmeli dersler ve katıldığı etkinlikler belgelerde belirtilir.*

5. *Düşünme eğitimi ve halk kültürü dersleri 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde veya tamamında okutulabilir. Bu derslerin 7 veya 8. sınıfta seçilmesi durumunda öğretmenin uygun göreceği önceki sınıflara ait temel kazanımlar da verilir. Ancak seçmeli medya okuryazarlığı dersi 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde sadece bir kez okutulur.*

6. *Sanat etkinlikleri dersinde; sanat eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve kabiliyetleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb. sanat alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler yapılabilir.” (TTKB, 2010).*

Alınan kararlar doğrultusunda seçmeli derslerin ne zaman seçileceği, seçilirken hangi faktörlerin dikkate alınacağı, bazı derslerin her sınıf kademesinde okutulabilirken bazılarının ise sadece bir kademe de okutulabileceği, seçmeli derslerin çeşitliliğinin artırılabilmesi ve notla değerlendirmenin yapılmayacağı anlaşılmaktadır.

18. Milli Eğitim Şûrasında “Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu ve üniversiteler arasında iş birliği yapılarak psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı günün şartlarına uyarlanmalı; söz konusu programda alanın özelliklerine göre seçmeli derslere ağırlık verilmeli ve çeşitlendirilmelidir.” kararı alınmıştır (TTKB, 2010: 14).

Şûrada alınan kararlar ile birlikte seçmeli derslerin sayısının ve çeşitliliğin artırılması, yeni düzenlemelerin yapılması gündeme gelmiştir. 6287 sayılı kanun yürürlüğe girmesiyle seçmeli derslerde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Aşağıda bulunan tabloda 6287 sayılı kanun ile değişen, yenilenen seçmeli dersler listelenmiştir.

Tablo 2: Günümüzde Seçmeli Dersler Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi

DERSLER			SINIFLAR			
			5	6	7	8
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur’ an-ı Kerim (4)	2	2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı (4)	2	2	2	2
		Temel Dini Bilgiler (2)	2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri (1)	2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)	2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)	2	2	2	2
		İletişim ve Sunum Becerileri (1)				

Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)	2	2	2	2
Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4) Matematik Uygulamaları (4) Çevre Eğitimi (1) Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)	2 2	2 2	2 2	2 2
Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4) Müzik (4) Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4) Drama (2) Zeka Oyunları (4)	2/(4) 2/(4) 2/(4) 2 2	2/(4) 2/(4) 2/(4) 2 2	2/(4) 2/(4) 2/(4) 2 2	2/(4) 2/(4) 2/(4) 2 2
Sosyal Bilimler	Halk Kültürü (4) “Şehrimiz ...”(1) Medya Okuryazarlığı (1) Hukuk ve Adalet (1) Düşünme Eğitimi (2)	2 2	2 2	2 2	2 2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı		6	6	6	6

Kaynak: TTKB, 2012: 1.

Tablo 2’ye bakıldığında derslerin alanlara bölündüğü ve 21 adet dersten oluştuğu, oluşturulan derslerin 5. sınıftan itibaren seçilebildiği, ilk defa din derslerinin seçmeli olarak programa konulduğu görülmektedir.

25.06.2012 tarihli ve 69 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının aldığı kararlar şu şekildedir:

1. “Okullarda seçmeli ders uygulaması konusunda esneklik sağlanacak ve her okul yönetimi kendi imkânları doğrultusunda çizelgenin seçmeli dersler bölümünde yer alan azami 10 dersten bir grup oluşturacaktır. Öğrenciler, kendi okullarında okul yönetimi tarafından oluşturulan gruptan derslerini seçecektir.
2. Seçmeli derslerin kaç kez alınabileceği, dersin adının yanında parantez içinde belirtilmiştir.
3. Seçmeli derslerden birden fazla sınıf düzeyinde alınabilecek derslerin öğretim programları modüler bir yapıda oluşturulacaktır. Öğrenciler bu derslerden herhangi birini, 5-8. sınıf arasında herhangi bir sınıfta ya da sürekli olarak alabileceklerdir. Öğrenci, beşinci sınıftan itibaren programda seçmeli olarak yer alan bir dersi ilk kez sekizinci sınıfta alabileceği gibi, bu dersi beşinci sınıftan itibaren sürekli olarak seçebilir ya da herhangi bir sınıf düzeyinde başka bir alandan ders seçebilir.

4. Öğretim programlarının uygulanmasında haftanın belirli bir günü/günleri altı (6) ders saatlik zaman dilimi "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenir. Bu şekilde farklı sınıf düzeylerinde olup fakat seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanır. Örneğin bir öğrenci Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alıyorsa ve henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. Böylece hem kaynakların daha rasyonel kullanılması hem de öğrencilerin tercih haklarının karşılanması sağlanır.” (TTKB, 2012: 2).

Seçmeli derslerin kaç defa alınacağı parantez içerisinde rakam ile belirtildiği, seçmeli derslerin çeşitliliğinin artırıldığı, öğrencilerin farklı sınıfta olduğu halde aynı seviyede olan öğrencilerle okuyabilme imkânının tanındığı anlaşılmaktadır.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm eğitim kurumlarına 28.02.2017 tarihli ve 2571505 sayılı “2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında Okutulacak Seçmeli Dersler” yazısı gönderilmiş, seçmeli dersler modülü açılmış ve seçmeli derslerin sayısı artırılmıştır.

1.4. ARAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ SEÇMELİ DİN DERSLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

1.4.1. Kur’ an-ı Kerim Dersi

6287 sayılı kanun ile 4+4+4 sistemine geçilmesi ile birlikte din, ahlak ve değerler alanında programa dâhil edilmiş derslerden biri de Kur’an-ı Kerim’dir. Bu dersin seçmeli olarak okutulması, Kur’ an-ı Kerim öğretiminin devlet eliyle, devletin kurumları tarafından verilmesi halk tarafından çok olumlu karşılanmıştır. Bu alandan açılmış olan seçmeli derslerde de en çok tercih edilen ders olması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

<https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ortaokullarda-tercih-matematik-oldu/167316#>

(erişim tarihi: 18.02.2021).

Böylelikle Kur’ an-ı Kerim öğrenimi sadece yaz tatilleri ile sınırlı kalmamış olmakta, yıl içerisinde geniş bir zamana yayılarak gerçekleştirilmektedir. Okullarda

haftada iki saat okutulması kararlaştırılmış ve öğretim programına dâhil edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu öğretim programının amaçları incelediğinde bu ders ile öğrencilerin;

1. *“Kur’an-ı Kerim’in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,*
2. *Kur’an-ı Kerim’i doğru ve güzel okumaları,*
3. *Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,*
4. *Kur’an-ı Kerim’in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,*
5. *Kur’an-ı Kerim’i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.”* (MEB, 2012a: 2).

Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar kısmında öğretmenler tarafından öğrenci seviyesi ve çevre koşullarına göre planlamaların yapılabileceği, ders içinde kitap harici farklı materyallerden faydalanılabileceği, dersin sevdirilerek öğretilmesinin yerinde olacağı, ayetlerin sadece okunmasına değil aynı zamanda anlaşılmasına ve bağ kurulmasına özen gösterilmesi gerektiği, her öğrencinin özel ve bireysel olduğunun düşünülerek zorlaştırıcı değil kolaylaştırıcı olunması gerektiği, öğrencilere yönelik değerlendirmenin yapılmasının uygun olacağı, Kur’ an-ı Kerim okumayı bilmeyen öğrencilerin üst sınıflarda olsa dahi 5.sınıf programına göre eğitilebileceği ve öğrendikten sonra kendi sınıfının programına dâhil olabileceği belirtilmiştir (MEB, 2012a: 2-3).

Programda ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiği hakkında bilgiler de bulunmaktadır. Ölçme ve değerlendirmenin amaç ve kazanımlar ile uyumlu olması, sadece sonucu değil aynı zamanda süreci de kapsayan bir bütün halinde değerlendirmenin yapılması, tek bir ölçme aracı yerine birden fazla ve farklı ölçme araçlarının kullanılması, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiği ve değerlendirmeye öğrencinin de dâhil edilebileceği belirtilmiştir (MEB, 2012a: 4)

Öğretim programının son bölümünde sınıflarda uygulanacak programların, ünitelerin, konuların, kazanımların tablolar halinde verildiği görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda 5, 6, 7 ve 8. sınıfların ünite ve kazanım sayıları verilmiştir:

Tablo 3: Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Ünitelere Göre Kazanım Sayıları

ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI
----------	------------------

5.SINIF	KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7
	KUR'AN-I KERİM'İ OKUMAYA GİRİŞ	12
	Toplam: 19	
6.SINIF	KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7
	KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6
	Toplam: 13	
7.SINIF	KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	6
	KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6
	Toplam: 12	
8.SINIF	KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	5
	KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA	8
	Toplam: 13	

Kaynak: MEB, 2012a: 5.

Tablo incelendiğinde dersin iki üniteye ayrıldığı, tüm sınıf kademelerinde ilk ünitenin Kur'an-ı Kerim'i tanımaya yönelik olduğu; ikinci ünitenin ise 5.sınıfta Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeyi hedeflediği, 6,7 ve 8. Sınıfta ise öğrenilen Kur'an'ın güzel şekilde okunmasının planlandığı görülmektedir. En fazla kazanımın olduğu kademenin 5.sınıf olduğu, bunun sebebinin ise Kur'an'ın yeni öğrenilmeye başlanması ve daha fazla konunun olmasıdır. 6, 7 ve 8. sınıf kademelerinde ise öğrenilmiş bilgilerin üzerine yenileri eklenmektedir.

Birinci ünitenin tüm kademelerdeki kazanım sayısı 25, ikinci ünitenin tüm kademelerdeki kazanım sayısı 32'dir. 43'ü bilişsel alan, 4'ü duyuşsal alan ve 10'u da psikomotor alana göre hazırlanmış toplam 57 kazanım belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda 5, 6, 7 ve 8. sınıfların Kur' an-ı Kerim Dersi öğrenme alanları, üniteleri ve konuları verilmiştir:

Tablo 4: Kur' an-ı Kerim Dersi Öğrenme Alanları, Üniteleri Ve Konuları (I)

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER			
	5. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	6. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	8. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM

KUR'AN-I KERİM VE MESAJI	I. KUR'AN-I KERİM'İ ÖĞRENİYORUZ 1. K. Kerim'i Niçin Okumalıyız? 2. Kur' an-ı Kerim Sevgisi II. KUR'ANIN MESAJINI ANLIYORUM 1. Kur' an-ı Kerim Kıssaları Öğreniyorum: Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih 2. Sureleri Tanıyorum: Lokman Suresi 3. Kur'an'dan Dualar Öğreniyorum (Bakara 201) (İbrahim 41) 4. Kur' an-ı Kerim Kavramlarını Öğreniyorum: Hamd, Şükür, Rahmet, İhlas.	I. KUR'AN-I KERİMİ GÜZEL OKUMA 1. K. Kerim'i Doğru ve Güzel Okumanın Önemi 2. Tecvid Nedir? II. KUR'ANIN MESAJINI ANLIYORUM 1. Kur' an-ı Kerim Kıssaları Öğreniyorum: Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak 2. Sureleri Tanıyorum: Alak, Müzzemmil ve Müddessir Sureleri 3. Kur'an'dan Dualar Öğreniyorum (Taha 114) 4. Kur' an-ı Kerim Kavramlarını Öğreniyorum: Dua, Zikir, Tesbih, Secde	I. K. KERİM'İN İSLAM DİNİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ 1. K. Kerim'in İslam Dinindeki Yeri 2. Hayat Kitabımız Kur' an-ı Kerim II. KUR'ANIN MESAJINI ANLIYORUM 1. Kur' an-ı Kerim Kıssaları Öğreniyorum: Hz. Davud, Hz. Süleyman 2. Sureleri Tanıyorum: İbrahim Suresi 3. Kur'an'dan Dualar Öğreniyorum (İsra 24) 4. Kur' an-ı Kerim Kavramlarını Öğreniyorum: Din, İman, Tevhid, İtaat	I. K. KERİM'İN TEMEL KONULARI 1. Tevhit 2. Risalet 3. Ahiret II. KUR'ANIN MESAJINI ANLIYORUM 1. Kur' an-ı Kerim Kıssaları Öğreniyorum: Hz. Yakup, Hz. Yusuf 2. Sureleri Tanıyorum: Hucurat Suresi 3. Kur'an'dan Dualar Öğreniyorum (Neml 19) 4. Kur' an-ı Kerim Kavramlarını Öğreniyorum: İslam, Takva, Sabır, Sulh

Tablo 5: Kur' an-ı Kerim Dersi Öğrenme Alanları, Üniteleri Ve Konuları (II)

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER			
	5. SINIF 2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ OKUMAYA GİRİŞ	6. SINIF 2. ÜNİTE: KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA	7. SINIF 2. ÜNİTE: KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA	8. SINIF 2. ÜNİTE: KURAN-I KERİM KERİM'İ GÜZEL OKUMA

KUR'AN-I KERİM VE EZBERLEME	I. KUR'AN-I KERİM'İ OKUMAYI ÖĞRENİYORUZ 1. Harfler ve Özellikleri 1.1. Harfler ve İsimleri 1.2. Harflerin Yazılışları 1.3. Harflerin Mahreçleri 1.4. İnce ve Kalın Sesli Harfler 2. Harflerin Okunuşu 2.1. Harekeler: Üstün, Esre, Ötre 2.2. Cezim (Sükun) 2.3. Şedde 2.4. Tenvin 2.5. Med Harfleri: Elif, Vav, Ya 2.6. Vav ve Ya Şeklinde Yazılan Elif 2.7. Uzatma (Asar-Çeker) İşareti 3. Okunuşla İlgili Özel Durumlar 3.1. Elif Lam Takısının Okunuşu 3.2. Zamir ve Okunuşu 3.3. Med-Kasr Kelimeleri 3.4. Okunmayan Elif 3.5. Hurûf-ı Mukataa II. OKUNACAK SURE VE AYETLER 1. Bakara Suresi 1-15 sayfalar	I. OKUNACAK SURE VE AYETLER 1. Bakara Suresi (16-30 sayfalar) 2. Yasin Suresi II. TECVİT BİLGİSİ 1.Uzatma (Med) ve Çeşitleri 1.1. Medd-i Tabîî 1.2. Medd-i Muttasıl 1.3. Medd-i Munfasıl	I. OKUNACAK SURE VE AYETLER 1. Bakara Suresi (31-48 sayfalar) 2. Mülk Suresi 3. Fetih Suresi II. TECVİT BİLGİSİ 1.Uzatma (Med) ve Çeşitleri 1.1. Medd-i Ârız 1.2. Medd-i Lâzım 1.3. Medd-i Lîn 2. Tenvin ve Sakin Nun 2.1. İhfa 2.2. İzhar 2.3. İklab	I. OKUNACAK SURE VE AYETLER 1. Furkan Suresi 2. Hucurat Suresi 3. Rahman Suresi 4. Cuma Suresi 5. Nebe Suresi II. TECVİT BİLGİSİ 1. İdgamlar 1.1. İdgam-ı Mea'l-gunne 1.2. İdgam-ı Bila-gunne 2. Sakin Mim'in Okunuş Şekilleri 3.Ra'nın Hükümleri 4.Vakıf, İbtida, Vasıl ve İşaretleri 5. Secde Ayetleri ve İşareti

Tablo 6: Kur' an-ı Kerim Dersi Öğrenme Alanları, Üniteleri Ve Konuları (III)

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER			
	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF

	III. EZBERLENECEK DUALAR, SURELER VE ANLAMLARI 1. Kuran-ı Kerim Anlayarak Okumanın Amacı 2. Kuran-ı Kerim Ezberlemenin İlkeleri ve Yöntemleri 3. Subhaneke Duası ve Anlamını Öğreniyorum 4. Tahiyat Duası ve Anlamını Öğreniyorum 5. Salli-Barik Duası ve Anlamını Öğreniyorum 6. Rabbenâ Duası ve Anlamını Öğreniyorum 7. İhlâs Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 8. Kevser Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 9. Fatıha Suresini ve Anlamını Öğreniyorum	III. EZBERLENECEK DUALAR, SURELER VE ANLAMLARI 1. Kunut Duaları ve Anlamlarını Öğreniyorum 2. Amentü ve Anlamını Öğreniyorum 3. Felak Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 4. Nas Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 5. Tebbet Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 6. Nasr Suresini ve Anlamını Öğreniyorum	III. EZBERLENECEK DUALAR, SURELER VE ANLAMLARI 1. Kafirun Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 2. Fil Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 3. Kureyş Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 4. Maun Suresini ve Anlamını Öğreniyorum	III. EZBERLENECEK DUALAR, SURELER VE ANLAMLARI 1. Asr Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 2. Kadir Suresini ve Anlamını Öğreniyorum 3. Ayetül Kürsi ve Anlamını Öğreniyorum
--	---	---	---	--

Kaynak: MEB, 2012a: 6-8.

Seçmeli Kur’ an-ı Kerim öğretim programı incelendiğinde iki öğrenme alanı olduğu görülmektedir. Bunlar; “Kur’ an-ı Kerim ve Mesajı”, “Kur’ an-ı Kerim’i Okuma ve Ezberleme” dir. Birinci ünite Kur’ an-ı Kerim ve Mesajı alanını kapsamındadır. Birinci bölümde tüm sınıflarda Kur’ an-ı Kerim tanıtılmaktadır. Kur’an’ın neden okunması gerektiği, güzel okunmasının önemi, dindeki yeri vs. konuları öğretilmektedir. İkinci bölümde ise daha çok Kur’ an’ın mesajı üzerine durulmuş. Peygamber kıssaları, dualar, sureler ve dini kavramların öğretilmesi hedeflenmiştir. Konular gözlemlendiğinde öğretim programının amaçlarına hizmet ettiği anlaşılmaktadır.

İkinci ünite ise Kur’ an-ı Kerim’i okuma ve ezberlemeye yönelik hazırlanmıştır. İlk olarak Kur’ an’ın harflerinin öğretildiği, sonraki sınıflarda ise öğrenilen Kuran’ın güzel okunmasına yönelik çalışmalar yapıldığı yani tecvit

kuralları üzerinde durulduğu görülmüştür. Son bölümde ise toplum arasında “namazda okunan dua ve sureler” olarak bilinen dua ve surelerin 5.sınıftan başlayarak kademeli olarak 8.sınıfa kadar ezberletilmesi hedeflenmiştir. 8. sınıf ezberlerine bakıldığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin 1 ve 3. ünitelerinde yer alan sureler ile aynı olduğu görülmektedir. Bunun da öğrencilere kolaylık sağlamak adına yapıldığı düşünülmektedir.

1.4.2. Temel Dini Bilgiler (İslam I-II) Dersi

Temel Dini Bilgiler (İslam I-II) dersi temel kaynaklar olan Kur’ an-ı Kerim ve Sünnete göre İslam dininin inanç ve ibadet esaslarının en doğru şekilde öğrenilmesi, ibadetlerin uygulanma biçimlerinin kavranması ve gündelik hayatta karşılaşılan dini meseller hakkında bilgi sahibi olunması adına okutulması hedeflenen bir derstir (MEB, 2018: 8).

Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu öğretim programının amaçları incelediğinde bu ders ile öğrencilerin;

1. *İslam dininin iman, ibadet ve ahlak ilkelerini tanınması,*
2. *İslam dininin temizlikle ilgili ölçülerini kavraması,*
3. *İbadetleri uygulama becerisi kazanması,*
4. *Müminlerin belli başlı özelliklerini tanınması,*
5. *Bireysel ve toplumsal ilişkilerinde ahlaki ölçülere riayet etmesi*

amaçlanmaktadır (MEB, 2018: 8).

Programın Uygulanmasına Yönelik İlke ve Açıklamalar kısmında programın iki düzeyli olarak hazırlandığı ve ilk defa bu dersi okuyacak öğrencilerin birinci düzey olan İslam I dersini, daha sonra ise ikinci düzey olan İslam II dersinin okuyacağını, kazanımların beceri temelli olduğu ve bu becerilerin kazandırılması için derste etkinliklere yer verileceği, öğretmenler tarafından öğrenci seviyesi ve çevre koşullarına göre planlamaların yapılabileceği, ders içinde kitap harici farklı materyallerden faydalanılabileceği, ünitelerin programda belirtildiği ve ünite ve konuların birbirleri ile ilişkili şekilde hazırlandığı, konular işlenirken ayet ve hadislere yer verilebileceği, ibadetlerin uygulanma biçimlerinin öğretileceği, çevre koşullarına göre ibadet mekânlarının gezilebileceği belirtilmiştir (MEB, 2018: 8-9).

Yapılan açıklamalara bakıldığında programda esnekliğin olduğu, uygulayıcı olan öğretmenlere planlama yapma fırsatı tanıdığı, sadece kitaba bağlı kalınmayarak farklı materyaller kullanılarak tekdüzelikten çıkıldığı, öğrencilerin en iyi öğrenme biçimlerinden biri olan yaparak-yaşayarak öğrenmenin önünün açılarak ibadet mekanları ziyaretlerine imkan tanındığı gözlenmiştir.

Programda ölçme ve değerlendirmeye yönelik yapılan açıklamalar incelendiğinde ölçme ve değerlendirmenin; kazanımlar ile uyumlu olması, sadece sonucu değil aynı zamanda süreci de kapsayan bir bütün halinde yapılması, tek bir ölçme aracı yerine farklı ölçme araçlarının kullanılması, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiği ve değerlendirmenin öğretmen ve öğrenciler ile birlikte yapılmasının daha yerinde olacağı, sadece bilişsel bir değerlendirmeye yer verilmemesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018: 5).

Öğretim programının son bölümünde uygulanacak programların, ünitelerin, konuların, kazanımların tablolar halinde verildiği görülmüştür. Aşağıdaki tabloda İslam I ve İslam II dersinin ünite ve kazanım sayıları verilmiştir:

Tablo 7: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler Dersinin Ünitelere Göre Kazanım Sayıları

İSLAM I			İSLAM II		
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	İman ve İnsan	5	1	İslam ve Ahlak	5
2	İbadet ve İnsan	5	2	İslam ve Temizlik	4
3	Müminlerin Özellikleri	6	3	İslam'ın Direği Namaz	5
4	Nezakat	6	4	İslam ve Günlük Hayat	5
Toplam		22	Toplam		19

Kaynak: MEB, 2018: 11.

Tablo incelendiğinde İslam I ve II dersinin Kur' an-ı Kerim dersin de olduğu gibi öğrenme alanlarına ayrılmadığı, dersin dört üniteden oluştuğu, ilk düzeyde okutulan İslam I dersinde daha çok iman ve esaslarından; sonraki düzeyde okutulan İslam II dersinde ise İslam dininin ibadet esaslarından bahsedildiği anlaşılmaktadır.

Kazanım sayılarına bakıldığında hemen hemen aynı olduğu, İslam I dersinin tüm ünitelerinin 22; İslam II dersinin tüm ünitelerinin 19 kazanımdan oluştuğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda İslam I ve İslam II dersinin 2012 yılı öğretim programına göre hazırlanmış ünite ve kazanım sayıları verilmiştir:

Tablo 8: 2012 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler Dersinin Ünitelere Göre Kazanım Sayıları

İSLAM I			İSLAM II		
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	İslama'a Giriş	9	1	İman Esasları	16
2	İslam'a Göre Yaratılış	7	2	İslam'da İbadetler	10
3	İman'ın Şartları	6	3	Günlük Hayatta İslami Kurallar	4
4	İman'ın Beş Temeli	5	4	Toplumun Temeli: Aile	5
5	İslam'a Göre İyilik	8	5	İslam'a Göre Toplum Bilinci	4
6	İslam'a Göre Sorumluluklarımız	7	6	İnsanın Ruhsal Yönü	4
Toplam		42	Toplam		43

Kaynak: MEB, 2012: 4.

2012 yılında hazırlanmış olan öğretim programında İslam I dersinin 6 ünite ve 42 kazanımdan oluştuğu; İslam II dersinin ise 6 ünite ve 43 kazanımdan oluştuğu, toplam kazanım sayısının 85 olduğu anlaşılmaktadır (MEB, 2012: 4). 2012 yılında hazırlanmış olan öğretim programı kazanım sayısının, 2018 öğretim programının kazanım sayısının iki katından daha fazla olduğu ve dersin 2018 yılından itibaren sadeleştirildiği görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılı öğretim programına göre İslam I ve II dersi öğrenme alanları, üniteleri ve konuları verilmiştir:

Tablo 9: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler (İslam I) Dersi Üniteleri ve Konuları

İSLAM I	
1.Ünite	1.İman ve İnsan 1.1.İman ve İslam 1.2.Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet 1.3.İmanın İnsana Kazandırdıkları 1.4.İman Bakımından İnsanlar 1.5.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum
2.Ünite	2.İbadet ve İnsan 2.1.İmanın Göstergesi: İbadet 2.2.İbadetin Kabul Şartları 2.3.İbadet ve Salih Amel 2.4.İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları 2.5.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum
3.Ünite	3.Mü'minlerin Özellikleri 3.1.Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur 3.2.Müminler Namazlarına Özen Gösterirler 3.3.Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler 3.4.Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler 3.5.Müminler İsraftan ve Cimrilikten Sakınırlar 3.6.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum
4.Ünite	4. Nezaket 4.1.İslam'ın Göstergesi: Nezaket 4.2.Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri 4.3.Peygamberimizden (s.a.v.) Nezaket Örnekleri 4.4.Geleneğimizden Nezaket Örnekleri 4.5.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Kaynak: MEB, 2018: 12-15.

Tablo 10: 2018 Öğretim Programına Göre Temel Dini Bilgiler (İslam II) Dersi Üniteleri ve Konuları

İSLAM II	
1.Ünite	1. İslam ve Ahlak 1.1. Allah'a (c.c.) Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız 1.2. Peygamberimize (s.a.v.) Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız 1.3. Kur'an-ı Kerim'e Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız 1.4. Topluma Karşı Ahlaki Sorumluluklarımız 1.5. Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

2.Ünite	2. İslam ve Temizlik 2.1.Temizlik İmanın Yarısıdır 2.2.Temizlik Çeşitleri 2.3.İbadete Hazırlanıyorum 2.4.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum
3.Ünite	3. İslam'ın Direği Namaz 3.1.Namazla İlgili Hükümler 3.2.Sehiv ve Tilavet Secdesi 3.3.Namazda Okunan Dua ve Tesbihler 3.4.Allah'ın Evleri: Mescitler 3.5.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum
4.Ünite	4. İslam ve Günlük Hayat 4.1.İslam Ahlakının Özü: Edep ve Hayâ 4.2.Dostluk ve Arkadaşlık 4.3.Nimetlerin Kadrini Bilmek: Şükür 4.4.Kul Hakkını Gözetmek 4.5.Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum

Kaynak: MEB, 2018: 16-19.

Öğretim programı incelendiğinde dersin sınıf kademelerine göre değil, iki düzey olarak hazırlandığı görülmektedir. İslam I ve II dersinin her ikisinin 4 üniteden oluştuğu, öğrencilerin birinci düzeyde: iman esaslarını, ibadetin gerekliliğini ve ahlaki erdemlerden biri olan nezaketi öğrenmeleri hedeflenmiştir.

İkinci düzeyde ise; öğrencilerin imanın yansıması olan ibadetleri öğrenmesi, ibadetler için gerekli olan temizliğin önemini kavraması, günlük hayatına İslam dininin ahlaki tutumunu yansıtması hedeflenmiştir. Her iki düzeye bakıldığında her ünitenin sonunda “Esmâ-i Hüsnâ'yı Tanıyorum” başlığının olduğu ve öğrencilerin Allah'ın isimlerini ve anlamlarını tanımaları istenmiştir.

1.4.3. Peygamberimizin Hayatı Dersi

Talim Terbiye Kurulunun 17.07.2017 tarihli ve 98 sayılı kararı ile “Hz. Muhammed'in Hayatı” dersinin ismi değiştirilerek “Peygamberimizin Hayatı” adını almıştır (MEB, 2017a).

Peygamberimizin Hayatı dersi ile Peygamberi tanıyan ve seven, onun insan ve peygamber olarak özelliklerini bilen, onu örnek alarak hayatına yansıtan bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir (MEB, 2018: 8).

Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu öğretim programının amaçları incelediğinde bu ders ile öğrencilerin;

1. *Peygamberlik kavramını ve peygamberlerin özelliklerini açıklaması,*
2. *Peygamberimizin doğduğu çevrenin genel özelliklerini tanınması,*
3. *Peygamberimizin beşerî ve nebevi yönlerini fark etmesi,*
4. *Peygamberimizin örnek kişiliğini bireysel ve toplumsal açılardan kavraması,*
5. *Peygamberimizi severek kendisine örnek alması,*
6. *Sahabi kavramını ve sahabenin örnekliğini kavraması,*
7. *Kültür ve medeniyetimizdeki peygamber sevgisinin tezahürlerini fark etmesi,*
8. *Peygamberimizin hayatını bütüncül bir yaklaşımla tanınması amaçlanmaktadır (MEB, 2018: 7).*

Programın Uygulanmasına Yönelik İlke ve Açıklamalar kısmında; öğretmenler tarafından öğrenci seviyesi ve çevre koşullarına göre planlamaların yapılabileceği, ders anlatılırken sevgi temelli yaklaşımların kullanılması gerektiği, ders içinde ayetlerin hadis ve siyer için temel kaynak olacağı, kazanımları gerçekleştirecek etkinliklere yer verilebileceği, farklı materyallerden faydalanılabileceği; bu sebeple kültürümüzde, edebiyatımıza da peygamberimiz adına yazılmış, ona duyulan sevgiyi saygıyı ifade eden şiir, kaside gibi edebi eserlerin okutabileceği, her ünite sonunda belirlenen “Bir Hadis Öğreniyorum” konusu işlenirken; hadisin Arapça metni ve Türkçe anlamının verilmesi gerektiği, sahih olan farklı hadislerden yararlanılabileceği, peygamberin mesajlarına vurgu yapılması gerektiği, hadisi isteyen öğrencilerin ezberleyebileceği ama ezberlemek istemeyenler için baskı yapılmayacağı, konuların işlenirken öğrencinin günlük hayatıyla ilişkilendirebileceği şekilde anlatılması gerektiği, ders anlatılırken öğrenciye Peygambere duyulan sevgi ve saygı hissinin yansıtılması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018: 13-14).

Programda ölçme ve değerlendirmeye yönelik yapılan açıklamalar incelendiğinde ölçme ve değerlendirmenin eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu için yapılması gerektiği ancak sonucu değil daha çok süreci değerlendirmenin gerektiği, ölçme araçları kullanılırken tek tip değil, farklı ölçme araçlarının kullanılmasının yerinde olacağı, soruların kazanımlar ile uyumlu olması gerektiği, her öğrencinin

bireysel ve özel olduğu bu nedenle ölçme ve değerlendirme yapılırken bunun göz önüne alınmasının uygun olacağı, değerlendirmede öğrenci ve öğretmenin birlikte yer almasının öğrenciye olumlu katkı sağlayacağı ifade edilmiştir (MEB, 2018: 4-5).

Aşağıdaki tabloda Peygamberimizin Hayatı dersinin sınıf kademelerine göre üniteleri ve kazanım sayıları verilmiştir:

Tablo 11: 2018 Öğretim Programına Göre Peygamberimizin Hayatı Dersi 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Üniteleri, Kazanım Sayıları

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI					
5.SINIF			6.SINIF		
Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	Peygamberimizin Çocukluk Yılları	7	1	Peygamberimizin Gençlik Yılları	7
2	Peygamberlik ve Peygamberimiz	6	2	Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz	8
3	Peygamberimiz ve Çocuklar	5	3	Peygamberimiz ve Gençler	3
4	En Güzel Örnek Peygamberimiz	6	4	En Güzel Örnek Peygamberimiz	5
5	Peygamberimiz ve Sahabe	6	5	Sahabenin Fazileti	4
Toplam		30	Toplam		27

7.SINIF			8.SINIF		
Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	Peygamberimizin Mekke Yılları	9	1	Peygamberimizin Medine Yılları	8
2	Peygamberimizin Evrensel Mesajları	6	2	Peygamberimizin Dindeki Konumu	3
3	Peygamberimiz ve Yakın Çevresi	6	3	Peygamberimiz ve Sosyal Hayat	5

4	En Güzel Örnek Peygamberimiz	5	4	En Güzel Örnek Peygamberimiz	5
5	Sahabeden Örnek Davranışlar	4	5	İslam Daveti ve Sahabe	4
Toplam		30	Toplam		25

Kaynak: MEB, 2018: 16, 23, 30, 37.

Tablo incelendiğinde ünite sayılarının her kademe için aynı sayıda olduğu, kazanım sayılarının dengeli olarak dağıtıldığı, 2012 yılından sonra dersin adının değiştiği ve ünitelerde de dersin adına uygun şekilde isimlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. 2018 yılında yapılan düzenleme ile ünite sayısının da azaltıldığı, böylelikle derste sadeleşmeye gidildiği anlaşılmaktadır.

Kazanımlar incelendiğinde 93'ü bilişsel alan, 16'sı duyuşsal alan ve 3'ü de psikomotor alana göre hazırlanmış toplam 112 kazanım olduğu görülmüştür.

Tablo 12: 2012 Yılı Öğretim Programına Göre Peygamberimizin Hayatı Dersi 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Üniteleri, Kazanım Sayıları

HZ. MUHAMMED'İN HAYATI					
5.SINIF			6.SINIF		
Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	4	1	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	4
2	Temizlik	8	2	Beslenme	9
3	Hz. Muhammed'in Ahlakı	5	3	Hz. Muhammed'in İnanç	5
4	Hz. Muhammed ve Çocuk	6	4	Hz. Muhammed ve Çevre	5
5	Çocuğun Görevleri	5	5	Ailede Sevgi ve Saygı	5
6	Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz. Muhammed	7	6	İletişim Dili	5
Toplam		35	Toplam		33
7.SINIF			8.SINIF		

Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı
1	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	4	1	Hz. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	4
2	Giyim Kuşam	6	2	Eğlence ve Spor	6
3	Hz. Muhammed'in İbadetleri	5	3	Hz. Muhammed'in Duaları	4
4	Komşuluk	7	4	İnsan Hakları ve Adalet	5
5	Akrabalarla İletişim	4	5	Anne Babanın Görevleri	4
6	Sosyal İletişim	5	6	İnsani İlişkileri Güçlendirme	4
Toplam		31	Toplam		27

Kaynak: MEB, 2012: 5-6.

2012 yılı öğretim programı incelendiğinde dersin adının “Hz. Muhammed’in Hayatı” olarak isimlendirildiği, ünitelerinde dersin adına uygun şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. Her sınıf kademesinde 6 ünitenin olduğu, derse “Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesini Tanıyalım” ünitesi ile giriş yapıldığı ve Hz. Muhammed’in hayatının kronolojik olarak öğretildiği görülmektedir.

Tablo 13: 5.Sınıf Peygamberimin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK YILLARI	PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE SAHABE
1. Peygamberimizin Çocukluk Yılları 1.1. Peygamberimizin Doğduğu Çevre 1.2. Peygamberimizin Doğumu 1.3. Peygamberimizin İsimleri 1.4. Annesiyle Geçen Yıllar 1.5. Dedesinin Sevgili Torunu 1.6. Amcasına Emanet 1.7. Şam'a Yolculuk 2. Peygamberimizin Gençlik Yılları 3. Peygamberimizin Mekke ve Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Allah'ın İnsanlığa Lütü: Peygamberlik 2. Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Peygamberlik 3. Peygamberlerin Özellikleri 4. Peygamberlerin Görevleri 5. Son Peygamber: Hz. Muhammed (s.a.v.) 6. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Ailesinde Çocuk Olmak 2. Çocukların Dostu Peygamberimiz 3. Yetimlerin Babası Peygamberimiz 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Allah Sevgisi 2. Peygamberimizin Samimiyeti 3. Peygamberimizin Hayatında Temizlik 4. Peygamberimizin Hayatında Namaz 5. Peygamberimizin Beşerî Özellikleri 6. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Yol Arkadaşları: Sahabiler 2. Sahabenin Dilinden Peygamberimiz 3. Çocuk Sahabiler 4. Bir Hadis Öğreniyorum

Kaynak: MEB, 2018: 17

Tablo 14: 6.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN GENÇLİK YILLARI	KUR'AN-I KERİM'DE PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLER	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	SAHABENİN FAZİLETİ
1. Peygamberimizin Çocukluk Yılları 2. Peygamberimizin Gençlik Yılları 2.1. Kötülüklerden Uzak Duran Genç 2.2. Toplumsal Sorunlara Duyarlı ve Güvenilir Genç 2.3. Adaletli Hakem 2.4. Hz. Hatice ile Evliliği ve Çocukları 2.5. Hira Günleri 3. Peygamberimizin Mekke ve Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Rahmet Peygamberi 2. Şefkat ve Merhamet Peygamberi 3. Müjdeleyen ve Uyarıcı Peygamber 4. Ahlakı Tamamlayan Peygamber 5. Peygamberimize Bağlılık ve İtaat 6. Peygamberimize Salavat 7. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Gençlerin Arkadaşı Peygamberimiz 2. Asr-ı Saadet'te Genç Olmak 2.1. İslam'ın Tebliğinde Gençler 2.2. İlim Hayatında Gençler 2.3. Siyasi ve Askerî Hayatta Gençler 3. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Allah'a Güvenmesi ve Sabrı 2. Peygamberimizin Kararlılığı ve Cesareti 3. Peygamberimizin Hayatında Dua ve Tevekkül 4. Peygamberimizin Yeme İçme Adabı 5. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Ayetlerin Diliyle Sahabe 2. Hadislerin Diliyle Sahabe 3. Genç Sahabiler 4. Bir Hadis Öğreniyorum

Kaynak: MEB, 2018: 24.

Tablo 15: 7.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI	PEYGAMBERİMİZİN EVRENSEL MESAJLARI	PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	SAHABEDEN ÖRNEK DAVRANIŞLAR
1. Peygamberimizin Çocukluk ve Gençlik Yılları 2. Peygamberimizin Mekke Yılları 2.1. İlk Vahiy 2.2. Davetin Başlaması ve İlk Müslümanlar 2.3. Davetin Yaygınlaşması ve Sonuçları 2.4. Taif'e Yolculuk 2.5. İsra ve Miraç 2.6. Yeni Yurt Arayışları ve Yesrib'e Hicret 3. Peygamberimizin Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. İnsanların Dokunulmazlıklarının Gözetilmesi 2. Adaletin Gözetilmesi 3. Kul Hakkının Gözetilmesi 4. Emanetin Gözetilmesi 5. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Ehl-i Beyti 1.1. İdeal Bir Eş Olarak Peygamberimiz 1.2. Şefkatli Bir Baba Olarak Peygamberimiz 1.3. Vefalı Bir Akraba Olarak Peygamberimiz 1.4. Hayırlı Bir Komşu Olarak Peygamberimiz 2. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin İbadet Hayatı 2. Peygamberimizin Hayatında Ramazan ve Oruç 3. Peygamberimizin Giyim Kuşam Adabı 4. Peygamberimizin Nezaket ve Hilmî 5. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Sahabenin Cesaret ve Sadakati 2. Sahabenin Yardımlaşma ve Dayanışması 3. Sahabenin Azmi ve Fedakârlığı 4. Bir Hadis Öğreniyorum

Kaynak: MEB, 2018: 31.

Tablo 16: 8.Sınıf Peygamberimizin Hayatı Dersi Üniteleri ve Konuları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI	PEYGAMBERİMİZİN DİNDEKİ KONUMU	PEYGAMBERİMİZ VE SOSYAL HAYAT	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	İSLAM DAVETİ VE SAHABE
1. Peygamberimizin Çocukluk ve Gençlik Yılları 2. Peygamberimizin Mekke Yılları ve Hicret 3. Peygamberimizin Medine Yılları 3.1. Medine’de İslam Toplumunun Oluşumu 3.2. Müşriklerle Mücadele 3.3. Yahudi ve Hristiyanlarla İlişkiler 3.4. Mekke’nin Fethi 3.5. Peygamberimizin Hacı ve Veda Hutbesi 3.6. Peygamberimizin Vefatı 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Vahyi İnsanlığa Ulaştırması 2. Peygamberimizin Vahyi Açıklaması 3. Peygamberimizin Hüküm Koyması 4. Peygamberimizin Vahyi Yaşayarak Öğretmesi 5. Peygamberimizin İnsanı Kötülüklerden Arındırması 6. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Adil Bir Yönetici Olarak Peygamberimiz 2. Sosyal Sorunların Çözümünde Peygamberimiz 3. Çalışma Hayatı ve Peygamberimiz 4. Çevre Bilinci ve Peygamberimiz 5. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Hayatında Dünya ve Ahiret Dengesi 2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Sadaka 3. Peygamberimizin Hayatında Sadelik 4. Peygamberimizin Affedici Olması 5. Bir Hadis Öğreniyorum	1. İslam Davetinde Sahabenin Rolü 2. Âlim Sahabiler 3. Şehit Sahabiler 4. Bir Hadis Öğreniyorum

Kaynak: MEB, 2018: 38.

2018 yılında hazırlanmış ve şu anda eğitim kurumlarında okutulmakta olan öğretim programı ve tablolar incelendiğinde, Peygamberimizin Hayatı dersinin her sınıf kademesinde 5 öğrenme alanından oluştuğu görülmektedir. Bunlar:

1. “Ana Hatlarıyla Peygamberimizin Hayatı”,
2. “Peygamberimizin Nebevi Yönü”,
3. “Sosyal Hayatta Peygamberimiz”,
4. “Peygamberimizin Örnekliği”,
5. “Peygamberimizin Ashabı” dır (MEB, 2018: 15).

Bu derste 5 öğrenme alanı ile 5 ünite bulunmakta olup her bir öğrenme alanı bir üniteyi kapsamaktadır. Her sınıf kademesinde öğrenme alanına yönelik birbirlerini tamamlayıcı konuların anlatıldığı görülmektedir. Birinci ünite incelendiğinde sınıflarda sırası ile peygamberimizin çocukluk, gençlik, Mekke ve Medine yıllarının konu edildiği, her sınıfta peygamberimizin çocukluğundan başlanılarak ayrıntıya girilmeden anlatılacağı fakat ünite de ismi geçen konuların ayrıntılı olarak anlatılacağı vurgulanmıştır (MEB, 2018: 13-14).

Dördüncü ünitenin ise tüm sınıflarda aynı şekilde isimlendirildiği, her ünite de farklı kavramların öğretildiği görülmektedir. Her ünitenin sonunda “Bir Hadis

“Öğreniyorum” başlığının olduğu ve öğrencilerin Peygamberimizin hadislerini tanımaları istenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma nitel araştırma modelinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırma: “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013: 45).

Araştırmada daha açık ve net veriler elde etmek amacıyla, daha derin betimlemeler yapmak adına, katılımcılara sorulmak üzere açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, İzmir ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan, seçmeli Peygamberimizin Hayatı, Kur’ an-ı Kerim ve İslam (I ve II) derslerini okutan öğretmenlerdir.

İzmir ilinde, Bayraklı, Buca, Gaziemir, Karabağlar, Karşıyaka, Menemen ve Ödemiş ilçelerinde görev yapan 25 gönüllü öğretmen seçkisiz olarak belirlenmiş ve araştırma örnekleme içerisine alınmıştır.

Araştırma belirtilen ilçelerde İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma, katılımcıların görev yaptığı okulları ziyaret ederek yüz yüze görüşme olarak planlanmıştır. Fakat dünyayı etkileyen küresel bir salgın haline gelen Covid-19 sebebiyle görüşmeler çevrimiçi ortamlarda, ses kayıtları ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Form hazırlanırken uzman görüşünden faydalanılmıştır. Katılımcılara, seçmeli din derslerinin seçilmesi sürecinde karşılaşılan problemleri değerlendirmeleri, seçmeli din derslerinin verimliliği hakkındaki görüşleri, ders kitapları ve derslerin içeriği hakkındaki düşünceleri, dersler ile ilgili ne gibi önerilerinin olduğu sorulmuştur.

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ANALİZİ

Araştırma yüz yüze görüşme olarak planlanmış, fakat Covid-19 salgını sebebiyle yarı yapılandırılmış görüşme formları katılımcılara elektronik posta yoluyla gönderilmiş, katılımcılarla çevrimiçi ortamlarda görüşmeler yapılmış, ses kayıtları oluşturulmuştur. Katılımcıların cevapları, ses kayıtları deşifre edilerek metin haline getirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından incelenmiş ve betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlemeler yapılmıştır.

Veriler incelenirken öne çıkan, önemli olarak belirlenen bilgiler anahtar kod haline getirilmiş ve bu bilgiler ışığında kategoriler oluşturulmuştur. Katılımcıların sorulara samimiyetle cevap verebilmeleri için isimleri araştırmacı tarafından gizli tutulmuştur. Katılımcıların isimleri gizlenirken, görüşlerinden alıntılar yapılırken kodlamalar oluşturulmuştur. Kodlama, Katılımcı 1, Katılımcı 2... (K1,K2) şeklindedir. Öğretmen görüşlerini tam olarak yansıtmak için tırnak içinde doğrudan alıntılara fazlaca yer verilmiştir.

2.5.KATILIMCILARA AİT BİLGİLER

Araştırmanın katılımcıları İzmir ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı genel ortaokullarda görev yapan, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın kapsamını artırmak ve her kesimi temsil etmek adına İzmir ilinin Bayraklı, Buca, Gaziemir, Karabağlar, Karşıyaka, Menemen ve Ödemiş

ilçelerinde bulunan farklı büyüklük ve imkânlarla sahip ortaokullarda görev yapan 25 gönüllü öğretmen, seçkisiz olarak belirlenmiş ve araştırma örneklemini içerisine alınmıştır.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenlerin özellikleri ve veri analizi sonucunda kendilerini temsil eden kodlar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 17: Araştırmaya Katılan DKAB Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Okuttuğu Dersler	Kıdem	Eğitim Durumu	Mezun Olduğu Bölüm
K1	Kadın	Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	DKAB, İlahiyat
K2	Erkek	Kur'an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	DKAB
K3	Kadın	Kur'an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	DKAB
K4	Erkek	Kur'an-ı Kerim	6-10 yıl	Lisans	İlahiyat
K5	Kadın	Kur'an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K6	Kadın	Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K7	Erkek	Kur'an-ı Kerim, TDB, Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	DKAB
K8	Erkek	Kur'an-ı Kerim	16-20 yıl	Lisans	İlahiyat
K9	Kadın	Kur'an-ı Kerim, TDB, Peygamberimizin Hayatı	6-10 yıl	Lisans	İlahiyat
K10	Kadın	Kur'an-ı Kerim, TDB, Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Yüksek Lisans	DKAB
K11	Kadın	Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K12	Erkek	Peygamberimizin Hayatı	21+ yıl	Lisans	İlahiyat
K13	Kadın	Kur'an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K14	Kadın	Kur'an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	DKAB
K15	Erkek	TDB	21+ yıl	Lisans	İlahiyat
K16	Kadın	TDB, Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K17	Kadın	Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K18	Erkek	Kur'an-ı Kerim, TDB, Peygamberimizin Hayatı	6-10 yıl	Lisans	İlahiyat
K19	Kadın	Kur'an-ı Kerim, TDB	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K20	Kadın	Kur'an-ı Kerim	6-10 yıl	Lisans	İlahiyat

K21	Erkek	Kur'an-ı Kerim, TDB	16-20 yıl	Lisans	İlahiyat
K22	Kadın	Kur'an-ı Kerim	11-15 yıl	Lisans	DKAB
K23	Kadın	TDB	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K24	Kadın	Kur'an-ı Kerim, TDB, Peygamberimizin Hayatı	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat
K25	Erkek	Kur' an-ı Kerim	1-5 yıl	Lisans	İlahiyat

Tablo 17' ye göre görüşme yapılan öğretmenlerin 16'sı kadın, 9'u erkek öğretmenden oluşmaktadır. Mesleki kıdemler ise; 2 öğretmen +21 yıl, 2 öğretmen 16-20 yıl arası, 1 öğretmen 11-15 yıl arası, 4 öğretmen ise 6-10 yıl arası, 16 öğretmen 1-5 yıl arası kıdeme sahiptir. Katılımcı öğretmenlerden 19'u lisans eğitimini İlahiyat fakültelerinde tamamlamış, 6 katılımcı öğretmen ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünde eğitim almıştır. 1 katılımcı öğretmen ise yüksek lisans mezunudur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1.SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN SEÇİLMESİ SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN KAYNAĞINA DAİR GÖRÜŞLER

3.1.1. Öğretmenlerden Kaynaklanan Problemler

Katılımcı öğretmenlerin bazıları seçim aşamasında öğrencilerin yeterince bilgilendirilmediğini veya bu dersler için teşvik edilmediğini şu sözlerle açıklamışlardır:

K1: “Seçimler esnasında derslerin tanıtımı ile ilgili yeterince bir bilgi verilmemesi öğretmenden kaynaklanan bir sorundur.”

K4: “Öğretmen öğrenciye derslerin içeriği ile ilgili gerekli bilgileri vermelidir. Fakat okullarda bu durum sınıf bazlı ilerlediği için toplu bir seçim gerçekleşmekte ve öğretmene de bilgilendirme konusunda fırsat kalmamaktadır.”

K5: “Dersle ilgili öğrenciye gerekli bilgi verilmelidir.”

K7: “Gerekli duyuru ve bilgilendirmeyi yapmıyorlar. DYK’ de olduğu gibi çocukların seçmeli derslerden de haberi yok.”

K8: “Öğrenciler bu dersler hakkında motive edilebilir. Öğretmenin yapacağı teşvik edici ve bilgilendirici tanıtımları da önemli yer tutuyor.”

K9: “Din dersleri ile ilgili teşvikin yeteri kadar yapılmaması.”

K19: “Öğretmenler açıklayıcı, bilgilendirici davranmıyor.”

Öğretmenlerin dersi ilgi çekici hale getirememesi ve yapıcı, olumlu tavırlar sergilememesi de katılımcı K2 ve K12 için öğretmenlerden kaynaklanan sorun olarak belirtilmiştir.

K2, “Dersleri yıl içinde yeterince ilgi çekici bir hale getirmediğimiz-getiremediğimiz için sonraki dönemde birçok öğrencinin de seçmeli din derslerini seçmesine engel oluyoruz diye düşünüyorum. Çünkü öğrenciler arası iletişim de veliler arası iletişim de biraz dedikodu mantığıyla ilerler ve bir öğretmen seçmeli dersini ne kadar ilgi çekici, güzel uygulamışsa hem hâlihazırda bulunan öğrencilerin hem de diğer öğrencilerin sonraki dönemde o

dersi seçmelerine ön ayak olabilir.” K12 ise, “Öğretmen arkadaşların olumlu ve yapıcı tavırları bu ders seçiminde etkili oluyor.”

Ders seçimi sürecinde öğretmenlerin müdahale ettikleri ve bunun olumsuz bir tutum, problem olduğunu şu şekilde açıklamışlardır. K9; *“Öğretmenin ders sürecinde idare ile iletişim halinde olmalı, çocuğa ders seçim sürecinde baskıcı değil, rehber konumunda olmalıdır.”* K10 ise *“Seçmeli dersler için seçim yapılırken buna kesinlikle öğretmenlerin müdahale etmemesi gerekir. Öğretmenlerin öğrenciyi yanlış yönlendirmesi öğrencinin de yanlış ve isteksiz bir seçim yapmasına neden olur.”*

Katılımcı öğretmenlerden K11, mesleki donanıma sahip olunmamasını bir problem olarak görmüş *“Seçmeli derslerde yeterli mesleki donanıma sahip olunması gerekiyor. Yeterli donanıma sahip olmalı ve teknolojik gelişmeleri takip etmeli ki öğrenciler bu dersi seçmek istesin.”* demiştir. Katılımcı K14 ise öğretmenlerin mesleki anlamda kendini geliştirmesinin, farklı teknik ve yöntemleri kullanmasının ders seçim sürecinde olumlu etkisinin olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretmenlerden kaynaklanan problem genellikle bütün sınıf aynı seviyede olmadığı için farklı öğretim teknikleri geliştirmede oluyor. Çünkü her öğrenci farklı bir öğretim yöntemi ile daha iyi kavlıyor bu açıdan öğretmenler özellikle Kur ‘an seçmelisinde çok fazla materyal bulmak ve öğrencilere farklı yöntemler sunması gerek. Bu şekilde ders işlendiğinde öğrenciler bu dersleri seçmek istiyor.”

3.1.2. Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler

Katılımcı öğretmenlere ders seçim sürecinde öğrencilerden kaynaklanan sorunların neler olduğunu paylaşımları istenmiştir.

Katılımcılardan K2, K8, K21, 22 ve K25 öğrencilerden kaynaklanan herhangi bir problem görmediklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ise bazı öğrencilerin kendi ilgi ve isteklerine göre bu dersi seçmediklerini, aile ve okul idaresinin yönlendirmesi ile dersi seçtiklerini ve bu durumun en büyük problem olduğunu ve dersi olumsuz yönde etkilediğini şu şekilde açıklamışlardır:

K3: “Kendi istedikleri dersleri seçemiyorlar bazen veliler okumalarını istediği dersi seçtiriyorlar.”

K5: “Dersi tamamen kendi istek ve arzusuna göre seçmeli.”

K6: “Bazen öğrenciler dersleri istekli seçmiyorlar ve bu sebeple ders esnasında problem çıkarabiliyor.”

K9: “Öğrencinin kolayına geldiği için bu dersi seçmesi, gerçekten istediği için seçmemesi, öğretmeninden yardım istememesi, danışmadan not hangisinden rahat alınacaksa ona yönelmesi.”

K10: “Öğrenciler kendi sevdiği ve mutlu olacağı derse geldiklerinde daha verimli oluyor. Zorla seçtikleri zaman dersi kaynatma çabasına girebiliyor.”

K11: “Dersi ilgi ve istekleri doğrultusunda seçmelidir. Böylece derse karşı olumsuz, ön yargısız olacaktır.”

K12: “Öğrenciler seçmeli derslerin tamamına karşı ilgisiz, sadece spor derslerini oyun olarak gördükleri için seçiyorlar.”

14: “Bu dersleri istekleri dışında seçiyorlar. Bu nedenle öğrenmek de isteksiz olanları teşvik etme süreci de zor olabiliyor. Öğrenciler Kur’ an-ı Kerim seçmeli dersinde çok farklı seviyelerde oluyorlar. Bazıları hiç bilmiyor, bazıları orta seviyede, bazıları ise Kur’ an-ı Kerim okuma seviyesinde. Bu açıdan öğretme de zorluk yaşanabilmekte.”

K20: “Öğrenciler istemediği dersi seçtikleri için dersi bir ders olarak görüyor. Verimli geçmiyor derslerimiz.”

K24: “Öğrencinin ilgisinin olduğu ders başka ise ve seçmek durumunda kaldıysa dersi sıkıcı bulabiliyor.”

Öğrencilerin dersi kendi isteklerine göre seçip seçmemelerinin, hem dersin seçim süreci hem de dersin uygulanma sürecinde olumsuz etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Ders seçim sürecinde karşılaşılan bir diğer problem olarak öğrencilerin seçmeli ders hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadan bu dersleri seçmesi olarak belirtilmiştir. Katılımcı öğretmenler şunları söylemiştir:

K1: “Dersin içeriğine ve ilgi alanına bakmaksızın dersi rastgele seçmeleri olabilir.”

K4: “Öğrencilerin şuurlu bir seçim yapması gerektiğini düşünüyorum. Fakat öğrencide seçim konusunda bu kadar yeterli bir ilgi göremiyorum.”

K13: “Öğrenciler bazen arkadaşı seçtiği için o da dersi seçebiliyor. Dersin ne olduğu, dersten alacağı verimi düşünmüyor. Arkadaşı ile birlikteliği ön planda oluyor.”

K16: “Seçmeli derslerin konu bakımından din kültürü dersinden farklı bir müfredatının olduğunu bilmeden ya da göz ardı ederek bu dersleri seçiyorlar.”

K19: “Öğrenciler derslerin kendisine uygun olup olmadığına bakmadan kapmaca oynuyor.”

Öğrencilerin, bu dersler hakkında öğretmenlerinden bilgi alarak bu dersi seçmelerinin önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenlerden kaynaklanan sorunları ifade ederken birçok katılımcı, öğretmenlerin bu dersler hakkında bilgilendirme yapmadığını belirtmişlerdi. Sorunların birbirinden kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcı K7 de benzer nitelikte bir açıklama ile “Öğrenciler öğretmenlerden yeterli bilgi alamayınca diğer derslere yöneliyorlar.” demiştir. Öğretmenlere bilgilendirme noktasında büyük bir iş düştüğü görülmektedir. Ders hakkında bilgisi olmayan öğrencinin dersi ya hiç seçmediği ya da seçtiğinde derse karşı ilgisiz olduğu ve hayal kırıklığına uğrayabileceği anlaşılmaktadır.

K15 ise, “Seçmeli derslerde tercih edilenler daha çok sayısal yani LGS’ye yönelik dersler oluyor.” şeklinde açıklama yapmış ve sınav kaygısı ile öğrencilerin bu dersleri seçmediğini ifade etmiştir.

3.1.3. Velilerden Kaynaklanan Problemler

Katılımcı öğretmenlerden K14, K17, K22 ve K25 ders seçim sürecinde velilerden kaynaklanan herhangi bir problem görmediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, ders seçiminde bazı öğrencilerin ilgi ve isteklerinin dikkate alınmadığını velilerin baskıları ile seçimlerin yapıldığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “Veli öğrenciye hiçbir baskı yapmadan öğrenciyi ilgisine göre yönlendirememesi bir sorun olabilir.”

K2: “Seçim aşamasında kimi velilerin telkin ile zorlamanın ne olduğunu birbirine karıştırdıklarını ve bunun sonucunda birçok öğrencinin aldığı seçmeli din dersinden nefret ettiğini düşünüyorum. Bu da öğrenciyi genel olarak bir

dine inandığını söyleyen insanlara karşı mesafeli veya tamamen uzak durmaya yönleltiyor.”

K3: “Velilerin öğrencilere seçmeli dersler konusunda baskı yaptıklarını düşünüyorum.”

K4: “Veli bu konuda öğrenciyi yönlendirmelidir. Fakat zorunlu bir seçim olmadan bu yönlendirme gerçekleşmelidir. Ancak velilerden bu konuda öğrenciye yeteri kadar bir destek verilmemektedir.”

K5: “Öğrenciye bu süreçte yanında olup yol göstermeli, tercihlerine saygı duymalı.”

K6: “Bazen öğrenciler öğrenme isteğiyle değil, velilerin zoruyla bu dersleri seçmektedir.”

K9: Velinin çocuğunu takip etmemesi, ilgilenmemesi, tercihi ya tamamen çocuğa bırakması ya da tam tersi çocuğun düşüncelerini dikkate almayıp seçmelileri kendi isteği doğrultusunda seçmesi.”

K10: “Seçmeli dersleri öğrenciler tanımlarken çocuğun kendi düşüncesine göre değil de velilerin düşüncesine göre tercihlerde bulunmak öğrenciyi istediği kalıba göre yönlendirmesi en büyük sorun oluyor.”

K11: “Veliler öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda hareket etmelidir.”

K13: “Veliler öğrencileri ders seçiminde baskı uygulayarak başarısızlığa itiyor.”

K16: “Genellikle ders seçiminde öğrenciden ziyade velinin kararları baskın oluyor. Mesela öğrenci Peygamberimizin Hayatı ya da Temel Dini Bilgiler dersini seçmek istiyor ama veli istemediği için dersi seçemiyor.”

K24: “Zihniyetle ilgili olduğunu düşünüyorum. Yönlendirme ve baskı yapabiliyorlar.”

Ders seçiminde öğrencilerin isteklerinin göz önünde bulundurularak velilerin seçim sürecinde rehber olarak davranmalarının daha uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Velilerden kaynaklanan bir diğer sorun ise öğrencilerin seçmeli din dersleri yerine sınava yönelik dersleri seçmelerini istemeleridir. Bu konuda K12, “*Veliler sınavlar yönünden düşündükleri için daha çok sayısal dersleri tercih ediyorlar.*” Benzer görüşte olan K15 ise “*Veliler öğrencileri daha çok pozitif derslere yönlendiriyorlar.*”

Katılımcı öğretmenlerin bir kısmı, velilerin bu konuda ilgisiz davrandıklarını ve bunun bir sorun olduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

K7: “Camide imam, hutbe veya minberde duyuru yapmasa velilerin haberleri bile olmayacak.”

K18: “Velinin ders seçimi esnasında konuyla ilgilenmemesi önemli bir problemdir.”

K20: “Veliler öğrenci ve dersleri ile ilgilenmiyor.”

K19: “Velilerin hiçbir şeyden haberi yok, gündemde değiller.”

Velilerin ders seçimlerinde öğrencilerin isteklerini dikkate alması, öğrenciler ve dersleri ile ilgilenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

3.1.4. Okul Yönetiminden Kaynaklanan Problemler

Katılımcı öğretmenlerden K2, K14, K15, K22, K24 ve K25 ders seçilme sürecinde okul yönetiminden kaynaklanan hiçbir problemin olmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerden bazıları idarenin bu dersler için istekli olmadığını, istekli olduğu takdirde derslerin açılması ve seçilmesi için çaba sarf edeceğinden bahsetmiş ve şunları söylemişlerdir:

K7: “İdarede İslami bir şuur varsa üzerine düşeni yapıyor ama yoksa başını ağrıtmayacak kadar ders verip milletin ağzını kapıyor.”

K8: “Okul yönetimi dini konularda hassas ise öğrenciyi ve öğretmeni yönlendiriyor. Fakat hassas değilse çok da önemsemiyor ve öğrenci tarafından ders seçilse bile dersi açmayabiliyor çoğu zaman.”

K9: “Okul yönetimi planlama yapabilir, her öğrenci muhakkak bu derslerden birini seçerek mezun olabilir düşüncesi ile hareket edebilir eğer isterse.”

K17: “Her okul için geçerli değil tabii ama bazen idarenin ders seçilmesine engel olduğunu düşünüyorum.”

Ders seçim sürecinde idarenin de etkin rol oynaması gerektiği, seçmeli din derslerine de programda yer vermesi gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerden bazıları; okul yönetimlerinin ders seçiminde öğrencilerin isteğini görmezden gelerek seçim yaptığını, sınıf dengesini sağlamak adına istemeyen öğrencilerin derse gönderildiğini şu sözlerle belirtmişlerdir:

K3: “Dersi seçmediği halde sınıf dengesi açısından sınıfa öğrenciler gönderiliyor.”

K5: “Öğrencilerin isteklerine göre ders açılması gerekirken durum maalesef tam tersi oluyor.”

K9: “Okul yönetimi; çocuğun istediği dersi değil, kendi kafalarına göre ayarladıkları seçmeliyi vermeleri en büyük hata. Özellikle din dersini istemeyen, okulla ilgisi olmayan çocukları sadece derse girdi olsun diye din seçmeli sınıflarına yönlendirmeleridir.”

K10: “Okul idaresi çocuğun istediğine göre değil, belirlediği sınıflara göre ders paylaşımı yapıyor. Bu dersi isteyen ve istemeyen çocuk aynı sınıfta oluyor, verim düşüyor.”

K20: “Okul yönetimi seçmeli dersleri öğrenci istekleri doğrultusunda yapmıyorlar.”

Bir diğer problem ise okul yönetiminin norm kadroyu göz önünde bulundurarak ders seçimini yapması olarak dile getirilmiş ve şöyle açıklamalarda bulunulmuştur:

K2: “Bazı durumlarda her ne kadar öğrenci dersi seçse de yeterli norm kadro olmadığı için bazı derslerin açılmadığını duymuştum. Ama bu da tamamen okul yönetiminden kaynaklanan bir durum değil bence.”

K16: “Öğretmen norm durumlarını göz önünde bulundurma zorunda olmaları bir problemdir.”

K21: “Okul yönetimi okulda tek öğretmen olduğum için seçmeli din derslerini velilere hepsini seçtirmek yerine sınıflara göre 6,7 ve 8. sınıflara vermiyor.”

Okulda bu derslere girebilecek yeterli sayıda öğretmen olmadığı takdirde, seçmeli derslerin daha az sayıda açıldığı, bunun sonucunda da dersin daha az öğrenci tarafından seçildiği gözlemlenmiştir.

Katılımcı K1 ise öğretmenlere sorulmadan ders açılmasını sorun olarak görmüş, şunları söylemiştir: “Öğretmene fikrini sormadan ders açması olabilecek en önemli problem. Bu sebeple okulumuzda okutmak istememize rağmen çok az seçmeli ders açılıyor.”

Katılımcı K4, “İdarenin en büyük problemi sınıf bazlı seçmeli ders oluşturmastır. Hâlbuki bu seçmeli derslerde sınıf bazlı değil de kişi bazlı bir seçim olması gerekir. Ancak o zaman verim istenilen düzeyde olacaktır.” demiş ve öğrenci isteğine göre dersin açılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Katılımcı öğretmen K6, okul yöneticilerinin seçmeli derslerde seçim yapılırken sınıf mevcutlarını dikkate almadıklarını şu şekilde ifade etmiştir: “Sınıf

mevcudu olarak eşit dağılım yapmamaları. Bazı derslerde çok öğrenci olurken bazı derslerde az öğrenci oluyor. Önemli bir sorun.”

Öğretmenlerin ifadelerinden ders seçim sürecinde okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmüştür. Bazı okullarda benzer sorunlar yaşanırken bazı okullarda farklı sorunlar yaşandığı gözlemlenmiştir.

3.2. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN BELİRLENME ÖLÇÜTLERİ

Bu bölümde seçmeli din dersleri belirlenirken göz önünde bulundurulacak ölçütler hakkında katılımcı öğretmenlerin bilgi vermesi istenmiş ve öğretmenlere şu sorular yöneltilmiştir: “Öğrencilerin ilgi ve istekleri dikkate alınıyor mu?”, “Velilerin istekleri mi dikkate alınıyor?”, “Zümre öğretmenler kurulunda öğretmenler bu konuda görüşme yapıp karar alabiliyorlar mı?”, “Okulda bu derslere girebilecek öğretmenlerin olup olmaması seçmeli derslerin açılmasında etkili midir?” Öğretmenlerin verdiği bilgiler başlıklar altında analiz edilmiştir.

3.2.1. Öğrenci İsteklerinin Dikkate Alınması

Katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders belirlenme sürecinde öğrencilerin ilgi ve isteklerinin dikkate alındığını ifade etmiş ve şunları söylemişlerdir:

K1: “Evet, alınıyor.”

K3: “Öğrencilerin ve velilerin ortak istekleri doğrultusunda seçmeli dersler belirleniyor.”

K5: “Evet.”

K6: “Kesinlikle bu konuda öğrencilerimizin istekleri her zaman dikkate alınıyor.”

K11: “Evet, öğrencinin ilgi ve istekleri dikkate alınıyor.”

K12: “Öğrencilerin istekleri dikkate alınıyor.”

K13: “Evet, bu konuda hassas davranıldığını düşünüyorum.”

K15: “Evet.”

K17: “Ders belirlenmesinde öğrencilerimizin istekleri öncelikli olmuştur.”

K20: “Öğrenci neyi tercih etti ise o ders açılıyor.”

K22: “Evet.”

K25: “Alınıyor.”

Katılımcı K2 ve K16 ise öğrencilerin ilgi ve isteklerinin kısmen dikkate alındığını belirtmişlerdir. K2, “*Dikkate alınıyor ama tamamen öğrencilerin isteklerine göre de hareket edil(e)miyor.*” demiş, K16 ise, “*Bu durum değişkenlik gösteriyor. İlk iki yılda direkt idare tarafından belirleniyordu seçmeli dersler. Şimdi biraz daha farklıdır. İdare hangi kademelerde hangi seçmelilerin olacağını belirliyor o kademedeki öğrenciler dersleri seçebiliyor. Mesela 5 ve 6. sınıflarda seçmeli din dersleri açılırken 7 ve 8. sınıflarda açılmıyor dolayısıyla 7 ve 8. Sınıf öğrencileri istese de seçmeli din dersini seçemiyor.*” şeklinde ifade etmiş ve dersin belirlenmesinde farklı etkenlerin etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bir kısmı öğrencilerin ilgi ve isteklerinin tamamen veya kısmen dikkate alındığını ifade ederken, bunun aksine öğrencilerin isteklerinin dikkate alınmadığını ifade eden katılımcılarımız da olmuştur. Öğretmenlerin açıklamaları şu şekildedir:

K4: “*Hayır, öğretmenin ders saatine göre dengeli bir ders seçimi dağılımı daha çok dikkate alınmaktadır.*”

K7: “*Hayır, daha çok siyasi gibi. Yeni ne şiş yansın ne kebab.*”

K8: “*Hayır.*”

K9: “*Alınmıyor. Çocuklar istedikleri seçmeli dersi kâğıt üzerinde gösteriyor ama okul yönetimi kendi istediğine göre ayarlıyor.*”

K10: “*Her yıl öğrencilere kâğıtlar dağıtılarak istedikleri seçmeli dersi işaretlemeleri isteniyor. Ama sınıflar buna göre açılmıyor.*”

K14: “*Daha çok öğretmen durumuna göre belirleniyor.*”

K19: “*Hayır.*”

K21: “*Hayır.*”

K24: “*Hayır, öğrenciler kaderlerine razı oluyorlar.*”

Okullarda ders belirlenme sürecinde farklı uygulamaların olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

3.2.2. Veli İsteklerinin Dikkate Alınması

Katılımcı öğretmenlere “Velilerin istekleri mi dikkate alıyor?” sorusu sorulmuş ve iki farklı cevap alınmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu soruyu olumlu şekilde cevaplandırmış ve şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “Veliler öğrencilere deste olmaktadır.”

K3: “Veliler ve öğrencilerin ortak istekleri doğrultusunda seçmeli dersler belirleniyor.”

K4: “Velilerin istekleri dikkate alınmaktadır.”

K5: “Evet.”

K6: “Öğrencilerin olduğu gibi velilerinde istekleri dikkate alınıyor.”

K9: “Alınması gereken durumlarda dikkate alınıyor. Eğer veli istiyorsa gereği ellerinden geldiğince yapıyor.”

K11: “Velilerin istekleri dikkate alınıyor.”

K12: “Velilerin de istekleri dikkate alınıyor.”

K13: “Bu konuda okuldan okula değişen bir sistem mevcut. Ama çoğu zaman öğrencinin ilgi istek ihtiyacına göre hareket ediliyor. Velilerin düşünceleri de dikkate alınıyor.”

K15: “Evet.”

K16: “Öğrenciler genellikle ders seçimini aileleriyle birlikte yaptıkları için velilerin istekleri de etkili oluyor tabii.”

K17: “Velilerin istekleri de dikkate alınmakta.”

K22: “Evet.”

K25: “Alınıyor.”

Bu konuda olumsuz görüşe sahip olan öğretmenlerimiz de vardır. Onlar velilerin isteklerinin dikkate alınmadığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

K7: “Bu durumun siyasi olduğunu düşündüğüm için velilerin dikkate alınmıyor.”

K8: “Hayır.”

K10: “Dikkate alınmıyor çünkü idare hangi dersi verirse o okutuluyor.”

K14: “Hayır, genellikle öğretmen ihtiyacına göre belirleniyor.”

K19: “Hayır.”

K20: “Hayır.”

Velilerin isteklerinin dikkate alınmamasında, idarenin tutumunun ve öğretmenlerin ders durumlarının etkili olduğu yukarıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır. Her okulun, her idarenin tutumunun farklı olduğu gözlemlenmiştir.

3.2.3. Zümre Öğretmenlerin Görüşlerinin Dikkate Alınması

Zümre öğretmenler kurulunda öğretmenlerin seçmeli derslerin belirlenmesinde görüşme yaparak karar alıp alamadıkları hakkında bilgi vermeleri istenmiştir. Bazı katılımcılar zümre toplantısında karar alabildiklerini şu sözlerle açıklamışlardır:

K3: “Evet, zümre toplantılarımızda seçmeli derslerle ilgili de kararlar alınıyor.”

K5: “Evet.”

K9: “Evet, zümre toplantısında gereken ne ise herkesten görüş alınıp karar ona göre veriliyor.”

K11: “Sene başında ortak karar alınabiliyor.”

K13: “Elbette, bu konuda her okulda öğretmene yeteri derecede söz verilip fikrine danışılıyor diye düşünüyorum.”

K14: “Evet, zümrelerde görüşülüp karara varılıyor.”

K15: “Evet.”

K16: “Evet, imkânlar ölçüsünde hangi derslerin okutulabileceği istişare ediliyor.”

K18: “Evet.”

K22: “Evet.”

K25: “Alınıyor.”

Bu görüşlerin aksini düşünen, zümre toplantılarında hiçbir kararın alınmadığını belirten öğretmenlerde bulunmaktadır ve şunları söylemişlerdir:

K1: “Okulumda tek zümre olduğum için görüş alışverişi gibi bir durum olmamaktadır. Fakat diğer okullarda görev yapan zümre öğretmen arkadaşlarımla görüş alış verişini sağlamaktayım.”

K2: “Hayır, seçmeli derslerle ilgili bir karar almadık.”

K4: “Okulda tek öğretmen olarak görev yapmaktayım. Bu karar genellikle idarenin belirlediği seçmeli dersler noktasında ilerlemektedir.”

K6: “Okulumuzdaki din kültürü öğretmeni sayısı 2 olduğu için henüz böyle bir durum olmadı. Ücretli öğretmen geldiğinde seçmeli din dersi oluyor ama bu durumda ancak belirlenmiş dersleri okuyabiliyoruz.”

K7: “Alsak bile son söz idarenin.”

K8: “Hayır, öğretmenler olarak istekliyiz. Bu derslerin açılması için idareye baskı yapıyoruz ama değişen bir şey olmuyor.”

K10: “Hayır karar almıyoruz. Belirlenen dersleri zümre arasında dağıtıyoruz.”

K12: “Öğrenci ve velilerin görüşleri dikkate alınarak ders seçimi yapıldığı için zümrede herhangi bir karar alınmıyor.”

K17: “Hayır.”

K19: “Hayır, yapılırsa da çok nadirdir.”

K20: “Hayır.”

K21: “Okulda tek öğretmenim, bu yüzden karar alınmıyor.”

K24: “Hayır, hiçbir karar alınmıyor. Dersleri idare belirlediği için karar almaya gerek olmuyor.”

Zümre öğretmenler toplantısında öğretmenlerin karar alamama sebeplerinin olduğu görülmüştür. Bu sebeplerin ise okulda bu dersleri okutacak tek öğretmenin olması ve idarenin dersleri kendine göre belirlemesi olduğu gözlemlenmiştir.

3.2.4. Derslerin Belirlenmesinde Derslere Girebilecek Öğretmenin Olup Olmama Etkisi

Derslere girebilecek öğretmenin olup olmamasının, ders belirlenme sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğunu söyleyen katılımcıların sayısı çoğunluktadır. Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri şöyledir:

K1: “Kesinlikle, etkilidir. Tek zümre olduğum için çok azla seçmeli dersin açılması gibi bir durum olamıyor.”

K2: “Evet, etkili. Çünkü norm kadro yeterli olmayınca açılan seçmeli dersler için ücretli öğretmen görevlendirilmesi gerekiyor ki bu da MEB için bir ‘yük’ anlamına geliyor.”

K3: “Okulda o dersi verebilecek bir öğretmen yoksa seçmeli ders açılmıyor.”

K4: “Tabii ki etkilidir. Fakat illaki istenilen dersin açılması yönünde bir çalışma yapılacaksa görevlendirme vb. yöntemlerle idare tarafından istenilen ders açılabilir.”

K5: “Etkilidir.”

K6: “Etkilidir. Bizzat bu durumu yaşıyorum.”

K11: “Evet, daha çok öğretmen olursa seçmeli ders sayısı ve sınıfı artabilir.”

K12: “Evet, ders seçimleri dersi verecek öğretmenin varlığı ile ilişkilidir.”

K14: “Evet, hatta en büyük etken diyebiliriz.”

K15: “Evet.”

K16: “Evet, etkili oluyor.”

K17: “Etkili olduğunu düşünüyorum.”

K18: “Genelde evet.”

K21: “Evet, etkili. Okulda tek öğretmenim. Bu sebeple her sınıf kademesinde seçmeli ders açılmıyor.”

K25: “Etkilidir.”

Okulda seçmeli ders okutabilecek öğretmen sayısının önemli bir etken olduğu görülmüştür. Tek öğretmen olması, idarenin Milli Eğitim kurumundan öğretmen talep etmemesi en önemli sebep olarak belirtilmiştir. Dersi okutabilecek öğretmen sayısının azlığı nedeniyle her sınıf kademesinde veya din alanındaki seçmeli derslerin hepsinden ders açılmadığı gözlemlenmiştir.

Bu görüşün aksine dersi okutacak öğretmenin olup olmamasının ders belirlenme sürecinde bir etkiye sahip olmadığını düşünen katılımcılarımızda vardır ve görüşleri şu şekildedir:

K7: “Her şey idarede bitiyor. İdare ders açmak istediği takdirde açar ve öğretmen talebinde bulunur. Tabii bunu istemesi gereklidir.”

K8: “Hayır, idare isterse ders açılıyor. Bizler zaman zaman açılması için baskı yapmak zorunda kalıyoruz.”

K9: “Bence değil. Çünkü bu dersler zaten daha önce müfredatta belirtildiği için öğretmen olmasa da bu dersler her zaman var.”

K10: “Hayır, seçmeli derslerin sayısı belirleniyor. Öğretmen ihtiyacı olduğunda ücretli öğretmen takviyesi yapılıyor.”

K13: “Eksiklik var ise muhakkak tamamlanmaya çalışılıyor.”

K19: “Hayır, o dersin öğretmeni olmasa bile ders açılıyor.”

K24: “Yok değil yoksa da MEB tarafından öğretmen gönderiliyor.”

Öğretmen eksikliğinin ders belirlenme sürecinde etkisi olmadığını söyleyen katılımcılarımızın ifadelerinden anlaşıldığı üzere okul yönetimi bu dersleri açmak istediği takdirde gerekli kurumlardan öğretmen talebinde bulunarak derslerin okutulmasına olanak sağladıkları, öğretmen olmadığında dahi dersleri açtıkları anlaşılmaktadır.

3.3.SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN AMAÇ VE KAZANIMLARININ GERÇEKLEŞMESİNE DAİR GÖRÜŞLER

Katılımcılardan Kur' an-ı Kerim dersini okutanların büyük çoğunluğu amaçların gerçekleşirken, kazanımların kısmen gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bu durumun seçmeli Kur' an-ı Kerim dersinde sınıf mevcutlarının fazla olması ve öğretmenin farklı seviyelerdeki öğrenciler ile bire bir ilgilenerek yeterli vakti bulamaması, kitaptan kaynaklanan problemlerin olması, seçmeli derslerin önemsiz görülmesi gibi sebeplerden kaynaklandığını vurgulamışlardır.

Sınıf mevcutlarının fazla olması ve öğretmenin farklı seviyelerdeki öğrenciler ile bire bir ilgilenerek yeterli vakti bulamaması ile ilgili katılımcıların görüşleri şöyledir:

K1: "Kur' an-ı Kerim dersinin öğrencilere sevdilerek öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin daha önce hiç görmedikleri Kuran'ı Kerim'in dili olan Arap alfabesi onlara yabancı ve uzak gelebiliyor. Bu da öğrencide yapamam ön yarısına sebep olabiliyor. Öğrenciyi biraz olsun bu ön yargıdan kurtarmak istiyorsak onlara bu dersi oyunlarla ve farklı etkinliklerle sevdirebiliriz. Bu dersin amacına ve kazanımına tam manada hizmet etmesi için sınıf mevcudunun 15 civarı olması gerektiğini düşünüyorum. Belli kazanımlardan sonra bireysel olarak farklı seviyelerdeki öğrencilerle ilgilenmek için yeterli zamana ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç ise az sınıf mevcudu ile giderilecektir."

K13: "Bu derslerin amaçları ve kazanımları gerçekleştirilmeye çalışılıyor elbette fakat bazı pürüzler oluyor. Örneğin Kur' an-ı Kerim dersi için sınıflar kalabalık ve her bir öğrenci ile tek tek ilgilenmek zaman alacağından tam anlamı ile kazanımlara ulaşmakta zorluk yaşıyor. Çünkü her öğrenci Kur' an-ı Kerim okumada aynı seviyede olmayabiliyor kimi elif-ba' da iken kimi çoktan Kur' an-ı öğrenmiş oluyor dolayısı ile bu öğrencilerin de kendi içinde seviyelerine göre ayrılarak derslik oluşturulması çok daha güzel olacak ve kazanımlara ulaşımı kolaylaştıracaktır diye düşünüyorum."

K21: " Kuran-ı Kerim dersinde seviye farklılığının olması kazanımın gerçekleşmesini olumsuz etkiliyor. Hiç bilmeyenlerle tecvit öğrenmeye gelenlerin aynı ortamda olması ve sınıf öğrenci sayılarının çokluğu bire bir ders verilmesi lazım olan bu dersimizin verimliliğine gölge düşürmektedir."

Veriler analiz edildiğinde katılımcı öğretmen K10 ve K14'ün ise kazanımların gerçekleşememe sebebinin ders kitabı kaynaklı olduğunu vurguladıkları görülmüştür.

K10: “Okuldaki tüm seçmeli derslere giriyorum. Kur’ an-ı Kerim dersi her sene öğrenciler üzerine bir bilgi koyarak ilerlese tabii ki verimli olabilir. Ancak öğrenciler her sene harflere baştan başlıyor. Bunun sonucunda bizlerde 8.sınıf Kur’ an-ı Kerim dersine girsek bile yararlandığımız kaynak maalesef 5.sınıf Kur’ an-ı Kerim ders kitabı. Çünkü elif-ba sadece 5.sınıf kitaplarında mevcut. Bu da zaman kaybına yol açıyor.”

K14: “Okulumuzda sadece Kur' an-ı Kerim seçmeli dersi seçilip okutulmakta. Bu dersin kazanım ve amaçlarının tam olarak gerçekleştiğini söyleyemem. Ama gerçekleşmesi için elimden geleni yapıyorum. Kur’ an-ı Kerim seçmelisinde çocuklara kitaplarda özellikle elif-ba kısmı çok kısa ve detaysız veriliyor. Elif-ba içeriği de zenginleştirilmeli”

Katılımcılardan bazıları öğrencilerin bu dersleri önemsemedikleri için birtakım zorluklar yaşandığını şu şekilde ifade etmiştir:

K3: “Seçmeli derslerle ilgili öğrencilerdeki “boş ders” algısı sebebiyle öğretmenlerin genel kanaati seçmeli derslerin çok faydalı olmadığı yönündedir. Din derslerinin kazanım ve amaçlarının bu nedenle kısmen gerçekleştiğini düşünüyorum.”

K9: “Uygulama görsel olarak yerinde gözüküyor ama tam olarak kazanım gerçekleştiğini düşünmüyorum, çünkü çocuk için seçmeli demek zorunlu değilmiş gibi demek.”

Katılımcılardan bazıları aileden gelen alt yapı eksikliğini, sürenin ders için yetersiz olduğunu, öğrencinin dersi sadece bir yıl aldığını ve bu sürenin yetersiz olduğunu, salgın sebebi ile çevrimiçi olarak okutulan derse yeterli katılımın sağlanmadığını kazanımların gerçekleşmeme sebebi olarak belirtmiş ve şöyle açıklamıştır:

K2: “Açıkçası derse katılan öğrencilerimin kazanımları elde ettiğini düşünüyorum, her ne kadar uzaktan eğitim sürecinin olumsuz etkileri olsa da.”

K7: “Kuran-ı Kerim dersi için 2 saat az daha fazla olmalı ve sürekli olmalı. Örneğin 6. sınıfta aldığı seçmeli dersi 7.sınıfta da almalı.”

K8: “Kur’ an-ı Kerim dersinin amaçlarının gerçekleştiğini ama kazanımların kısmen gerçekleştiğini söyleyebiliriz, ailenin ve öğrencinin alt yapısı olup

olmadığı önemli tabii ki, ama Kur’ an-ı Kerim’i tanıma fırsatı vermesi açısından önemli olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcı öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Kur’ an-ı Kerim dersi seçmeli dersler arasında farklı özelliklere ve dokuya sahiptir. Sadece kitap temelli veya sadece öğrenci temelli okutulabilecek bir ders olmadığı görülmektedir. Dersin kazanımlarının oluşabilmesi için ilk olarak öğrencinin kendi isteği ile bu dersi seçmesi ve derse ilgi duyması gerekir. Sınıfların mevcudunun az olması ve seviye gruplarının olması dersin verimli geçmesi için olumlu bir karar olacaktır. Kitapların sınıfsal bir düzenden ziyade öğrendikçe ilerleyen bir sistem halinde ilerlemesi amaca hizmet edecektir.

Bazı katılımcılar ise diğer katılımcıların aksine öğrencilerin kendi isteği ile bu dersi seçtiğinde, derse ilgi duyduğunda dersin amaç ve kazanımlarının gerçekleştiğini şu şekilde belirtmişlerdir:

K5: “Okulda seçmeli dersler öğrencilerin kendi istek ve kabiliyetlerine yönelik olduğu için dersin öğrenci üzerindeki etkisi hem öğrenci hem öğretmen nazarında gayet olumlu yöndedir.”

K20: “Okulumda seçmeli dersler genelde öğrenci tercihlerine göre yapılıyor ve dersi kendisi tercih etmiş öğrencilerle bu derslerde azami başarıyı sağlıyoruz ve amacımıza ulaşıyoruz.”

K22: “Evet, öğretmen ve öğrencilerin istekli olması dersi verimli kılıyor.”

K25: “Derse karşı istekli oldukları için amaç ve kazanımlar gerçekleşiyor.”

Diğer yandan öğretmen K24 diğer seçmeli derslerin aksine Kur’ an-ı Kerim dersinin öğrencilere yeni bilgiler kattığı için öğrenciler tarafından sevilen ve amaca hizmet eden bir ders olduğunu vurgulamış ve şunları söylemiştir:

“Kur’ an-ı Kerim dersini işlerken çok zevk alıyorum, yeni bir şeyler kattığımı ve bu dersin gerekli olduğunu düşünüyorum. Bu sene uzaktan eğitim şeklinde oldu ama DKAB ve seçmeli dersler açısından bu sistemi aslında beğendim. Materyalimi açıyorum, etkinlik yaptırıyorum, dersle ilgili şeyler izletebiliyorum. Diğer seçmeli dersleri de okutuyorum ama seçmeli derslerin arasında hem kendim hem çocuklar açısından sıkılmadığımız, meraklandıran yeni bir şey öğrendik hissi uyandıran dersin Kur’ an-ı Kerim dersi olduğunu düşünüyorum. Amaç ve kazanım gerçekleşiyor.”

Katılımcı K4 ise sınıf mevcutlarının kazanımlara olumlu yönde etkisinin olduğunu şu şekilde ifade etmiştir. *“Kur’ an-ı Kerim seçmeli dersini okuttum.*

Okulumda sınıflar az mevcuda sahip olduğu için oldukça verimli geçiyor. Amaçlar ve kazanımların doğru ve yerinde öğrencilere geçtiğini düşünüyorum.”

Amaç ve kazanımların gerçekleştiğini ifade eden öğretmenlerin çoğunluğu; öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine göre bu dersi seçtiğini, sınıf mevcudunun az olduğunu, diğer seçmeli derslere göre Kur’ an-ı Kerim dersinin öğrencilerin ilgisini çektiğini belirttikleri görülmüştür. Nitekim katılımcıların bir kısmı öğrenci ilgisizliğinin, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının kazanımların kısmen gerçekleşmesine sebebiyet verdiğini ifade etmişlerdir. Böylece öğretmenlerin Kur’ an-ı Kerim dersi kazanım ve amaçlarının gerçekleşmesi noktasında ortak bir düşüncede oldukları gözlemlenmiştir.

Kur’ an-ı Kerim dışında okutulan seçmeli Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II) dersinin amaç ve kazanımlarının öğrenci isteksizliği ile gerçekleşmediğini katılımcı K19 şu şekilde ifade etmiştir: *“Öğrenciler derste kendi âleminde takılıyor, derse karşı çok ilgisizler.”* Benzer doğrultuda katılımcı K6; *“Seçmeleri dersler amacına ulaşmıyor, kazanımına uygun değil gerek Milli Eğitim tarafından kitap gönderimi sağlanmıyor, gerek öğrenci tarafından dersin bilincinde olarak ders seçimi yapılmıyor. Bunun sonucunda öğrenci derse geldikten sonra isteksiz oluyor ve problem yaşıyor, yaşıyor.”* ifadeleriyle öğrenci ilgi, istek ve bilinçsizliğinin olumsuz etkisine dikkat çekmektedir.

Öğretmen K12 ise seçmeli dersin müstakil bir ders değil, DKAB dersinin devamı olarak algılanması sebebiyle kazanımların gerçekleşmediğini şu şekilde açıklamıştır: *“Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersleri DKAB derslerinin devamı niteliğinde, müfredatı yetiştirmek olarak algılanıyor.”*

Kazanımların gerçekleşmediğini ifade eden öğretmenlerin genel kanaati öğrencilerin derse karşı ilgi ve isteğinin olmamasıdır.

Nitekim araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler (İslam I ve II) derslerinin öğrencilerin ilgisini çektiği ve dersi kendi istekleri ile seçmeleri sebebiyle kazanımların gerçekleştiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

K11: “Okulumuzda din dersleri amaç ve kazanımları gerçekleşiyor. Öğrenci ilgi ve istekleri dikkate alınıyor. Böylece çocuklar kendi seçtikleri derse gelmiş oluyorlar. Tabii seçmeli din dersi saatleri de artırılabilir.”

K15: “İsteğe dayalı olduğu için seçen öğrencilerimiz çok istekli oluyorlar. Normalde yüz yüze eğitimde amaç ve hedeflerimize ulaşabiliyoruz. Çok verimli olduğunu söyleyebilirim. Tabii ki şu süreçte her alanda olduğumuz gibi bazı zorluklar yaşıyoruz.”

K16: “Evet, gerçekleşiyor. Çocukların da ilgilerini çeken konular olduğu için derste genellikle aktif oluyorlar. Bu dersleri alan öğrenciler bilgi, birikim bakımından almayanlara göre daha iyi durumdadır.”

K17: “Kesinlikle geçmeleri dersler amacına ve kazanımına çok uygun çok memnunuz bu durumdan. Dersimiz çocukların dikkatini çekiyor ve çok meraklı oluyorlar.”

K23: “Seçmeli din derslerini öğrencilerin din ve ahlak hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri bakımından faydalı buluyorum. Dinimizde sorma ve öğrenme önemli yer tutmakta bu dersler sayesinde öğrencilerimiz akıllarına takılan sorulara da cevap bulmuş oluyor. Öğrenciler din derslerini seviyor ve istekliler. İstekli olan ve ilgi duyan öğrencilerden verimli sonuçlar alınıyor.”

Seçmeli dersler öğrencilerin ilgi, istek ve kabiliyetleri sonucunda seçildiği takdirde verimli olduğu ve olumlu sonuçlandığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların görüşleri de bunu vurgular niteliktedir. Amaç ve kazanımların gerçekleşmediğini belirten öğretmenlerin de yaşadığı en önemli problem bu yöndedir.

3.4. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN İÇERİĞİNE DAİR GÖRÜŞLER

Bu bölümde katılımcı öğretmenlerden seçmeli din derslerinin içeriğine dair sorular yöneltilmiştir. Bu sorular “Seçmeli din dersleri gerekli ve yeterli midir?”, “Konuların seçimi öğrencilerin dikkatini çekiyor mu?”, “Konuların zorunlu DKAB dersi konuları ile çakışan yönleri var mıdır?” ve “Kitapları nasıl buluyorsunuz?” şeklindedir. Öğretmenlerden bu soruları yanıtlamaları istenmiştir.

3.4.1. Seçmeli Din Derslerinin Gerekli ve Yeterli Olup Olmadığına Dair Görüşler

Katılımcı öğretmenlerimizin tümü seçmeli derslerin öğretim programına dâhil edilmesinden oldukça memnundur: Katılımcıların hepsi seçmeli Kur'an-ı Kerim,

Peygamberimizin Hayatı ve TDB (İslam I ve II) dersinin gerekli olduğunu ve öğrencilerin bu dersleri muhakkak okuması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bununla birlikte dersin yeterli olup olmadığı sorulduğunda farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların neredeyse yarısının dersin içeriğini yeterli bulduğu, diğer yarısının ise yetersiz bulduğu anlaşılmaktadır.

Dersi gerekli ve içeriğini yeterli bulan katılımcılardan bazıları şunları söylemiştir:

K2: “Kur’ an-ı Kerim dersinin içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum. Özellikle sadece Kur’ an-ı Kerim okumayla kalmayıp Kur’ an-ı Kerim’in genel özelliklerine değinmesi ve ana konularının neler olduğundan bahsedilmesi bence çok güzel.”

K3: “Zorunlu DKAB dersinde yüzeysel olarak bahsedilen konuların seçmeli derslerde daha detaylı olarak aktarıldığını düşünüyorum. Evet, gerekli ve yeterlidir.”

K6: “Seçmeli dersler bence gerekli ve olmalı. Çünkü çocuk yeteneğini, ilgilerini fark edip bu alana yönelebilir. Dersimizin içeriği de yeterli, keyif alarak dersimizi işliyoruz.”

K9: “ Kesinlikle, gerekli ve yeterli. Çünkü seçmeliler çocuklara hiçbir zaman seçmeli adı altında ders gibi gelmeyecek. O yüzden bu kadarı yeterli fazlasının olmasını ana dersler altında görmek isteriz.”

K17: “Seçmeli dersler kesinlikle olmalı. Çünkü farklı konular öğrencilerin dikkatlerini çekiyor. İçeriğin yeterince öğrencilere bilgi doyumu sağladığını düşünüyorum.”

K24: “Kur’ an-ı Kerim ve Peygamberimizin Hayatı dersi özellikle Kur’ an-ı Kerim çok gerekli. Kur’ an-ı Kerim hem gerekli hem de yeterli.”

Dersin içeriğinin yeterli olmadığını düşünen katılımcı öğretmenler sebebini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1:” Peygamber Efendimizin hayatı dersi içerik olarak daha derli toplu bir şekilde müfredata yerleştirilmelidir. Çünkü bir yıl bu dersi alan öğrenci bir dahaki yıl seçemeyebilir ve yarım bir öğrenmeye yol açabilir.”

K4: “Kesinlikle gereklidir. Fakat yeterli değildir. Öğrenci sadece okulda ben bu dersi aldım diye yetinmemeli ve kendini geliştirmek için yaz Kur’ an-ı Kerim kurslarına da katılmalıdır.”

K5: “Kesinlikle gerekli. Yeterli olması öğrenci sayısına göre değişiyor.”

K7: “Gerekli ama yetersiz. Peygamberimizin Hayatı dersi artırılmalı. O dersi siyeri nebi olarak işliyorum. Bununla birlikte Kur’ an-ı Kerim dersi için 2 saat az daha fazla olmalı ve sürekli olmalı.”

K11: “Gerekli bir ders kesinlikle. Ama yeterli değil, içerik artırılmalı.”

K14: “Evet, gerekli ama yeterli değil. Kur ‘an seçmelisinde çocuklara kitaplarda özellikle elif ba kısmı çok kısa ve detaysız veriliyor.”

K16: “5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersine girdim 2 yıl boyunca. 2018-2019’da müfredatta Peygamberimizin ahlaki özellikleri ağırlıktaydı. 2019-2020’de peygamberimizin hayatı kronolojik olarak detaylı bir şekilde verilmişti. Bu iki farklı müfredat dengeli bir şekilde birleştirilebilirse daha faydalı olacağını düşünüyorum. Aynı şekilde 6. sınıf öğrencilerine temel dini bilgiler (İslam 1) dersine girdim bir dönem, bu dersin müfredatı da biraz daha yoğunlaştırılabilir.”

K19: “İçerik zenginleştirilmeli ve geliştirilmeli.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde seçmeli derslerin içeriğinin yetersiz bulunduğu ve bunun farklı sebeplerden kaynaklandığının vurgulandığı görülmüştür. Katılımcıların içeriği yetersiz bulma sebepleri ise; Kur’ an-ı Kerim öğrenmenin bu ders ile yeterli olmayacağı ve yaz Kur’ an-ı Kerim kurslarına katılmalarının gerektiği, Kur’ an-ı Kerim kitaplarında elif-ba kısımlarının olmaması veya yetersiz olması, ders saatlerinin içeriğe göre yetersiz olması, ders içeriğinin zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği, dersin sınıf dağılımlarında ve konu dağılımlarında daha derli toplu olması gerektiği şeklindedir.

3.4.2. Konu Seçimlerinin Dikkat Çekiciliğine Dair Görüşler

Seçmeli Kur’ an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve TDB (İslam I ve II) dersleri konularının öğrenciler tarafından dikkat çekici bulunduğu katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Çalışmamıza katılan öğretmenlerden sadece ikisi K19 ve K24 konuların öğrenciler tarafından sıkıcı bulunduğunu, öğrencilerin ilgilerini çekmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda K19 şu şekilde bir açıklama yapmıştır: “Öğrenciler bu derslerin kendilerine uygun olup olmadığına bakmadan kapmaca oynuyor ve derse ilgisi olmadığı için konular dikkatini çekmiyor.” K24 ise, “TDB konuları çok genel bilindik şeyler gibi. Peygamberimizin Hayatı konuları da ilgi çekici olmuyor. Öğrenciler de bu iki ders zaten biliyoruz diye baktıkları için Kur’

an-ı Kerim konuları ilk 2 ünitenin olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çok oyalayıcı ve gerek yok, kitaplar tekrar geliştirilebilir. Din Kültürü kitapları daha güzel ve verimli.” şeklinde açıklama yaparak öğrencilerin konuları bildiklerini düşündüğünü ve konuların öğrencilere dikkat çekici gelmediğini ifade etmiştir.

K19 ve K24 haricindeki tüm katılımcı öğretmenler konuların öğrencilerin ilgisini çektiğini, dikkat çekici olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı derse istekli şekilde gelen öğrencilerin konuları dikkat çekici bulduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

K5: “Zaten dersi istekli seçtikleri için konular dikkatlerini çekiyor, derse katılım sağlıyorlar.”

K6: “Farklı dersler olması itibari ile öğrencinin dikkatini fazlasıyla çekiyor. Bizlerde konuları anlatırken zevkle anlatıyoruz. Farklı ve yeni bilgiler keşfedilmesi bizleri ve öğrencileri memnun ediyor, öğrenciler çok istekli.”

K12: “Öğrenciler dersi kendi isteklerine göre seçtiklerinden dikkatlerini çekiyor diye düşünüyorum.”

K13: “Öğrenciler seçmeli dersleri kendi isteğine göre seçiyorlar hem bu yüzden hem de konular öğrencilerin dikkatini çekecek yönde oluşturulmuş.”

K15: “Ders seçimlerimiz isteğe dayalı olduğu için dersi seçen öğrencilerimiz derse karşı çok ilgili ve istekli oluyorlar, TDB adına evet dikkat çekici.”

K16: “Çocuklar istekliler, genellikle derse aktif katılıyorlar.”

K20: “Kur’ an-ı Kerim dersine giriyorum. Öğrenci isteyerek seçtiği için gerekli özeni gösteriyor ve öğrenciler severek öğreniyor. Gayet dikkat çekicidir.”

K21: “Öğrenciler seçmeli din derslerini seviyorlar, öğretmen de kendisini sevdince ders verimli geçiyor. Öğrenciler dersi sevdiği için konular dikkatlerini çekiyor.”

K22: “Öğrenciler derse karşı istekli bu nedenle konular dikkatlerini çekiyor.”

Öte yandan katılımcıların bazıları ise konuların dikkat çekici olduğunu fakat etkinliklerle, teknoloji kullanımıyla, enteraktif oyunlarla dersin daha dikkat çekici, eğlenceli hale getirilebileceği şu şekilde belirtilmiştir:

K1: “Siyer kısmı çok fazla dikkatlerini çekiyor. Peygamberimizin sünnetleri haftalık etkinlikler haline getirilebilir. Böylelikle konular daha dikkat çekici bir hal alabilir.”

K4: “Konular dikkat çekici. Konular eğlenceli bir şekilde ve teknolojik imkânlar kullanılarak verilirse ilgi oldukça fazla artıyor. Hatta dinletilen Kur’ an-ı Kerim tilâvetleri onları etkilemektedir.”

K10: “Dikkat çekici fakat TDB dersinde aslında konulardan daha çok içeriğine konulacak oyunlar, eşleştirmeler ve ilgilerini çekebilecek konu ile alakalı anlatılar olsa daha çok dikkatlerini çekebilir. Diğer türlü düz anlatımdan kurtulamıyor.”

K11: “Konular öğrencilerin dikkatini çekiyor. Daha çok etkinlik yapılabilir.”

K14: “Evet çekiyor. Derslerle ilgili daha çok materyal geliştirilebilir, etkinlikler yapılabilir.”

Katılımcı K2, kitaplarda peygamberlerin hayat hikâyelerinin olmasının olumlu etkiye sahip olduğunu ve öğrencilerin dikkatini çektiğini belirtmiş, “Evet, çünkü Kur’an-ı Kerim’in ana konuları içerisinde bulunan peygamber kıssaları öğrencilerin ilgisini çekiyor, bu da derse katılımlarını arttırıyor.” ve katılımcı öğretmen K9’da, “Her dönemin dersleri farklı. Bazı dönemin dersleri çocukların ilgisini çekerken bazı dönemin dersleri çocuklara sıkıcı gelebiliyor. Ama genel olarak dikkat ediyorlar çünkü hayatlarından bir parça var o derslerde.” demiş ve bu derslerin hayatın içinden olduğunu, konuların gündelik hayatta da etkiye sahip olduğunu bu nedenle öğrencilerin dikkatini çektiğini vurgulamıştır.

3.4.3. Seçmeli Din Dersleri ve Zorunlu DKAB Dersinin Konularının Çakışmasına Dair Görüşler

Katılımcı öğretmenlere konuların diğer zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi konuları ile çakışan yönlerinin olup olmadığı sorulmuş ve örnek vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı çakışan herhangi bir yönünün olmadığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

K2: “Kur’an-ı Kerim dersinin diğer zorunlu DKAB dersi ile çakışan herhangi bir yönü olduğunu düşünmüyorum.”

K4: “Hayır. Kur’an-ı Kerim dersinin çakışan herhangi bir yönü yoktur.”

K5: “Çakışan bir yön göremedim.”

K11: “Konular diğer konular ile çakışmıyor.”

K13: “Hayır, çakışan yönleri yoktur.”

K22: “Hayır, yok.”

Öğretmenlerin bazıları ise seçmeli din derslerinin zorunlu DKAB dersini tamamlayıcı bir yönünün olduğunu, konuların bu derste daha detaylı şekilde anlatıldığını şu sözlerle anlatmışlardır:

K1: “Zıt düşen yönleri bulunmamaktadır. Paralel yönleri vardır ve bunun olması da tabii bir durumdur.”

K3: “Çakışan yönleri yok, konular daha detaylı anlatılıyor.”

K6: “Ortak ders olarak elbette bazı konular benziyor fakat geniş bir alan neticede illaki ortak denk gelen oluyor.”

K10: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde 5, 6, 7 ve 8. sınıfların 4. ünitesinde Peygamberimizin hayatına yer veriyoruz. Seçmeli din dersi daha kapsamlı bir ders olduğu için çakışan yönleri tabii ki var.”

K17: “Benzeyen konular tabii ki var ama konular daha geniş, kapsamlı anlatılmakta.”

K25: “Bir çakışma yok, daha da ayrıntılı şekilde bilgiler veriyor.”

Öğretmenlerin bazıları konuların benzetmesinin doğal olduğunu ve bu derslerde konuların daha kapsamlı olduğunu ifade ederken, bazı katılımcılar bunun aksine konuların çakıştığını şu şekilde vurgulamışlardır:

K7: “Temel Dini Bilgiler dersinin kazanımları zaten zorunlu DKAB dersinde var. Onun yerine Peygamberimizin Hayatı dersinin sayısı artırılmalı.”

K9: “Temizlik konusu hem DKAB dersinde hem TDB dersinde var.”

K12: “DKAB derslerinin her sınıf kademesinde 4. ünite Peygamberimizin hayatından bahsettiği için çakışmakta.”

K14: “Evet, var. Kur ‘an dersinin başlarında peygamber kıssaları var ve din dersinde zaten anlattığımız peygamberler olduğu için tekrara düşmüş oluyoruz. Örneğin Hz. Salih ve Hz. Nuh un kıssalarıdır.”

K15: “Var. Din, iman, ibadet, ahlak, toplumsal davranışlar, örf adetler, yardımlaşma vb.”

K16: “Eve, mesela 5. Sınıf 4. ünite Hz. Muhammed ve aile hayatı ünitesi, seçmeli Peygamberimizin hayatı dersini alan öğrenciler için tekrar olmuş oluyor bu ünite.”

K23: “Mesela 5. sınıf din kültürü kitabı 3. ünite adap ve nezaket TDB (İslam1) 4. ünite nezaket konusunu işliyor. “

K24: “Bunu TDB dersi için söyleyebilirim. Abdest, gusül konuları din kültüründe de var. Çakışan konular oluyor.”

Katılımcı öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde TDB (İslam I ve II) dersinin diğer seçmeli din derslerine göre çakışan yönlerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.4. Seçmeli Din Dersleri Kitaplarına Dair Görüşler

Seçmeli din dersi kitabı ile ilgili katılımcılarımız farklı fikirler belirtmişlerdir. Bir kısmı kitapların güzel ve yeterli olduğunu, bir kısmı geliştirilerek etkinlikler ile kitapların kalitesinin artırılması gerektiğini, bir kısmı kitapların sayı olarak yetersiz geldiğini, bir kısmı ise Kur' an-ı Kerim kitaplarda elif-ba cüzünün eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kitapların güzel ve yeterli olduğunu ifade eden katılımcılarımız şunları söylemişlerdir:

K1: "Kitaplar güzel ve içeriğe hizmet etmektedir."

K5: "Kitaplar yeterli. Bizlerde derslerimizde ek kaynaklardan faydalaniyoruz."

K8: "Kitaplar bence yeterli. Sonuçta soyut konuların yoğunlukta olduğu bir aladır."

K12: "Kitap ve müfredat öğrenciler için yeterlidir."

K20: "Kitabın içeriği yeterli ve amacına uygun."

K22: "Güzel."

K25: "Açık ve anlaşılır olduğu kanaatindeyim. Şimdide etkinlik kitapları ile derslerin daha kolay öğrenilmesine yardımcı olmaktadır."

Bu görüşlerin aksine öğretmenlerin bir kısmı kitapların yetersiz kaldığını, görseller ve etkinlikler ile güncellenmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K3: "Genel itibariyle kitaplar bilgi aktarımı açısından dolu fakat çocukların ilgisini çekmesi için daha fazla resim ve görsel kullanılması gerektiğini düşünüyorum."

K10: "Kitapların daha çok güncellenmesi ve eğlenerek öğrenme yoluna gidilmesi gerektiğine inanıyorum."

K11: "İçerik açık ama daha fazla alıştırma olabilir."

K13: "Kitaplar yetersiz kalabiliyor çünkü seçmeli olan öğrencilerin kendi isteği ile geldiği bu derslerde daha dikkat çekici, öğrencinin yaşına ve sınıf kademesine daha uygun kitaplar olması gereklidir."

K15: “Kitaplar çok klasik. Daha çekici ve kaliteli hale getirilebilir. Daha fazla görsel kullanılabilir. Güncel hayattan, çocuklarımızın direk muhakeme güçlerine dokunacak, öğrenmeyi kolaylaştıracak örneklemeler yapılabilir.”

K16: “Genel olarak beğeniyorum ama konulara yönelik etkinlikler artırılırsa daha iyi olabilir.”

K19: “Kitaplar biraz geliştirildi ancak daha da geliştirilmeye ihtiyacı var.”

K24: “Kitaplara konu ve etkinlikler eklenmeli.”

Katılımcı öğretmenlerden K6, K16 ve K17 kitap açısından en büyük problemin dersi alan öğrencilerin sayısına uygun şekilde kitap temin edilmemesi olarak belirtmişlerdir.

K6: “Bu konudaki en büyük eksiklik kitapların yeterince basılıp öğrencilere ulaştırılmaması.” K16’ da benzer açıklamalarda bulunarak, “Geçen yıl Temel Dini Bilgiler kitabı olmadığı için çocukların ders takibinde ve ödevlerinde sorunlar ortaya çıktı.” K17 ise, “Kitaplar eksik geliyor, okulumuzdan talep ediyoruz.” Şeklinde açıklamalarda bulunmuş ve kitap eksikliğinin önemli bir problem olduğunu vurgulamışlardır.

Öte yandan Kur’ an-ı Kerim seçmeli dersine giren öğretmenlerin ise ortak bir probleminin olduğu gözlenmiştir. Katılımcı öğretmenler kitapta elif-ba cüzünün eksik olduğunu ve sorunlara sebebiyet verdiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “Sadece 5. sınıf Kur’ an-ı Kerim kitabının başında elif-ba cüzü var. Başarılı bir kitap ama diğer sınıf kademeleri için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Öğrenci 6, 7 veya 8. sınıfta Kur’ an-ı Kerim seçmelisine geliyor. Kur’ an-ı Kerim hiç bilmiyor veya unutmuş oluyor. Tekrar harflerden başlamak gerekiyor fakat kitapta elif-ba cüzü yok. Çünkü müfredat çocuğu 5. Sınıfta öğrenmiş kabul ediyor. Ama durum öyle değil maalesef. Her sınıf kademesine cüz eklenmeli.”

K2: “Açıkçası Kur’ an-ı Kerim ders kitaplarının içeriğindeki Kur’ an-ı Kerim öğrenme ile alakalı (yüzüne-ezbere okuma, harfleri öğrenme) kısımlarının çıkartılıp elif-ba tarzında bir kitapçık haline getirilmesinin daha güzel olacağını düşünüyorum.”

K4: “Kitaplar ünite sonlarında verilen peygamber kıssaları ile öğrencilerin dikkatini çekmektedir. Fakat Kur’anı kerimi öğretme noktasında daha düzenli ve derli toplu olması gerektiğini düşünüyorum. Kitaplara kesinlikle elif-ba eklenmeli.”

K7: “Kur’anı Kerim dersi için kitap yetersiz. Bir elif cüzü koyamadılar kitabın içine.”

K9: “Bazı kitaplarda konular gereğinden fazla uzatılmış ama genel olarak güzel, keyifle öğrenip öğretiyoruz. Fakat Kur’ an-ı Kerim dersi için büyük bir problem var. Kitapların hepsine elif-ba eklenmeli. Her yıl aynı sıkıntıyı yaşıyoruz. Diyanetten veya kendi imkânlarımızla öğrencilere cüz temin etmeye çalışıyoruz. En önemli materyalimiz eksik oluyor. “

K14: “Kur-an kitabının elif ba kısmına geçene kadar çok gereksiz konuların olduğunu düşünüyorum. Zaten Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde gördükleri konuları tekrar Kur-an dersinde görmelerine gerek yok. Her Kur’ an-ı Kerim kitabına elif-ba eklenmeli ve içeriği de zenginleştirilebilmeli. Daha çok etkinlik ve oyuna yer verilebilir.”

Kitaplarda elif-ba cüzünün eksik olduğu ve bu nedenle derste problemlerin yaşandığı, öğretmenlerin alternatif kaynak arayışına girdiği gözlemlenmiştir.

3.5. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN UYGULANMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN KAYNAĞINA DAİR GÖRÜŞLER

Bu bölümde seçmeli din derslerinin uygulanma sürecinde öğretmen, öğrenci, veli ve okul yönetiminden kaynaklanan problemlerin analizi yapılmıştır.

3.5.1. Öğretmenlerden Kaynaklanan Problemler

Katılımcılarımız öğretmenlerden oluşmaktadır. Sahada dersin uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlere kendilerinden kaynaklanan zorlukların olup olmadığı sorulmuştur. Altı katılımcı öğretmen kendilerinden kaynaklanan herhangi bir problemin olmadığını belirtmiştir.

Katılımcılardan K8, K22, K24, K25 detaylı bir açıklama yapmadan problemin olmadığını söylerken, öğretmen K4 ise, “Öğrenciler istekli olduğu için öğretmenlerde istekli. Bu nedenle öğretmenlerden kaynaklanan herhangi bir problem ile karşılaşmadım.” demiş, katılımcı K5 benzer nitelikte bir açıklama yaparak “Öğrenci ve öğretmen istekli. Seçmeli din dersleriyle alakalı herhangi bir problem

gözlemleyemedim.” ifadeleriyle öğrenci ve öğretmenin ilgili ve istekli olduğu takdirde dersin uygulanma sürecinde problem oluşmadığına dikkat çekmiştir.

Bu ifadelerin yanı sıra bazı katılımcılar öğretmenden kaynaklanan problemlerin dersi ilgi çekici hale getirememesi, dersi ve öğretmeni sevdirememesi olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

K2: “Öğretmenlerden kaynaklanan problem: öğretmenin çocuğa karşı ders konusunda daha ılımlı olmaması, aşırı sert olması ve çocuğu o dersten daha çok soğutması. Bence çocuğa öğretmen önce kendini sevdirmeli ki sonra çocuk dersi sevsin.”

K10: “Bence en birinci sorunumuz dersi sevdirememek. Özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin ahlaki açıdan daha ılıman ve yapıcı olması gerekir. Yeni Çağa uygun hareket edememek de sorunlardan bir diğeri.”

K15: “Öğretmen kendini sevdirdiği takdirde ders daha iyi bir hale gelecektir.”

K21: “Derse giren öğretmen kendisini sevdirse dersi de seviyor. Bu konuda öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Derse katılan öğrencileri not ile disipline etmek yerine dersi sevdirmeyi amaçlaması lazım.”

Seçmeli din dersleri ilgi çekici hale getirildiği, dersin ve öğretmenin öğrenci tarafından sevildiği takdirde dersin uygulanma sürecinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bir kısmı kendilerinin sevdirmesi, öğrenciye olumlu, ılımlı, sevecen yaklaşılması gerektiğini ifade ederken; bazı katılımcılar bunun aksine öğretmenlerin seçmeli din derslerine faydasız, seçmeli ders olarak baktığı ve dersin yeteri kadar ciddiye alınmadığını şu sözlerle açıklamışlardır:

K3: “Öğretmenlerin genel kanaati seçmeli derslerin çok faydalı olmadığı yönündedir. Çeşitli sebepleri vardır. Öğrencilerin boş ders algısı, ilgisi olmayan çocukların bu derse gelmeleri vs.”

K7: “Seçmeli olduğu için gerekli önem verilmeyebiliyor. Bu da dersin ciddiyetini azaltıyor.”

K12: “Öğretmenler dersleri (seçmeli dersler genel olarak) ciddiye almıyor kanaatindeyim. Ayrıca DKAB’ de olan ünite olduğu için tekrar gibi algılanmakta.”

K13: “Öğretmenler bu derslere gereği kadar önem vermediğinde sorunlar olabiliyor.”

K19: “Öğretmen dersi ciddiye almıyor. Kendi hayatını anlatıyor.”

Katılımcıların yorumlarından seçmeli derslerin sadece öğrenciler tarafından değil, aynı zamanda öğretmenler tarafından da DKAB dersinin ciddiye alınmadığı gözlenmiştir.

Öğretmenlerden kaynaklanan problemlerden bir diğeri de öğretmenin dersi durağan, monoton, bilgi vermeye yönelik işlemesi olarak görülmüştür. Katılımcılardan K1, *“Peygamber Efendimizin Hayatı dersinde durağan bir anlatı öğrencileri sıkabilir. Buna engel olmak için ders başlangıcında öğrencilere müfredat içeriğine uygun dikkat çekici bir kıssa anlatılabilir, video izletilebilir. Böylece öğrencilerin ilgisi tekrar toparlanır. Benzer doğrultuda K14 şu açıklamayı yapmıştır: “Öğretmenlerin klasik öğretme yöntemlerini tercih etmesi, az materyal kullanması diyebilirdim.” K23 ise, “Din öğretimi, bilgi verme aracı olmasının yanında bilgi elde etmenin yollarını ve aklını kullanma yeteneğini ortaya çıkarmaktır. Öğretmen öğrenciye direkt bilgi vermek değil de aklını da kullanmasını yönünde desteklemelidir.”* ifadeleriyle öğrencilere salt bilgi vermek yerine onların bilgiyi elde etmelerini sağlamaya yönelik çalışmaların yapılmasının önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Sunuş yönteminden ziyade buluş yönteminin uygulanması yani öğrencinin daha ön planda, dersin içinde daha aktif olduğu, böylelikle hem öğrencilerin hem öğretmenlerin daha çok keyif aldığı, faydalandığı bir ders olacaktır. Öğretmenlerin ifadeleri de bu yöndedir.

Öğretmenlerden K2, *“Kendi adıma bir problem yaşadığımı söyleyemem ama benim gibi DKAB bölümü mezunu arkadaşlarımın uygulama yönü olan Kur’ an-ı Kerim dersinde yüzüne-ezber okumalarında birçok kez sorun yaşadıklarını biliyorum. Bu sorunun da kıraat açısından kendilerini yeterince geliştirmediklerinden ve çekingen davranmalarından ötürü kaynaklandığını düşünüyorum.”* ifadeleriyle mesleki donanım eksikliklerinden dolayı derslerde problem yaşanabildiğini belirtmiştir. Kalıtmacı öğretmen K11’ de, *“Yeterli mesleki donanıma sahip olmama ve teknolojik gelişmeleri takip etmeme”* diyerek benzer yönde bir açıklama yapmıştır. Teknoloji ve çağa ayak uyduramamayı vurgulayan bir diğer katılımcı K10’dur. K10: *“Yeni Çağa uygun hareket edememek de sorunlardan bir diğeri.”*

Öğretmenlerin mesleki donanımının yetersiz olması, teknolojiden, çağdan uzak durması ve kendini geliştirmemesi büyük bir sorundur. Sadece bilgi aktarmaya yönelik ders işlenmesi dersin ilgisini kalitesini düşürmektedir. Salgın döneminde de teknoloji kullanım becerilerinin önemi görülmektedir.

K16 ise hazırlıksız derse gelindiğinde ders kalitesinin düştüğünü şu şekilde ifade etmiştir: *“Öğretmen derse yeteri kadar hazırlanmadığında çocukların beklentisi karşılanmıyor ve dersin işleniş kalitesi düşüyor.”*

Bazı katılımcılar kişisel sebeplerden dolayı kaynaklanan problemlerden bahsetmişlerdir. Ders sayılarını ve ders yüklerini artırmak istememe, norm durumu ve ek ders gelir kaynağı olarak düşünme sorunlardandır ve dersin uygulanma sürecini etkilemektedir. Katılımcılar bu sorunları şu şekilde belirtmişlerdir:

K6: “Bazen öğretmenler ders yükleri artmasını istemedikleri için seçmeli derse girmek istemiyorlar ama bu tamamen kişisel bir durum.”

K17: “Öğretmen seçmeli ders almayabilir kişisel özel problemlerden dolayı fazla ders saati istemeyebilir.”

K20: “Öğretmenler seçmeli derslere ek ders gelir kaynağı olarak düşündükleri için ya da norm sıkıntısı vs. sebeplerden derse girdikleri için problemler bu yöndedir.”

3.5.2. Öğrencilerden Kaynaklanan Problemler

Bu bölümde katılımcıların öğrencilerden kaynaklanan problemlere dair görüşleri incelenmiş ve analiz edilmiştir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında okulların farklı yapıda öğrenciye sahip olduğu ve bu öğrencilerin veya sınıfların farklı problemlerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların bazıları öğrencilerin seçmeli derslere karşı ilgili ve istekli olduğu bu nedenle herhangi bir problem ile karşılaşmadıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

Öğretmen K5, *“Öğretmenler öğrenciler iş birliği içinde ve öğrenciler istekli olduğu için bu süreçte herhangi bir problem yaşanmıyor.”* K22 *“Öğrenciler derse karşı istekli, öğrencilerden kaynaklanan problem görmüyorum.”* ve K25 ise, *“Derse istekliler ama istekli olmadığında problem oluşabileceğini düşünüyorum.”* şeklinde

ve benzer ifadeler kullanarak öğrencilerin derse karşı ilgili oldukları sürece problemin oluşmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerden kaynaklanan sorunlarda katılımcı öğretmenlerin büyük bir kısmı ortak bir ifade kullanmış ve seçmeli derslerin öğrenciler tarafından önemsiz, zaman kaybı, seçmeli, boş ders olarak algılandığını ve en büyük problemin bu olduğunu belirtmişler ve şu şekilde açıklamışlardır:

K3: “Öğrenciler boş ders algısı ile bu dersi seçip derse geliyorlar.”

K6: “Öğrenciler bilinçli bir ders seçimi yapmıyorlar, boş vakit geçirmek, sohbet ortamı oluşturmak için dersi seçiyorlar. Bu nedenle derse etkin katılım sağlamıyorlar. Bu durum daha çok DKAB anlamında seçilen derslerde yaşanıyor.”

K7: “Seçmeli olduğu için nasıl olsa not problemi yok deniliyor.”

K8: “Dersi önemsiz buluyorlar, ilgili be istekli değiller.”

K9: “Çocuklar seçmeliyi ders olarak görmüyorlar, onlar için seçmeli zaman kaybı gibi bir şey. Elbette her öğrenci için değilse de bu oran genel olarak yüksek. En büyük problemlerden biri de öğrencilerin ben biliyorum havasında olması, din dersi onlar için bilinen ve ders niteliğinde görülmeyen bir ders. Gündelik hayatta bildiklerinin ona yeteceği fikri onun derse ve öğretmenine karşı bir ön yargı oluşturmaktadır.”

K12: “Dersin seçmeli olması ve çoğunlukla derslerin tekrar niteliği taşıması öğrencileri etkiliyor.”

K14: “Öğrencilerin dersi önemsiz görmeleri, isteksiz ve azimsiz olmaları dersin verimini düşürüyor.”

K19: “Öğrenciler seçmeli dersleri önemsiz görüyorlar ve derste kendi âleminde takılıyorlar.”

K20: “Öğrencilerin istemediği bir ders olduğundan seçmeli derslere boş ders gözüyle, eğlence olarak bakıyorlar. Vakit geçirmekten öteye geçemiyoruz.”

Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun ortak kanaati öğrencilerin dersi seçmeli, önemsiz olarak görmeleridir. Öğrencilerin bu dersleri bu şekilde görmelerinin altında birçok sebep yatmaktadır. Kendi istekleri ve ilgilerine göre ders seçememe, öğretmenlerinde derse karşı ilgisiz olması, aile baskıları sebeplerden birkaçı olabilmektedir.

Katılımcı öğretmenlerden K10 ve K11 öğrencilerin önceki senelerde öğrenmeleri gereken bilgileri öğrenememiş olduklarını veya unuttuklarını bu nedenle

bilgi eksikliklerinden kaynaklı olarak problemlerin yaşandığını şu sözlerle ifade etmişlerdir: K10, “Kur’ an-ı Kerim dersinde aslında öğrencilerim 5.sınıftan takip ve programla ilerlese unutmadan, bilgi eksiklikleri giderilip üzerine koyarak ilerlenirse 8.sınıfta verilen ders kitabına yetişebilir. TDB dersinde de aslında Kur’ an-ı Kerim de yaşanan sorunu yaşamaktayım. Temel olan konuları öğrenciler unutuyor fakat yeni müfredat unutmamış gibi ilerlemeye devam ediyor.” K11 ise, “Öğrencilerin geçmiş bilgi eksikliklerini tamamlamaları gerekiyor.”

Öğrencilerden kaynaklanan bir diğer problemin ders seçiminde aile baskısının olması ve bunun sonucunda derse gelen öğrencinin isteksiz olduğunu şu şekilde açıklamışlardır:

K6, “Öğrenciler din kültürü seçmeli derslerini bazen velilerin, ailelerin zoruyla seçiyorlar bu sebeple öğrenme isteği olmuyor.” diye ifade ederken katılımcı öğretmen K13 benzer doğrultuda “Öğrenciler seçmeli dersleri aile baskısı ile seçmiş olabiliyor. Bu da o derse olan ilgisini azaltıyor. Böylece dikkatini derse vermekte zorlanıyor. Öğretmenlerimizin de bu tür bir durumda amaçlara ulaşması oldukça zorlaşıyor.” açıklamalarda bulunmuş ve bir diğer katılımcı K24, “Öğrencilerin ilgileri farklı oluyor. Örneğin çocuk resim yapmayı çok sever bununla ilgili seçimlik ders ilgisini çeker, zevkle katılır. Müzikten hoşlanır severek katılır. Neyden hoşlanırsa ondan hoşlanır ve onu ister. Bizim dersimize her öğrenci kendi istediği için katılmıyorlar kimisi aile baskısı sebebiyle bu derse katılıyor. Ben derslerimde şunu görüyorum bazı öğrenciler dersi kendi seçmediği için sıkıcı buluyor. Bazı öğrenciler muhafazakâr aile çocuğu olduğu için ders hoşuna gidebiliyor.”

Seçmeli dersler Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 3. Maddesinde; öğrencinin ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre seçilmesi gereken dersler olarak belirtilmiştir. Yani derslerin öğrencinin kendi isteği doğrultusunda hiçbir baskı ile seçilmemesi gerekmektedir. Ailenin öğrencinin dinini öğrensin bakışıyla öğrencinin fikri dahi alınmadan dersi seçtiğinde dersin verimi hakkında, öğrencinin derste tutumu hakkında bilgisinin olmadığı ve derste problemler yaşandığı ve bu durum öğrencileri olumsuz şekilde etkilediği anlaşılmaktadır.

Katılımcı öğretmenlerin bir kısmı, Kur’ an-ı Kerim dersinde öğrencilerden kaynaklanan problemleri vurgulamışlardır. Katılımcı K2 öğrencilerin Kur’ an-ı Kerim okurken utandıklarını şu şekilde ifade etmiştir: “Yine öğretmenlerde olduğu

üzere kimi öğrenciler de Kur' an-ı Kerim derslerinde çekingen davranıyorlar. Ki bu da onların kazanımları elde etmelerine engel oluyor.” Katılımcı K21’in açıklaması ise şöyledir: “Seviye farklılığından ortaya çıkan problemler oluyor. Okumayı hiç bilmeyen öğrencilerle tecvit öğrenmesi gereken öğrenciler aynı ortamda, bire bir ders lazım.”

Katılımcı öğretmen K21 Kur' an-ı Kerim dersinde kazanım ve amaçların gerçekleşmesinde en büyük problemlerden biri olarak belirtilmiş olan seviye sınıflarının olmaması ve öğrenciler arasında seviye farkından kaynaklanan sorunların olduğunu belirtmiştir.

Öğretmen K4 Kur' an-ı Kerim dersinde öğrencilerin düzenli çalışmadığını, derse hazırlıklı gelmediğini, bu sebeple derste zorluklar yaşandığını şu sözlerle açıklamıştır: “Düzenli bir çalışma gerçekleşmezse öğrenci istenilen doğrultuda ilerleme sağlayamıyor. Dersin verimi düşüyor.”

Öğretmenlerden bazıları ise farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğrenci kaynaklı sorunların dersin az öğrenci tarafından seçilmesi, sınıf içi anlaşmazlıkların olması, öğrencilerin cevabı bildiği halde soru sorması, merkezi sınav kaygısı ile farklı derslerin seçilmesi gibi nedenlerden kaynaklandığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “Teorik bilgileri öğrenme, öğrencilerin zorlandığı bir problemidir.”

K15: “Tercihler bazen yetersiz olabiliyor. Genel itibarıyla LGS’ ye dönük sayısal ders tercihleri yapılıyor.”

K16: “Matematik, Türkçe veya beden dersine göre temel dini bilgiler ya da Peygamberimizin hayatı dersini daha az öğrenci seçiyor.”

K17: “Öğrenciler olarak bazen sınıfta arkadaşlar olarak anlaşmazlık olabiliyor bir öğrencinin istediğini diğeri istemeyebiliyor. Yapılacak bir etkinliği biri isterken diğeri istemiyor.”

K23: “Öğrencilerin aslında merak etmediği halde hayatında karşılaşma ihtimali olmayan durumları çok merak ediyormuş gibi sorarak dersin zamanından alması.”

3.5.3. Velilerden Kaynaklanan Problemler

Bu bölümde katılımcı öğretmenlerden, dersin uygulanma sürecinde velilerden kaynaklanan problemlerin yaşanıp yaşanmadığına, yaşanıyor ise ne tür zorluklar yaşandığına cevap vermeleri istenmiştir.

Katılımcılardan K5, K6, K14, K22 ve K25; öğretmen, öğrenci, veli ve idarenin işbirliği içinde olduğunu, öğrenciler ve velilerin derse ilgilerin olduğunu ve buna bağlı olarak bu süreçte herhangi bir problem yaşanmadığını ifade etmişlerdir.

Diğer yandan katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu; velilerin öğrencilere yardımcı olmadığını, derse ve öğrenciye karşı ilgisiz davrandığını belirtmiş ve en büyük problemin bu olduğunu şu sözlerle açıklamışlardır:

K1: “Veli öğrenciye dersini tekrar konusunda yardımcı olmayınca öğrenci için ders içeriği zorlu bir hal alabiliyor. Velilerden kaynaklanan en büyük problem olarak görüyorum.”

K2: “Birçok velinin ders çalışma ve ödev yapma gibi durumlarda çocuklarına destek olmadığını çok net bir şekilde biliyoruz. Bu açıdan seçmeli dersin “seçme” aşamasında çocuklarına seçmeli din derslerini biraz telkin biraz da zorlama ile seçtiren velilerin, sıra bu derslerin uygulamasına geldiğinde çocuklarına herhangi bir destekte bulunmadıklarını düşünüyorum.”

K4: “Veli öğrenciyi Kur’ an-ı Kerim’i öğrenme konusunda daha çok desteklemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu ders diğer derslerde olduğu gibi hatta daha fazla tekrara dayanmaktadır. Aksi takdirde öğrenci istenilen düzeye ulaşamıyor.”

K11: “Öğretmen ve veli işbirliğine dayalı hareket etmeli ve öğrencileri desteklemeliler.”

Katılımcıların bazıları bu görüşleri destekler nitelikte şunları söylemişlerdir:

K7: “İlgi eksikliği en büyük problem.”

K8: “Ailenin etkisi çok önemli bir rol oynuyor. Aileler çok ilgisizler.”

K9: “Velinin çocuğunu takip etmemesi, ilgilenmemesi.”

K19: “Velilerin hiçbir şeyden haberi yok. Çünkü ilgi yok.”

K20: “Çalıştığım bölgede veliler o kadar ilgisiz ki öğrencinin ne öğrendiği ile ilgilenmiyorlar. Bu derslerde başarı aramak boşuna çabadır.”

Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere seçmeli derslerde ilgi, istek, çaba ve takip dersin verimini ve kalitesini artırmaktadır. Velilerin idare ve öğretmen ile işbirliği halinde olup öğrencinin derse olan ilgisini artırdığı, dersin ve öğrencinin

takibini yaptığı takdirde tüm derslerde olduğu gibi seçmeli derslerde de olumlu etkisinin görüleceği anlaşılmaktadır.

Velilerin derse karşı bakışı ve zihniyeti de ifade edilen problemlerden bir diğeridir. Katılımcı K10 bu sorunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Seçmeli derslerde başarının yarısını velinin bu derslere bakışı etkiliyor. İlk din eğitimini velilerden alan öğrencilerimizin bu dersi seçme ve sevmelerinde velinin din ile ilgili görüşleri etkili oluyor. Sınıfa ders idare tarafından direkt olarak verilmişse ve veli de bu dersi istemiyor ama mecbur kalmışsa çocuğun da derse olan ilgisi azalıyor.”* K17 ise benzer doğrultuda şunları söylemiştir: *“Bazen veli çocuğunun bu dersi almasını istemiyor ve bu nedenle öğrenci derste isteksiz davranıyor.”* K24 velilerin zihniyet yapılarının çocukların dersi seçme ve derste tutumuna yönelik etkisinden şöyle bahsetmiştir: *“Zihniyet diyelim biz buna bazı ailelerin çocuklarına ön yargı aşıladığını düşünüyorum. Belki çocuk merak ediyor ama onun kafasında ön yargıyı aşıyor ve böylece öğrencinin derse karşı tutumu, tavrı şekilleniyor.”*

Velilerin tutum ve davranışları nedeniyle öğrenciye ve derse karşı olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Velilerin öğrencileri seçim ve süreç esnasında desteklemesi önemli bir tavır olacaktır.

Veliler, öğrencilerin seçmeli derslerde diğer derslere göre daha yüksek not almaları gerektiğini düşünmekte ve bu da öğretmenler açısından problem olarak görülmektedir. K13 ve K16 bu konu ile ilgili şunları söylemiştir:

K13: *“Veliler bu derslerde öğrencinin performansına denk değil de kendi kanaatlerince yüksek puanlar almalarını bekliyor.”*

K16: *“Seçmeli derslerde diğer derslere göre daha yüksek not beklentilerinin olması.”*

Katılımcı öğretmenlerden bazıları velilerin sınav kaygısı ve diğer kültür derslerini daha önemli görmesi nedeniyle din seçmeli derslerini daha az tercih etmelerini velilerden kaynaklanan problem olarak ifade etmişlerdir. Katılımcı K9 velilerin çocuklarını diğer derslere yönlendirdiğini şu sözlerle belirtmiştir: *“Velinin hatası çocuğu yönlendirirken matematik, Türkçe vs. derslerin üzerinde daha çok durup din derslerine ilgiyi daha alt limitte tutmasıdır. Çocuğun din konusunda bildiklerinin yeterli olup ileri için yönlendirilmesi, en son tercih edilebilecek bir ders olarak görmesi.”* Benzer bir ifade K12 tarafından şöyle dile getirilmiştir:

“Veliler bu alandaki dersleri sınavlar yönünden düşündükleri için tercih etmiyor. Bu da öğrenci ve öğretmeni etkiliyor.” K15 ise sınav kaygısı ile bu derslerin tercih edilmediğini şöyle açıklamıştır: “Veliler de öğrencileri daha çok somut dünyaya dönük çabuk sonuç alınabilecek, sınavda başarı sağlayacak pozitif derslere ve kurslara yönlendiriyorlar. Başarının ruhsal boyutunu yakalama fırsatını kaçırıyorlar”

Velilerin eğitim alanına yadsınamaz bir etkisi vardır. Ders seçiminde, ders sürecinde tutum ve tavırlarının, çocuklara karşı ilgi ve desteklerinin öğrencileri, öğretmenleri, dersleri olumlu veya olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir.

3.5.4. Okul Yönetiminden Kaynaklanan Problemler

Katılımcı öğretmenlere seçmeli derslerin uygulanma sürecinde okul yönetimi ile ilgili bilgi vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerden bir kısmı idare ile herhangi bir problem yaşamadığını, idarenin öğretmen ile işbirliği içinde bulunduğunu, okul yönetiminin bu derslere karşı olumlu tavırlara sahip olduğunu, idarenin şeffaf davrandığını belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenler şu görüşlere sahiptir:

K2: “Şimdiye kadar herhangi bir problem yaşamadık.”

K4: “Okul yönetimi seçmeli dersler konusunda oldukça istekli bir durumda. O sebeple bu konuda herhangi bir sıkıntı yaşamadım.”

K10: “Okul yöneticilerinin de seçmeli derslere olan pozitif bakışı öğrencilerin ilgisini çekmeye neden oluyor.”

K11: “Okulumuzda seçmeli dersler öğrenci ilgi ve istekleri dikkate alınarak okutuluyor. İdareden kaynaklanan problem yok.”

K14: “İdarecilerimiz seçmeli derslerimiz için gayet istekliler. Bu nedenle okul yönetiminden kaynaklı herhangi bir problem ile karşılaşmadım.”

K15: “Okul yönetimimiz gayet şeffaf davranıyor. Bu konuda herhangi bir problem yaşamadık.”

K22: “Okul yönetimi bu derslere karşı istekliler. Sorun yok.”

K24: “Yok bu konuda bir problem yaşamadım okul yönetimimiz çok saygılı her branşa karşı ayırım falan yapmayan çok iyi insanlardan oluştuğunu düşünüyorum.”

K25: “İdaremiz ile işbirliği halindeyiz. Bu nedenle bir problem yok.”

Bazı katılımcı öğretmenler okul yönetiminden kaynaklanan hiçbir problemin olmadığını belirtirken diğer katılımcılar farklı farklı problemler olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin en çok ifade ettiği problem idarenin ders seçimini öğrencilerin isteklerine göre değil de kendi tercihinine göre yapması, akademik başarısı düşük ve davranış problemi olan öğrencileri bu derslere yönlendirmesidir. Bunun sonucunda ders sürecinde öğrencilerin isteksiz bir şekilde derse girdiklerini, sınıf ortamını bozduklarını şu şekilde açıklamışlardır:

K3: “Dersi seçmediği halde sınıf dengesi açısından sınıfa gönderilen öğrenciler sebebiyle derste sorunlar yaşadım.”

K6: “İdare dersi isteyen ya da istemeyen çocuk olduğuna bakmaksızın derslerimize öğrenci gönderiyor. Böylece sınıf mevcudu olarak eşit bir dağılım yapılmıyor. Sınıflar kalabalık oluyor ve dersin etkisi azalıyor. Sınıfı kontrol zorlaşıyor.”

K7: “İdare dersleri seçmeli değil de kendi seçtiği ders üzerinden yapıyor. Seçmeli dersleri kendi atıyor. Bu da dersi istemeyen çocuğun sınıf içinde huzursuz olmasına sebep oluyor.”

K8: “Öğrenciyi yönlendirmede okul yönetimin tutumu esas olarak alınıyor ama öğrencinin ilgi ve istekli olup olmaması esas alınmalı.”

K9: “Okul yönetiminin en büyük hatası çocukların isteklerine göre değil, rastgele seçmeli din derslerine çocukları atamasıdır. Çocuklar istemedikleri derse girdiğinde özellikle din seçmelisine girdiklerinde istemiyorlarsa hiçbir şekilde ilgilerini göstermemektedirler. Ayrıca sınıfların kalabalık olması ve özellikle din dersini istemeyen okulla ilgisi olmayan çocukları sadece derse girdi olsun diye din seçmeli sınıflarına yönlendirmeleridir.”

K12: “Okul yönetimleri ders, öğrenci dağılımlarında daha etkin olmalı. Öğrenci istekleri göz önünde bulundurulmalı.”

K13: “Okul yönetimi öğretmen, veli ve öğrenci ile gerekli ve yeterli iş birliği ve istişareyi ve dayanışmayı yapmayınca bu da ciddi sorunlara yol açabiliyor. Örneğin; veli istedi diye öğrenci o derse zorla aktarılınca öğretmen ve öğrenci istedikleri faydayı alamıyor.”

K20: “Okul yönetimi seçmeli dersleri öğrenci istekleri doğrultusunda yapmadıkları için öğrenciler; istemedikleri ders olduğundan seçmeli derslere boş ders gözüyle ve eğlence olarak bakıyorlar. Vakit geçirmekten öteye gidemiyoruz. Her işin ihlâsla yapılması gerekir, başarı başka türlü gelmez.”

Seçmeli dersler öğrencinin kendi isteği ve ilgisine göre değil de idare tarafından belirlenip, seçtirildiği takdirde öğrenci ve öğretmenin bu durumdan olumsuz etkilendiği görülmektedir. Çocuğun derse karşı ilgisiz olmasına, sınıf içinde tutum ve tavırlarının buna göre şekillenmesine sebep olduğu öğretmenlerin yorumlarından anlaşılmaktadır. Çünkü öğrenci kendi isteyerek seçtiği derste mutlu ve huzurlu olmaktadır.

Öğretmenlerin karşılaştığı bir diğer problem ise okul yönetiminin her sınıf kademesinde seçmeli ders açmamasıdır. Katılımcı K1 bu problemin sebebini şu şekilde ifade etmektedir: *“Seçmeli derslere çok fazla yer vermemek ya da kısıtlı ders saatleri sebebiyle farklı kademedan veya aynı kademedan bir şube seçmeli ders alırken diğer şubenin bundan mahrum kalması da söylenecek sorunlardandır.”* Katılımcının bu ifadesinden idarenin seçmeli derslere karşı takındığı tavrın önemli olduğu anlaşılmaktadır. K17’de benzer doğrultuda şunları söylemiştir: *“Her okul için geçerli değildir tabii ama bazen idarenin seçmeli derslerin seçilmesine, fazla sınıfta açılmasına engel olduğunu düşünüyorum.”* K16 ise, *“Her sınıf düzeyinde seçmeli dersler açılmaması, yeterli miktarda kitap temin edilmemesi.”* şeklinde yorumlamıştır.

K7 ve K18 kodlu katılımcılar ise idarenin öğretmenlerden seçmeli derslerde öğrencilere daha yüksek not vermelerini talep ettiklerini şu sözlerle açıklamışlardır:

K7: “İdare seçmeli dersleri seçmeli değil de kendi seçtiği ders üzerinden yaptığı için düşük vermeyin diye nasihatte bulunuyor.”

K18: “Öğretmen kazanımları sağlamaya çalışırken idarenin “seçimlik ders eşittir geçimlik ders” madunda konuya yaklaşması, derse önem vermeyen öğrencilerin dahi dersten yüksek not almalarının gerektiğine dair olan yaklaşımları, öğretmenin motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.”

Okul yönetiminin öğretmenlerin yüksek not vermeleri konusunda ısrarcı tavırlarının öğretmenleri rahatsız ettiği ve olumsuz etkilediği görülmüştür.

3.6. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN VERİMLİLİĞİNE DAİR GÖRÜŞLER

Katılımcı öğretmenlere okutmakta oldukları seçmeli din derslerinin verimliliğinin istenilen düzeyde sağlanıp sağlanamadığı, bu konuyu genel olarak nasıl değerlendirdikleri, olumlu veya olumsuz görüşlerinin nedenleri sorulmuştur.

Katılımcı öğretmenlerin verimlilik hakkındaki görüşleri incelendiğinde bir tarafa daha ağırlık verecek şekilde olmadığı görülmüştür.

Seçmeli din derslerinin verimsiz olduğunu ifade eden öğretmenler farklı nedenler belirtmişlerdir. Derslerin verimsiz geçtiğini belirten katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerin dersleri boş, geçimlik, seçmeli ders olarak algıladıklarını bu nedenle derse karşı ilgisiz, isteksiz olduklarını, veli baskısı veya idare sebebiyle dersi seçtiklerini bu nedenle dersin verimsiz hale geldiğini şu sözlerle anlatmışlardır:

K3: “Seçmeli derslerde verimli olduğumuzu düşünmüyorum. Bunun sebebi ise hem öğrencilerdeki boş ders algısı hem de ders seçiminde veli baskısı. Bunun yanında idareyle ilgili ise bu dersi seçmemiş ve istemeyen öğrencinin sınıf dengesi yüzünden seçmeli din dersine yönlendirilmesi vs.”

K6: “Derslerimiz oldukça verimsiz geçiyor. Bunun sebebi olarak öğrencilerin özellikle seçmeli din derslerini tabiri caizse boş vakit geçirmek, sohbet ortamı olsun diye seçtiklerini düşünüyorum. Öğrenme isteği ile seçmiyorlar. Bazen velilerin zoruyla da din seçmeli derslerini seçiyorlar.”

K9: “Verim konusunda gerekeni aldıklarını düşünmüyorum. Buna sebep çocukların daha önce de dediğim gibi her derse farklı tutum sergilemesi ve yine söylüyorum seçmeliyi ders olarak görmemeleri. Onlar için seçmeli zaman kaybı gibi bir şey. Her öğrenci için değilse de bu oran genel olarak yüksek.”

K12: “Seçmeli derslerin verimliliği öğrencilerin derse bakışı ile ilgili. Derse karşı ilgileri yok. Dersin kitabının olmadığı zamanlar bile oldu. Böyle ortamda dersin verimli geçmesini beklemek mümkün olamıyor. İdealler ve realite aynı sonucu ortaya koymuyor.”

K19: “Çok verimli geçtiği söylenemez sadece geçmelik ders olarak algılandığı için ve bu algı değişmediği sürece böyle geçer.”

K20: “Seçmeli derslerin çok verimli olduğunu düşünmüyorum. Öğrenciler istemedikleri ders olduğundan seçmeli derslere boş ders gözüyle, eğlence olarak bakıyorlar. Çocuk girdiği dersin amacının ne olduğunu bile bilmiyor.”

K25: “İstekli değil veya daha önce hiçbir bilgisi bulunmuyorsa özellikle Kur’ an-ı Kerim dersinde zorlanabilmekte bu nedenle verim düşmektedir.”

Öğrencinin dersleri kendi isteği ile seçmemiş olması, dersi boş ders olarak görmesi, derse karşı ilgisiz olmasına sebep olduğu bu durumun derslerden istenilen verimin alınamamasına neden olduğu gözlemlenmiştir.

K24 kodlu katılımcı öğretmen ise okulun konumunun yani okul bölgesinde yaşayan çevreninde bu konuda etkisi olduğunu şöyle ifade etmiştir: *“Aslında işin ehinden öğrenme öğrenciler açısından bir fırsat. Ama bu konuları zaten biliyorum denildiği için sıkıcı bulunduğunu düşünüyorum, merak uyandırmıyor. Bunun sebebi okulun çevresi, kültürü muhafazakâr ailelerden oluşuyor.”* şeklinde açıklayarak öğrencilerin ailelerden dini bilgiler öğrendiğini bu nedenle derste sıkıldıklarını ve bu derslerin veriminin düştüğünü belirtmiştir.

Kur’ an-ı Kerim dersini okutan öğretmenlerden katılımcı K1, K7, K9, K13 ve K14 bu derste farklı seviyede olan öğrencilerin bir arada olması, sınıf mevcutlarının bu ders için fazla kalabalık olması gibi nedenler belirterek dersin verimsiz geçtiğini şu şekilde açıklamışlardır.

K1, *“Bu dersin amacına ve kazanımına tam manada hizmet etmesi için dersin verimliliğinin artması için sınıf mevcudunun 15 civarı olması gerektiğini düşünüyorum. Belli kazanımlardan sonra bireysel olarak farklı seviyelerdeki öğrencilerle ilgilenmek için yeterli zamana ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç ise az sınıf mevcudu ile giderilecektir. Sınıf mevcutları kalabalık, derse uygun hale getirilmeli.”* şeklinde ifade ederken, katılımcı K7’ de benzer doğrultuda açıklamalarda bulunmuş *“Kur’ an-ı Kerim sınıfları kalabalık ve ders sayısı öğrencilerle bire bir ilgilenmek zaman sıkıntısı yaşıyoruz, bu ders için 2 saat az.”* K9, *“Sınıflar bu ders için çok kalabalık, her öğrenci farklı seviyede”.* K13, *“Kur’ an-ı Kerim dersi için sınıf kalabalık ise her bir öğrenci ile tek tek ilgilenmek zaman alacağından tam anlamı ile verim anlamında zorluk yaşanıyor. Çünkü her öğrenci Kur’ an-ı Kerim okumada aynı seviyede olmayabiliyor. Kimi elif-ba ‘da iken kimi çoktan Kuran-ı Kerim biliyor, dolayısı ile bu öğrencilerin de kendi içinde seviyelerine göre ayrılarak derslik oluşturulması çok daha güzel olacak.”* K14 ise, *“İstenilen düzeyde verimlilik sağlanamıyor çünkü öğrenciler çok farklı seviyelerde ve ders sayısı yetersiz. Özellikle öğrenci de ders çalışmak ve tekrar etmekte isteksizse işimiz daha da zorlaşmakta ve verim düşmektedir. Fakat buna rağmen çok başarılı ve verimli olduğumuz sınıflarında olduğunu belirtmek isterim.”*

Yukarıda katılımcıların ifadelerinden Kur’ an-ı Kerim dersinin diğer seçmeli derslerden daha farklı olduğu, öğrenciler ile bire bir ilgilenilmesi gerektiği

anlaşılmaktadır. Bu nedenle sınıf mevcutlarının uygun hale getirilmesi dersin verimli olmasında olumlu bir etkiye sahip olacağı görülmüştür.

Diğer yandan dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle derslerin uzaktan eğitim şeklinde okutulmasının da dersin veriminin olumuz etkilendiği öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. K2 ve K10 bu konu nedeni ile dersin verimsiz geçtiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K2: “*Şu an için yeteri kadar verimli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü uzaktan eğitim sürecindeyiz ve öğrencilerin yarısı derslere katılamıyor, katılanlar ile de yeterli verimi sağlayamıyoruz.*”

K10: “*Seçmeli dersler pandemi dolayısıyla aslında gereken verimi yerine getiremiyor. Online eğitim döneminde en çok zorlanan seçmeli ders Kur’ an-ı Kerim dersi. Çünkü öğrencilere yüz yüze bile zor anlatılan cizm, şedde, tenvin vb. konular çevrim içi eğitimde daha da zorlaşıyor. Peygamberimizin Hayatı ve TDB dersi daha çok düz bir anlatımla devam etmek zorunda kalınıyor. Yapabilecek en verimli şeyler şu durumda izletilen film ya da slâytlar.*”

Seçmeli din derslerinin verimli olmadığını düşünen öğretmenlerin aksine bu dersleri verimli bulan öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

K4: “*Verimli olduğu kanaatindeyim. Çünkü okulum küçük bir okul ve sınıflarda az mevcuda sahip olduğu için her öğrenci ile tek tek ilgilenme fırsatına sahibim. Öğrenciler ilgililer. Bundan dolayı da derslerimiz oldukça verimli geçmektedir.*”

K5: “*Verimli olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin özellikle Kur’ an-ı Kerim dersine isteği çok fazla çünkü daha önce Kur’ an-ı Kerim öğrenme imkânları yetersizdi.*”

K11: “*Okulumuzda seçmeli derslerin verimli geçiyor. Öğrenci ilgi ve istekleri dikkate alınıyor. Öğretmenler olarak öğrenciye göre ilkesiyle ders anlatıyoruz.*”

K13: “*Bu konu öğretmen ve öğrenci durumuna göre değişiklik arz edebilir. Ama genel kanaatim istenilen düzeyde verimli geçtiği. Öğrenciler bu derste gönüllü olduklarında verimli geçiyor. Bu hususta her bir öğretmen arkadaşımız elinden geleni en güzel şekilde yapıyor.*”

K15: “*Daha önce belirttiğim gibi normal şartlarda gerçekten verimli. İsteğe dayalı olduğu için seçen öğrencilerimiz çok istekli oluyorlar. Yani bilgileri almada zorlanmıyorlar. Öğretmen de otorite sağlamak için ekstra zaman ve*

çaba sarf etmiyor. Bu da sonuç olarak başarıya yansıyor. Hatta derslerimizin güzel ve eğlenceli geçtiğini duyan diğer öğrenciler keşke biz de seçseydik diye serzenişte bulunuyorlar. Seneye bende seçeceğim diyen öğrencilerimi bizzat gördüm ve şahit oldum.”

K16: “5. ve 6. sınıf seçmeli derslerine girdim. Özellikle küçük yaş grubunda seçmeli derslerin daha etkili olduğunu düşünüyorum. Çocukların da ilgilerini çeken konular olduğu için derse ilgileri artıyor ve derste genellikle aktif oluyorlar. Ama geçen yıl 6. sınıf temel dini bilgiler kitabı olmadığı için çocukların dersi takibinde ve ödev verirken sorunlar ortaya çıkıyordu.”

K17: “Derslerimiz çok verimli geçiyor, gerek dini gerek günlük hayatımızdaki konulara değinmemiz çocukların dikkatini çekiyor ve çok meraklı oluyorlar. Derse karşı ilgili ve istekliler. Bu konuda bizler de çok memnun kalıyoruz.”

K21: “Öğrenciler seçmeli din derslerini seviyorlar ondan sıkıntı yok. Derse giren öğretmen kendisini sevdirse dersi de seviyor. Bu konuda öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Derse katılan öğrencileri not ile disipline etmek yerine dersi sevdirmeyi amaçlaması lazım. Dersin verimliliği konusunda da interaktif yöntemlerle eğlenceli bir ders anlatımı öğrencilerin ilgisini çekecektir diye düşünüyorum.”

K22: “Evet, verimli. Öğretmen ve öğrencilerin istekli olması dersi verimli kılıyor.”

K23: “Okulumuzda öğrenciler din derslerini seviyor ve istekliler. İstekli olan ve ilgi duyan öğrencilerden verimli sonuçlar alınıyor.”

K25: “Öğrenci derse istekli ve ders dışında da dersle ilgili çalışmasını etkili şekilde yapıyorsa verimli geçmektedir.”

Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin kendi istekleri ile bu dersler seçtiğinde, derse karşı ilgi ve istekleri yüksek olduğunda, öğretmeni ve dersi sevdiğinde derslerin verimli geçtiği, öğrencilerin derse aktif şekilde katıldıkları anlaşılmaktadır.

Dersin verimsiz geçtiğini belirten öğretmenlerde benzer bir ifade kullanmış ve öğrencilerin dersi boş, önemsiz ders olarak gördüğü yani derse karşı ilgi ve isteksiz olduğu için verimsiz bir ders işlendiğini açıklamışlardır. Dersin verimli geçmesindeki en önemli etken öğrenci istek ve ilgisi olduğu gözlemlenmiştir.

3.7. SEÇMELİ DİN DERSLERİNİ OKUTAN ÖĞRETMENLERİN ÖNERİLERİ

Katılımcı öğretmenlere “Son olarak seçmeli din dersleri için önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve cevap vermeleri istenmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin bazıları; seçmeli din derslerinin önemi ile ilgili öğrenci, öğretmen ve okul idaresine bilgilendirmelerin yapılmasını, konferanslar düzenlenmesinin uygun olacağını şu şekilde belirtmişlerdir:

K2: “Velilerimizin bu derslerin önemi hakkında ve bununla birlikte çocuklarını bu derslere yönlendirirken kullanacakları üslubun nasıl olması gerektiği hakkında bilgilendirilmesi bence iyi bir öneri.”

K5: “Öğrencilere ve velilere dersin içerikleri doğru ve anlaşılır şekilde izah edilmelidir.”

K8: “Öğrenciler bu dersler hakkında motive edilebilir ama ailenin etkisi de çok önemli dolayısıyla ilgi göstermeleri ancak öğretmenin yapacağı teşvik edici ve bilgilendirici tanıtımları da önemli yer tutuyor.”

K9: “Okul yönetimi önceden seçmeli seçmeyen çocukları mümkünse siz düzeltirsiniz bunu diyerek her yeni gelen öğrenciyi önemsiz bir dersmiş gibi seçmeli din sınıflarına yönlendirmesin. Ayrıca diğer öğretmenler de seçmeli din dersini önemsiz gibi çocuklara aşılamasın. Bu derslerin gerçekten önemi konusunda çocuklara konferanslar düzenlensin. Ve en önemlisi bence din seçmelisini çocuklara değil de öncelikle okul yönetimine önemi konusunda seminer düzenlenmeli. Din dersinin de okul yönetime matematik, Türkçe, fen vs. gibi önem arz eden bir ders olduğu öğretilmeli. Her şeyin başı okul yönetimidir.”

K20: “Seçmeli din dersleri tüm okullarda olmalı. Din sadece imamlara lazım olan bir şey değil. Fen liselerinden mezun olanlarda dininin kurallarını bilmekle yükümlüdür. Çocuklar Müslüman olduklarını unutmamalılar, aileler o çocukların birer imtihan vesilesi olduğunu unutmadan yetiştirmeli. Fakat ne üzücüdür ki birçok aile bunun farkında değil, birçok okul yönetimi din dersini önemsemiyor. Aileler, öğrenciler, okul yönetimleri bilgilendirilmeli. Ben gidişatın hiç de iyi olmadığını düşünüyorum. Allah sonumuzu hayır eyleye.”

Seçmeli din derslerinin daha verimli olması için ilk olarak seçim aşamasından önce aile, öğrenci ve idareden kaynaklanan sıkıntıların giderilmesinin yerinde

olacağı, bu sıkıntıların giderilmesi adına dersler hakkında bilgilendirmenin yapılması gerektiği gözlemlenmiştir.

Derslerin seçimi konusunda öğrencilere baskı uygulandığını, bunun yerine öğrencilerin isteği doğrultusunda bu dersleri seçmesi gerektiğini belirtmişlerdir. K4, *“Ders seçimi konusunda aileler rehber olmalı ve öğrencileri desteklemeli, sadece öğrenci isteği temel alınmalı ve sınıf bazlı seçimler yapılmamalıdır.”* K9 ise, *“Çocuklar istediği derse girsin. Aile yardımcı olsun ama çocuğu zorlamasın, idare istemeyen çocukları bu derse yönlendirmesin.”*

Öğretmenlerin bir diğer önerisi, seçmeli derslere giren öğretmenlerin kendilerini ve dersi sevdirmesidir. Bu konuda ki görüşleri şöyledir:

K4: *“Öğrenciye bu dersler okutulurken sevdirmeye çalışılmalıdır. Öğrenci seçmeli derslerde not kaygısı taşımamalıdır.”*

K9: *“Çocukları sevecek öğretmenler dersine girmeli, sınıftan her çıktığında çocukları aşağılayan ya da memnuniyetsiz olan öğretmenlerin derslere girmesi engellenmeli. Çünkü bu tavrı çocuklara yansıtan öğretmen dinden de soğutuyor.”*

K15: *“Bir kere gerekli olduğunu, seçmeli derslerden önce öğretmenin kendisini ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini çok iyi işleyip sevdirmeyi başarması durumunda diğer seçmeli derslerin tercih durumlarının da pozitif değişime uğrayacağını açıkça belirtebilirim. Empoze yoluyla hiçbir şey de başarı sağlanamaz. Dinden önce dindarların sevilmesi gerekmektedir. Yani soyuta somuttan gidilir. Her alanda ve hayatın her safhasında dini kimliği olan ve sorumluluk makamında bulunanlar gerçekten Sevgili Peygamberimizi örnek alıp kendileri de topluma bunu çok iyi yansıtmalıdır. Bu konuda elimizden gelen tüm gayreti yaptığımıza inanıyorum. Bize bu imkânı sunan tüm yetkililerimiz şükranlarımı sunuyorum.”*

Katılımcı öğretmenlerden K4, K6, K17, K19 ve K24 seçmeli din dersleri kitaplarının içeriğinin zenginleştirilmesi ve kitaplarda bulunan etkinliklerin çoğaltılması gerektiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K4: *“Kitap içeriği artmalı, daha düzenli ve derli toplu olmalı.”*

K6: *“Bu konuda farklı çalışmalar yapılabilir. Fikir olarak, seçmeli derslerin kitapları etkinlik ağırlıklı olabilir. Diğer dersler gibi konu ağırlıklı değil etkinlik ağırlıklı olursa öğrenciler keyif alır.”*

K17: “Kitaplarda uygun etkinlikler olursa yapılabilir veya her hafta bir konu seçilip piyes şeklinde oyunlar, küçük yarışmalar yapılabilir Kur’ an-ı Kerim okuma yarışmaları yapılabilir vs.”

K19: “İçerik zenginleştirilmeli ve geliştirilmeli. Eğer geliştirilirse daha verimli hale gelebilir.”

K24: “Seçmeli dersler için daha çok, daha güzel etkinlikler yer almalı kitaplar, materyaller yeterli olmuyor.”

Öğretmenlerin genel anlamda seçmeli derslere önerileri yukarıdaki gibidir. Bir de seçmeli Kur’ an-ı Kerim dersini okutan öğretmenlerin önerileri bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin önerileri genel olarak benzer niteliktedir. Kur’ an-ı Kerim sınıflarının mevcutlarının derse uygun hale getirilmesi gerektiği, seviye sınıflarının yapılmasının uygun olacağı, öğrencilerle bire bir ilgilenme adına ders saatlerinin artmasının yerinde bir karar olacağı, her sınıf kademesinde kitaplarda elif-ba cüzünün eklenmesi gerektiği ifade edilmiş ve şu şekilde açıklama yapmışlardır:

K1: “Daha fazla seçmeli din dersi açılmalı. Sınıf mevcudunun 15 civarı olması gerektiğini düşünüyorum. Belli kazanımlardan sonra bireysel olarak farklı seviyelerdeki öğrencilerle ilgilenmek için yeterli zamana ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç ise az sınıf mevcudu ile giderilecektir. Kitaplara elif-ba eklenmesi yerinde bir karar olur.”

K2: “Kur’ an-ı Kerim öğrenme ile alakalı(yüzüne-ezbere okuma, harfleri öğrenme) kısımlarının çıkartılıp elif-ba tarzında bir kitapçık haline getirilmesinin daha güzel olacağını düşünüyorum.”

K4: “Kur’ an-ı Kerim kitaplarının daha düzenli olması gerekiyor, elif-ba cüzü eklenmeli.”

K7: “Kur’ an-ı Kerim dersi için kitaba bir elif-ba eklenmeli. Kuran-i Kerim dersi için 2 saat az, daha fazla olmalı ve sürekli olmalı. Örneğin 6. sınıfta aldığını 7’de de almalı.

K9: “Kitaplarda elif-ba cüzü yok ve öğrenciler farklı seviyelerde. Ders esnasında zorlanıyoruz. Kitabın başındaki bölümlerin azaltılarak her kitaba cüz konulmalı.”

K10: “Kur’ an-ı Kerim ders kitabının 5.sınıf ders kitabı gibi devam etmesi yani içinde elif -ba olsun fakat anlatım yerleri değişebilir. 8. Sınıfa gelen öğrenci Kur’an-ı Kerimi okumayı öğrenmediği için tekrar başa yani 5.sınıf ders kitabına dönülüyor ama diğer bölümler 8. sınıf kitabından işleniyor.”

K11: “Ders sayısı daha çok artırılabilir. Öğrenci derse katılımı aktif hale getirilmelidir.”

K13: “Şu anki sistemde önerim: Kur’ an-ı Kerim seçmeli derslerinde çocuklar seviyelerine göre sınıflandırılmalı çünkü Kur’ an-ı Kerim bilenler ile daha Kur’ an-ı Kerim bilmeyenler aynı sınıfta olduğunda yeterli verim alınması imkânsız.”

K14: “Bence isteği ve azmi olan öğrenciler için çok faydalı olmaktadır. Bu yüzden daha iyi de olabilmesi için özellikle Kur’ an-ı Kerim seçmelisinde seviye sınıfları yapılabilir. Bu derslerle ilgili daha çok materyal ve web2.0 aracı geliştirilebilir.”

K21: “Seçmeli Kur’ an-ı Kerim derslerinde seviye sınıfı yapılabilirse çok iyi olur. Diğer seçmeli derslerde herhangi bir sıkıntı yok.”

K25: “Kur’ an-ı Kerim derslerinin saatleri artırılabilir. Öğrenci 5.sınıfta seçtiği o dersle 6, 7 ve 8. sınıfta da aynı derse devam etmelidir. Yani Kur’ an-ı Kerim dersi sadece 8.sınıfta alınmamalı ya da 5.sınıfta alınıp sonraki sene bırakılmaması gerekir.”

Katılımcı öğretmenlerimiz kendi deneyim ve sınıf iklimine göre farklı önerilerde bulunmuş olsa da genel olarak aynı paydada buluştukları gözlemlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2012 yılı sonrasında din, ahlak ve değerler alanı altında Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve TDB (İslam I ve II) dersleri eğitim-öğretim programlarında yerini almıştır. Programa dâhil edildiği zamandan bu yana seçmeli din dersleri ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Çalışmalara katkı sunması amacıyla yapılan bu çalışma sahada aktif görev yapan, bu derslerin uygulayıcısı konumunda bulunan öğretmenlerin görüşleri ile tamamlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerden veriler toplanmış ve betimsel analiz yöntemi ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, açık uçlu sorulardan oluşmuştur. İzmir ilinde görev yapmakta olan 25 gönüllü DKAB öğretmeni seçkisiz olarak belirlenmiş, seçmeli din derslerinin imkânları ve sorunlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir:

Katılımcı öğretmenlere seçmeli derslerin amaç ve kazanımlarının gerçekleşip gerçekleşmediği sorulduğunda büyük çoğunluğu amaçların gerçekleştiğini, kazanımların ise kısmen gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Kur' an-ı Kerim dersini okutan öğretmenler, sınıf mevcutlarının fazla olması ve öğretmenin farklı seviyelerdeki öğrenciler ile bire bir ilgilenerek yeterli vakti bulamaması, kitaptan kaynaklanan problemlerin olması, seçmeli derslerin önemsiz görülmesi gibi nedenlerle kazanımların kısmen gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları; öğrencinin ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre dersi seçmedikleri için kazanımların gerçekleşmediğini dile getirmiş. Derse karşı ilgi ve istekli oldukları takdirde dersin kazanımlarının gerçekleşeceğini vurgulamışlardır. Kazanımların gerçekleştiğini ifade eden öğretmenler, öğrencilerin kendi istekleri ile bu derse seçtiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmada, seçmeli derslerin uygulanma sürecinde yaşanan problemlerin kaynağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerden kaynaklanan problemler: dersi ve öğretmeni sevdirememe, öğrenciye ılımlı, sevecen davranmama, dersi monoton şekilde anlatma ve ilgi çekici hale getirememe, mesleki ve teknolojik anlamda yetersiz olma, dersi ciddiye almama olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerden kaynaklanan en büyük problem: öğrencilerin bu dersleri önemsiz, seçmeli, boş ders

olarak görmeleridir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu konuda ortak görüş beyan etmişlerdir. Öğrencilerin dersleri kendi ilgi ve istekleri ile değil, aile baskısı ile seçmiş olmaları da tespit edilen problemlerdendir. Problemlerin kaynaklarından biri de velilerdir. Veliler; ders seçilme sürecinde öğrencileri bu derslere yönlendirdikleri fakat dersin uygulanma süreci geldiğinde çocuklarına destek olmadıkları, ilgisiz davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlere okul yönetiminden kaynaklanan problemler sorulduğunda: bir kısmı herhangi bir problem yaşanmadığını, idarenin öğretmenler ile işbirliği halinde çalıştığını belirtmiştir. Diğer öğretmenlerin en fazla ifade ettiği problem: okul yönetiminin ders seçimini öğrencilerin isteklerine göre değil de kendi tercihine göre yapmasıdır. Akademik başarısı düşük ve davranış problemi olan öğrencileri bu derslere yönlendirmesidir. Bunun sonucunda ders sürecinde öğrencilerin isteksiz bir şekilde derse girdikleri, sınıf ortamını bozdukları, öğretmen ve öğrencilerin bu durumdan olumsuz şekilde etkilendikleri tespit edilmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenlere; seçmeli derslerin seçilme sürecinde öğretmen, öğrenci, veli ve okul yönetiminden kaynaklanan sorunların neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerden kaynaklanan en önemli problem: seçmeli derslerin seçim aşamasında öğrencilerin öğretmenler tarafından yeterince bilgilendirilmemesi ve derslere teşvik edilmemesi olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin bilgilendirilmediği ve teşvik edilmediği için başka derslere yönlendiği tespit edilmiştir. Öğrencilerden kaynaklanan problemlerde öğretmenlerin ortak bir kanaatte oldukları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin; zaman zaman dersleri kendi isteklerine göre değil, aile ve okul idaresinin yönlendirmesi ile seçtikleri, bu nedenle derse karşı ilgisiz davrandıkları, dersi boş ders olarak gördükleri ifade edilmiştir. Öğrencilerin dersi kendi isteklerine göre seçip seçmemelerinin, hem dersin seçim süreci hem de dersin uygulanma sürecinde olumsuz etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu; ders seçiminde bazı öğrencilerin ilgi ve isteklerinin dikkate alınmadığını velilerin baskıları ile seçimlerin yapıldığını, velilerden kaynaklanan en büyük sorun olduğunu belirtmişlerdir. Ders seçiminde öğrencilerin isteklerinin göz önünde bulundurularak velilerin seçim sürecinde rehber olarak davranmalarının daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul yönetiminden kaynaklanan problem olarak bazı öğretmenler; idarenin bu dersler için istekli

olmadığını, istekli olduğu takdirde derslerin açılması ve seçilmesi için çaba sarf edeceğini ve son sözün idarede olduğunu ifade etmişlerdir. Bir diğer problem ise öğrenci isteğinin görmezden gelinmesi ve sınıf dengesinin sağlanması amacıyla istemeyen öğrencilerin derse gönderilmesidir. Öğretmenlerin ifadelerinden okul idarelerinin ders seçim sürecinde aktif rol aldığı, bazı okullarda benzer; bazı okullarda farklı sorunlar yaşandığı gözlemlenmiştir.

Derslerin gerekliliği ve içeriğinin yeterliliği sorulduğunda, katılımcıların tümü seçmeli derslerin öğretim programına dâhil edilmesinden oldukça memnundur ve olması gerektiğini düşünmektedir. İçeriğin yeterli olup olmadığına dair ise iki farklı görüş bulunmaktadır. Öğretmenlerin yarısı içeriği yeterli bulurken diğer yarısı yetersiz olduğunu düşünmektedir. Özellikle Kur' an-ı Kerim dersi içeriğinin yetersiz bulunduğu tespit edilmiştir. İçeriği yetersiz bulma sebepleri ise Kur' an-ı Kerim öğrenmenin bu ders ile yeterli olmayacağı ve yaz Kur' an-ı Kerim kurslarına katılmalarının gerektiği, Kur' an-ı Kerim kitaplarında elif-ba kısımlarının olmaması veya yetersiz olması, ders saatlerinin içeriğe göre yetersiz olması, ders içeriğinin zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği şeklindedir.

Konuların öğrenciler tarafından dikkat çekici bulunmasına dair görüş belirten katılımcılardan ikisi hariç tüm öğretmenler konuları dikkat çekici bulmaktadırlar. Öğrencilerin ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre tercih ettiklerinde dersin, konuların öğrencilere dikkat çekici geldiği tespit edilmiştir. Katılımcıların bazıları ise konuların dikkat çekici olduğunu fakat etkinliklerle, teknoloji kullanımıyla, interaktif oyunlarla dersin daha dikkat çekici ve eğlenceli hale getirilebileceğini belirtmişlerdir.

Seçmeli dersler konularının zorunlu DKAB dersinin konuları ile çakışan yönlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin bir kısmı çakışan yönü olmadığını; bir kısmı ise benzer konuların olduğunu, bunun doğal bir durum olduğunu çünkü seçmeli din derslerinin zorunlu DKAB dersini tamamlayıcı bir yönünün bulunduğunu, konuların bu derste daha detaylı şekilde anlatıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde TDB (İslam I ve II) dersinin diğer seçmeli din derslerine göre çakışan yönlerini daha fazla buldukları tespit edilmiştir.

Seçmeli din dersi kitabı ile ilgili katılımcılarımız farklı görüşler dile getirmişlerdir. Bir kısmı kitapların güzel ve yeterli olduğunu, bir kısmı geliştirilerek

etkinlikler ile kitapların kalitesinin artırılması gerektiğini, bir kısmı kitapların sayı olarak yetersiz geldiğini, bir kısmı ise Kur' an-ı Kerim kitaplarına elif-ba cüzünün eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Görüşler incelendiğinde en fazla eleştirilen, yetersiz bulunan kitapların Kur' an-ı Kerim dersine ait olduğu ve dersin uygulanma sürecinde öğretmen ve öğrencilerin sorun yaşadığı, alternatif kaynak arayışına girildiği görülmüştür.

Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu, öğrencilerin ilgi ve isteklerinin kısmen veya tamamen dikkate alındığını belirtmiştir. Bazı öğretmenler ise dersler belirlenirken öğretmenlerin ders sayısı, norm durumuna veya idarenin ideolojisine göre belirlendiğini yani öğrencilerin isteklerinin dikkate alınmadığını ifade etmişlerdir. Okullarda ders belirlenme sürecinde farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Velilerin isteklerinin dikkate alınma durumu sorulduğunda, katılımcıların bir kısmı dikkate alındığını ifade etmişlerdir. Bir kısmı ise olumsuz şekilde yanıtlamışlardır. Velilerin isteklerinin dikkate alınmamasında idarenin tutumunun, öğretmenlerin ders durumlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Velilerin isteklerinin dikkate alınmadığını belirten katılımcılar ile öğrencilerin isteklerinin dikkate alınmadığını belirten katılımcıların aynı olduğu tespit edilmiştir.

Ders belirlenme sürecinde Zümre Öğretmenler Kurulunda karar aldıklarını söyleyen öğretmenler olduğu gibi aksi görüş belirten ve zümre kurulunda herhangi bir karar almadıklarını ifade eden katılımcılarda bulunmaktadır. Karar almadıklarını belirten öğretmenler, bunun sebebini ise okulda bu dersleri okutacak tek öğretmenin olması ve idarenin dersleri kendine göre belirlemesi olarak açıklamışlardır.

Derslere girebilecek öğretmenin olup olmasının, ders belirlenme sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğunu düşünen katılımcılar çoğunluktadır. Tek öğretmenin olması ve MEB' den öğretmen talep edilmemesi sonucu, bu durumun her sınıf kademesinde ders açılmamasına, daha az sınıfta, daha az sayıda ve daha az alanda ders açılmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etkisinin olmadığını düşünenler ise okul yönetiminin bu dersleri açmak istediği takdirde gerekli kurumlardan öğretmen talebinde bulunarak derslerin okutulmasına olanak sağladıkları, öğretmen olmadığında dahi dersleri açtıkları tespit edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlere okutmakta oldukları seçmeli din derslerinin verimliliğinin istenilen düzeyde sağlanıp sağlanamadığı, bu konuyu genel olarak nasıl değerlendirdikleri, olumlu veya olumsuz görüşlerinin nedenleri sorulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin verimlilik hakkındaki görüşleri incelendiğinde bir tarafa daha ağırlık verecek şekilde olmadığı görülmüştür. Öğretmenler öğrencilerin bu dersleri boş, seçimlik ders olarak algıladıklarını, dersleri aile veya okul yönetimi yönlendirmesi ile seçtiklerini bu nedenlerle derse karşı ilgisiz olduklarını ve derste verim sağlanamadığını belirtmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerin Kur' an-ı Kerim dersini ayrı değerlendirdikleri görülmüştür. Kur' an-ı Kerim dersini okutan öğretmenlerin büyük çoğunluğu dersin verimsiz geçtiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin farklı seviyede fakat aynı sınıfta olması, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, ders saatinin bu ders için az olması, ders kitaplarında elif-ba cüzünün olmaması verimsiz olma sebepleri olarak ifade edilmiştir. Bu derste bazı öğrenciler harfleri bilmezken bazı öğrencilerin Kur' an-ı Kerim okumayı bilmesi fakat sınıfların kalabalık ve saatin az olmasından kaynaklı öğrenciler ile bire bir ilgilenecek imkânın olmaması, her sınıf kademesinde kitaplarda cüzün olmaması ve öğrencilere alternatif kaynaklar temin edilmeye çalışılmasının dersin verimliliğine engel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Derslerin verimli olduğunu belirten öğretmenler; öğrencilerin derslere karşı istekli olduğunu, dersleri dikkat çekici bulduğunu, öğretmenlerini sevdiğini, derslerde günlük hayata dair bir şeyler bulduğunu ve bu nedenle derslerin verimli geçtiğini dile getirmişlerdir. Dersin verimli geçmesindeki en önemli etkenin öğrenci istek ve ilgisi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin seçmeli din dersleri adına yaptıkları öneriler incelendiğinde, seçmeli din derslerinin önemi ile ilgili öğrenci, öğretmen ve okul idaresine bilgilendirmelerin yapılması, konferanslar düzenlenmesinin uygun olacağı, ders seçiminde öğrenciye baskı uygulanmaması, kendi ilgi ve isteğine göre tercihte bulunması, aile ve okul idaresinin ders seçiminde öğrenciye rehberlik etmesi, öğretmenlerin kendilerini sevdirmesi gerektiği, öğrencinin sevdiği öğretmenin dersini de seveceği, öğretmenlerin üslubu ve tavırlarıyla örnek olması, Hz. Peygamberi örnek alması ve hayatına yansıtması, ders kitaplarının içeriklerinin zenginleştirilmesi ve etkinliklerin artırılması gibi önerilerde bulundukları

görülmüştür. Kur' an-ı Kerim dersine dair öneriler ise Kur' an-ı Kerim sınıflarının mevcutlarının derse uygun hale getirilmesi gerektiği, seviye sınıflarının yapılmasının uygun olacağı, öğrencilerle bire bir ilgilenme adına ders saatlerinin artmasının yerinde bir karar olacağı, her sınıf kademesinde kitaplarda elif-ba cüzünün eklenmesi gerektiği ifade edilmiş ve öğretmenlerin Kur' an-ı Kerim dersine dair ortak bir öneride bulundukları tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bilgilere göre şu önerileri sunmak mümkündür:

1. Öğretmenleri seçmeli derslerin önemi konusunda bilinçlendirecek seminer, hizmet içi eğitimlerin yapılması önemlidir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından DKAB öğretmenlerine aylık gelişim programları düzenlenmektedir. Fakat istenilen verim alınamamakta olup yeni düzenlemeler getirilmelidir. Sahada aktif görev yapan, örnek teşkil edecek öğretmenlerin bu toplantılara konuşmacı olarak katılmaları ile DKAB öğretmenlerinin gelişimine olumlu etki sağlayacaktır. Öğretmenlerin gönüllü olarak katılmak isteyeceği, görüşlerinin alındığı seminerler düzenlenmelidir. Öğretmenin mesleki anlamda kendini yetersiz hissettiği alanlarda eğitimler verilmelidir. Bu konuda DİB ve İlahiyat Fakülteleri ile işbirliği halinde olunmalıdır.

2. Özellikle seçmeli din derslerini öğrenciler; aile baskısı ve okul idaresinin yönlendirmesi ile değil, kendi ilgi ve isteğine göre seçmeleri önem arz etmektedir. Ailenin ve okul idaresinin bu noktada öğrenciye rehberlik etmesi yerinde bir karar olacaktır. Bu nedenle öğrenci, veli ve okul idaresine seçmeli dersler hakkında bilinçlendirici bilgilendirmelerin yapılması gereklidir.

3. Öğretmenlerin DKAB derslerindeki tavır ve tutumlarının, ders içi etkinliklerinin seçmeli ders seçiminde önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür. Öğrencilerin öğretmeni ve dersi sevdiği takdirde seçmeli derslere de ilgi gösterdiği anlaşılmıştır. Bu sebeple öğretmenlerin buna uygun hareket etmesi önerilmektedir.

4. Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde sadece idarenin değil, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin de alınması uygun olacaktır.

5. Derslere giren zümre öğretmenlerinin; zümre toplantıları dışında kısa görüşmeler yaparak derslerde neler yaptıklarını, öğrencilerin neleri sevip sevmediği veya nelerde zorlanıp zorlanmadığını, yapılan etkinlikleri birbirleri ile paylaşmaları, fikir alışverişinde bulunmaları önemlidir.

6. Öğretmenlerin seçmeli din derslerini DKAB derslerinden ayrı, müstakil bir ders olarak görmeli ve öğretim programlarını dikkate almalıdırlar.

7. Milli Eğitim Bakanlığı kitaplarının genel olarak beğenilmediği, etkinlikler ve alıştırmaların yetersiz bulunduğu görülmüştür. Öğretmenler DÖGM tarafından oluşturulmuş platformdan yararlandıklarını fakat bunları da yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Teknolojinin hızla geliştiği şu dönemde öğretmenlerin sadece oluşturulan etkinliklerden yararlanmak yerine kendine ve alana katkı sağlayacak etkinlik, alıştırmalar üretmesi de önemlidir.

8. Seçmeli derslerin verimliliğini artırmak amacıyla derslerin not odaklı değil, ürün odaklı gidilmesinin uygun olacağı, kitaptan bilgi aktarmak yerine öğrencinin merkezde olduğu etkinliklerin yapılması gerektiği, öğrencinin seviyesine uygun hikâye ve örneklerin anlatılmasının öğrenciyi dersin içinde tuttuğu görülmüştür. Öğrencilerin bu dersleri seçmelik ders yerine sevmelik ders olarak görmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

9. Küresel salgın sebebiyle okulların kapanması ile birlikte eğitim, çevrim içi ortamlarda uzaktan eğitim şeklinde olmuştur. Bu süreçte teknoloji, internet araçlarına ulaşma ve bu araçları etkin şekilde kullanma öğretmenler için önemli bir gereksinim haline gelmiştir. Bu nedenle öğretmenler çağa her zaman ayak uydurmalı, teknolojiyi aktif şekilde kullanma becerisine sahip olmalıdır. Öğrencilerin de her geçen yıl teknoloji ile daha iç içe olduğu unutulmamalıdır.

10. Öğretmenlerin en fazla sorun yaşadığı dersin Kur' an-ı Kerim dersi olduğu görülmüştür. Kur' an-ı Kerim dersinin verimli geçebilmesi için öneriler şu şekilde sıralanabilir:

✓ Sınıflar çok kalabalık olmamalı ve sınıfların mevcutları derse uygun hale getirilmelidir.

✓ Kur' an-ı Kerim Öğretim Programının Uygulanmasına İlişkin Açıklamaların 9. maddesine göre Kur' an-ı Kerim okumayı bilmeyen 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin, 5.sınıf öğretim programına göre eğitim alabileceği ve öğrendikten sonra kendi sınıf seviyesinde devam edeceği belirtilmiştir. Bu maddenin hayata geçirilebilmesi için okul yönetimi ile işbirliği yapılmalıdır.

✓ Seviye sınıfları yapılmalıdır. Böylece farklı seviyelerde bulunan öğrencilerle daha fazla ilgilenme imkânı olacaktır.

✓ Öğrencilerle bire bir ilgilenme adına ders saatlerinin artırılmalı veya yukarda belirtilen önlemler alınmalıdır.

✓ MEB ortaokul kitaplarını hem ortaokul hem imam-hatip ortaokulları olarak basıp dağıtmaktadır. Fakat Kur' an-ı Kerim dersleri imam-hatip ortaokullarında zorunlu ve her sene alınması gereken bir ders iken genel ortaokullarda durum böyle değildir. Öğrenci ilk defa 8. sınıfta bu dersi seçmiş olabilir. Kur' an-ı Kerim okumayı bilmiyor olabilir. Dağıtılan seçmeli Kur' an-ı Kerim kitabının sadece 5. Sınıf kademesinde elif-ba cüzü basılı olup diğer kademeler modüler tarzda devam etmektedir. Yani öğrencinin 5.sınıfta Kur' an-ı Kerim okumaya başladığı düşünülmektedir ama uygulamada bu şekilde olmadığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple her sınıf kademesindeki kitaplara elif-ba cüzü eklenmelidir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (2018). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.

Anayasa, 1961.

Ayhan, H. (2014). *Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.

Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri, İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: İlke Yayınları.

Cebeci, S. (1999). *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Cebeci, S. (1999). Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi. *A.Ü.İ.F. Dergisi*. Özel Sayı: 229

Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, R. (2003). *1980'e Kadar Türkiye'de Din Öğretimi Program Anlayışları (1924-1980)*. (ss. 616). İstanbul: 28-30 Mart 2003. Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar. Ankara: MEB.

EARGED. (2008). *Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması*. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara.

Ergin, O. N. (1977). *Türkiye'nin Maarif Tarihi I-V*. İstanbul: Eser Neşriyat Yayınları.

Gök, Ö. F. (2019). *Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Görer, Ü. (2015). *Ortaokul Düzeyinde Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen - Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi (Denizli Yatılı Bölge Ortaokulları Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürer, B. ve Keskiner, E. (2016). *Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme*. Royte Educational and Social Science Journal. 3(1): 219-254.

Güven, İ. (2013). Seçimlik Ders Uygulaması ve Türkiye Örneğine İlişkin Genel Değerlendirme. *Öğretmen Dünyası Dergisi*. 405: 11-17.

Kasap, S ve Aktaş, Y. (14.04.2014). *Anadolu Ajansı*.

<https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ortaokullarda-tercih-matematik-oldu/167316#>,
(erişim tarihi: 09.06.2021).

Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ., Yılmaz, M. ve Telli, A. (2013). *Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu*. İstanbul: DEM Yayınları.

Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mamak, M. Ş. (2019). *Ortaöğretim Din Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşüyle Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)*.

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEB. (1943). *İkinci Milli Eğitim Şurası*.

MEB. (1973). *Temel Kanunu*, Madde 12.

MEB. (2004). *Tebliğler Dergisi*. (2560). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB. (2012). Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2012). Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2012a). Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2017a). Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2018). Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2018). Ortaokul – İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Meydan, H. (2013). Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (40): 220.

Meydan, H. (2015). Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma).

International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish
Turkic. 10(3): 673-694.

Öztürk, V. (1997). *Din Eğitimi ve Siyaset (T.B.M.M. Zabıtlarında Din Eğitimi Tartışmaları 1920-1990)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parmaksızoğlu, İ. (1966). *Türkiye' de Din Eğitimi*. Ankara : Milli Eğitim Basımevi.

TDK. (2020). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*.
<https://sozluk.gov.tr/>, (erişim tarihi: 13.12.2020)

Tebliğler Dergisi, MEB. (1949). *Tebliğler Dergisi*, 11(524).

Tebliğler Dergisi, MEB. (1950). *Tebliğler Dergisi*, 13(617).

Tebliğler Dergisi, MEB. (1956). *Tebliğler Dergisi*, 19(921).

Tebliğler Dergisi, MEB. (1967). *Tebliğler Dergisi*.

Tebliğler Dergisi, MEB. (1974). *Tebliğler Dergisi*.

Tebliğler Dergisi, MEB. (1976). *Tebliğler Dergisi*(1900).

Tebliğler Dergisi, MEB. (1982). *Tebliğler Dergisi*, 45(2109).

Tebliğler Dergisi, MEB. (1990). *Tebliğler Dergisi*, 53(2317).

TTKB. (2010). İlköğretim Okulları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi.

TTKB. (2012). İlköğretim Okulları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi.

TTKB. (2010). *18. Milli Eğitim Şurası*. (1-5 Kasım 2010).

Turgut, M. (2019). *Ortaokullarda Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uysal, B. (2015), *Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vekaleti, M. (1924). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

Vekaleti, M. (1926). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*. İstanbul: Milli Matbaa.

Yazıbaşı, M. A. (2018). Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 21(53), 149-168.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Tülay. (2019). *Öğrencilere Göre Ortaöğretim Seçmeli Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (İzmir İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yürük, T. (2011). *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yürük, T. (2017). *Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

EKLER

EK: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

1. Okulunuzdaki seçmeli din derslerinin uygulanması konusunda ne düşünüyorsunuz. Sizce seçmeli din dersleri amaçları ve kazanımları gerçekleşiyor mu?

2. Seçmeli din derslerin uygulanması sürecinde karşılaşılan problemlerin kaynağı konusunda neler söylemek istersiniz. Aşağıdaki konuların her biri hakkında görüşlerinizi yazmanızı istiyoruz.

- A) Öğretmenlerden kaynaklanan problemler
- B) Öğrencilerden kaynaklanan problemler
- C) Velilerden kaynaklanan problemler
- D) Okul yönetiminden kaynaklanan problemler

3. Seçmeli derslerin seçilmesi süreci ile ilgili neler söylemek istersiniz. Aşağıdaki konuların her biri hakkında görüşlerinizi yazmanızı istiyoruz.

- A) Öğretmenlerden kaynaklanan problemler
- B) Öğrencilerden kaynaklanan problemler
- C) Velilerden kaynaklanan problemler
- D) Okul yönetiminden kaynaklanan problemler

4. Seçmeli derslerin içeriği konusunda neler söylemek istersiniz. Aşağıdaki konuların her biri hakkında görüşlerinizi yazmanızı istiyoruz.

- A) Sizce gerekli ve yeterli mi?
- B) Konuların seçimi öğrencilerin dikkatini çekiyor mu?
- C) Konuların diğer zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi konuları ile çıkan yönleri var mı örnekler vererek açıkla mısınız?
- D) Kitapları nasıl buluyorsunuz?

5. Okulunuzda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde hangi ölçütler göz önünde bulunduruluyor? Aşağıdaki konuların her biri hakkında görüşlerinizi yazmanızı istiyoruz.

- A) Öğrencilerin ilgi ve istekleri dikkate alınıyor mu?
- B) Velilerin istekleri mi dikkate alınıyor?
- C) Zümre öğretmenler kurulunda öğretmenler bu konuda görüşme yapıp karar alabiliyorlar mı?
- D) Okulda bu derslere girebilecek öğretmenlerin olup olmaması seçmeli derslerin açılmasında etkili midir?

6. Okulunuzdaki seçmeli derslerin verimliliği konusunda ne düşünüyorsunuz. Verimli ise, nedenleri nelerdir açıkça belirtirseniz sevinirim. Ya da istenilen düzeyde verimlilik sağlanamıyorsa nedenlerini açıkla mısınız?

7. Son olarak seçmeli din dersleri için önerileriniz nelerdir?

